

БЕЛАРУСКІ КАЛЯНДАР

1 9 6 2

**БЕЛАСТОК
ГАЛОУНАЕ ПРАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАГА
ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА
У ПОЛЬШЧЫ**

Рэдакцыйная камегія:

Алесь Барычэўскі

Міхась Курапа

Уладзімір Юзвюк

Рэд. тэк. — Васіль Барычэўскі

Карэктар — Люба Філіпк

KALENDARZ BIAŁORUSKI NA 1962 ROK

WYDAWCA:

**ZARZĄD GŁÓWNY BIAŁORUSKIEGO TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO W POLSCE
Z SIEDZIBĄ W BIAŁYMSTOKU.**

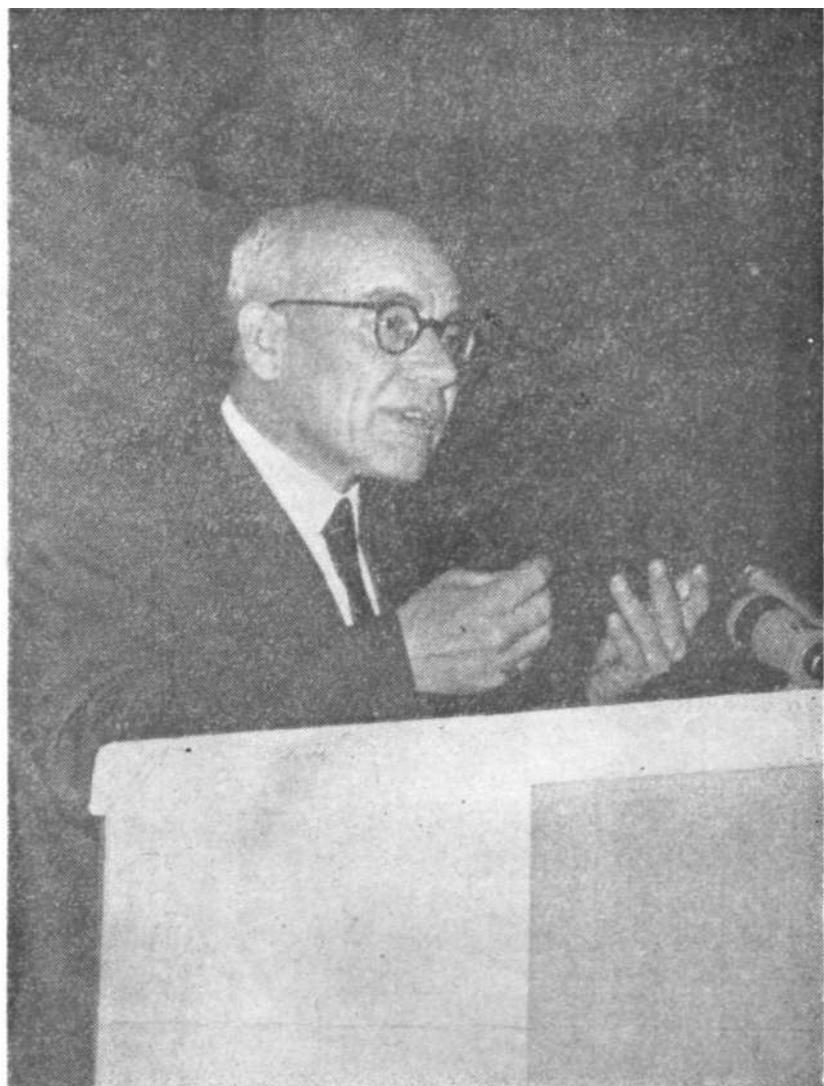
Nakład: 4000 szt. Format A-5. Ark. druku 10,5. Manuskrypt otrzymano dnia 11. VII. 1961 r. Podpisano do druku dnia 2. X. 1961 r. Druk ukończono w październiku 1961 r.

Białostockie Zakłady Graficzne. Zam. 3240 B-2

Дарагія чытачы!

Аддаем у Вашы руکі шосты беларускі календар выдадзены ў Народнай Польшчы. Розніцца ён ад папярэдніх нашых кален-
дароў тым, што знайдзеце ў ім пяцігадовую гісторыю існавання
і развіцця БГ-КТ, цікавую літаратурную частку з гумарам і са-
тырай і цікавую, на наш погляд, частку з сельскагаспадарчымі
парадамі. Зрэшты, прачытайце самы а заўгарі аб нашым кален-
дары можнаце прыслать у адрес: ГП БГ-КТ, Беласток, вуліца
Варшаўская 11.

Выдавецтва

Уладыслаў Гамулка — 1 сакратар Цэнтральнага Камітэта
Польскай Аб'яднанай Рабочай Партыі.

Канстанцыя Буйла

ЛЮБЛЮ

Люблю наш край — старонку
этую,
Дзе я радзілася, расла,
Дзе першы раз пазнала
шчасце,
Слязу нядолі праліла.
Люблю народ наш беларускі,
Хаціны ў зелені садоў,
Залочаныя збожжамі нівы,
Шум нашых гаяў і лясоў,
І рэчку, што імкліва воды
Нясе ў нязведеную даль,
І скілы берагоў пясчаных,
І холад чыстых яе хваль.
Люблю вясну, што ў кветкі,
зелень
Аздобіць радасна зямлю.
Буслоў на тнёздах қлекатанне
І спеў жаўроначка люблю,
Гарачую слякоту лета
І буру летнюю з дажджком,
Як гром грыміць, а ў чорных
хмарах
Маламка зіхаціць агнём.

І час жніва душой люблю я,
І перши звон сярпоў і кос
Як выйдуць жнеі збожжа
жаци,
А касары — на сенакос.
Люблю зіму з яе марозам,
Што вонкі прыбярэ ва ўзор,
І белы снег, што, ўкрыўшы
поле,
Ірдзее бліскам ясных зор.
Люблю ў пагодную я ночку
Да позна на дварэ сядзець,
Сачыць за сініх зор мітценнем,
На месяц залаты глядзець,
І песнь родную люблю я,
Што дзеўкі ў полі запляюць,
А тоны голасна над нівай
Пералівающца, пльывуць.
Усё ў тым краі сэрцу міла,
Бо я люблю край родны свой,
Дзе з першым шчасцем
я спазналась
І з гора першаю слязой.
1913 г.

НАШ КАЛЯНДАР

Мера часу ў розных народаў грунтуеца на акрэсленых умоўленасцях. Аднак жа асноўнай большай адзінкай прынята лічыць год. Год — гэта час, на працягу якога Зямля выконвае поўны свой абарот вакол Сонца. З гэтым абаротам звязаны поры года.

Час, у якім Зямля робіць абарот вакол Сонца раўнінецца 365 суткам, 5 гадзінам, 45 мінутам і 46 секундам. Гэта поўны сонечны год. Але каляндарны год мае ў сабе недакладнасці, бо налічвае толькі поўныя суткі 365 або 366 сутак.

У I стагоддзі нашай эры было ўстаноўлена, што год мае 365 дзён і 6 гадзін, г. зн. $365 \frac{1}{4}$ сутак. Тады ж прынята, што кожны чарговы чацвёрты год будзе лічыць 366 дзён. Дадатковы дзень пачалі дастаўляць у канцы лютага ў т. зв. высакосных гадах, цыфры дзесяткаў і адзінак якіх падзяляюцца праз чатыры. Гэта быў т. зв. Юльянскі каляндар, які сёня называецца старым стылем.

Але каляндарны час адстае ад сапраўднага на 2 мінuty 14 сeкунд у год і на працягу 384 год розніца налічвае 3 дні. У XVI ст. гэтая розніца складала 10 дзён.

На загаду рымскага папы Грыгора ў 1582 г. дзень 5 кастрычніка прынята лічыць за 15 кастрычніка. Гэты стыль названы новым стылем (грыгарыянскім). Прывята ў ім лічыць гады 1700, 1800 і 1900 не высакоснымі, а ў старым стылі яны засталіся высакоснымі. Таму розніца паміж гэтымі стылямі павялічылася на 3 дні і складае цяпер 14 дзён.

Новы стыль таксама недакладны, але розніца яго паміж сонечным часам складае толькі 1 дзень на працягу 300 год. Практычнага значэння ў жыцці грамадства такая розніца не мае.

У Польшчы новы стыль быў уведзены у 1586 г., а ў СССР — 14 лютага 1918 г.

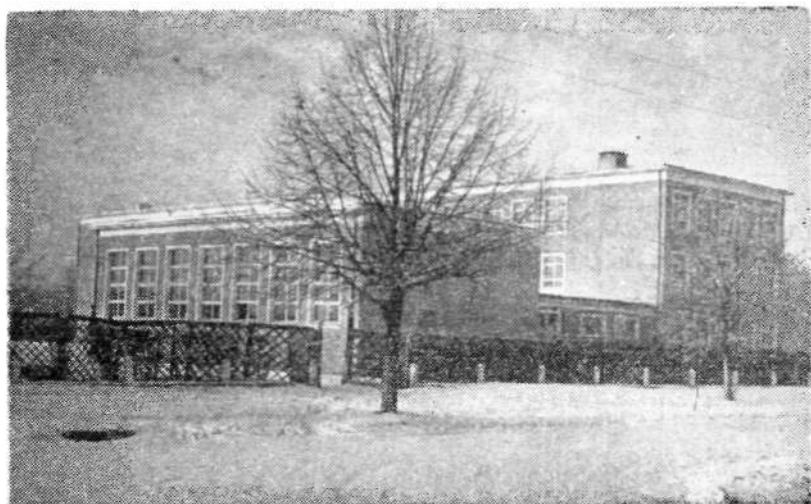
КАЛЯНДАРНАЯ ЧАСТКА

31 дзень

С Т У Д З Е Н Ъ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	19	п	Цімафея	Новы Год	7,41—15,19
2	20	а	Ігната	Макара	
3	21	с	Уляны, Пятра	Тытуса	
4	22	ч	Анастазіі	Генавефы	
5	23	п	Паўла	Тэлесфора	
6	24	с	Куцця	Трох Карапёў	
7	25	н	Нарадж. Хр.	Люцыяна	7,40—15,26
8	26	п	Другі Дз. Кал.	Северына	
9	27	а	Сцяпанана	Юліяна	
10	28	с	Агафіі	Яна	
11	29	ч	Марка	Ганараты	
12	30	п	Хвядоры	Аркадзія	
13	31	с	Меланіі	Веранікі	
14	1	н	Новы год	Гілярага	7,36—15,38
15	2	п	Серафіма	Паўла	
16	3	а	Малахіі	Марэлія	
17	4	с	Саб. 70 Ап.	Антоняга	
18	5	ч	Навеч. Багаяўл.	Пятра	
19	6	п	Вадохрышча	Генрыха	
20	7	с	Афанасія	Фабіяна	
21	8	н	Юрыя	Агнешкі	7,28—15,49
22	9	п	Піліпа	Вінцэнтага	
23	10	а	Рыгора	Раймунда	
24	11	с	Міхайла	Тыматэуша	
25	12	ч	Тацяны	Паўла	
26	13	п	Якава	Палікарпа	
27	14	с	Ніны	Яна Зл.	
28	15	н	Паўла	Валерага	7,19—16,02
29	16	п	Леанілы	Францішка	
30	17	а	Антона	Мартыны	
31	18	с	Максіма	Пятра	

Новы будынак Пачатковай школы і Агульнаадукацыйнага ліцэя з беларускай мовай навучання ў Бельску Падляшскім.

фота Г. Рагазінскі.

Студзень у гаспадарцы

Чытаем сельскагаспадарчую літаратуру. Абмяркоўваем, як мы гаспадарылі ў мінулым годзе. Прадумаць і запісаць план гаспадарання на бягучы год. Трэба дбаць аб цяплыні ў хлявах, а ў мэрзныя дні паіць жывёлу падагрэтай вадой. Чысціць коміны, бо ў час большага палення ў печах накапляеца многа саджы і хутка можа ўзнікнуць пажар. Даглядаць капцы і ямы з фруктамі, агароднінай і бульбай. Задбаць аб адпаведнай тэмпературы для насення.

Памятныя даты

21.1.1838 г. нарадзіўся Кастусь Каліноўскі.

21.1. 1924 г. памёр У. І. Ленін.

22.1.1905 г. пачатак першай рускай рэвалюцыі.

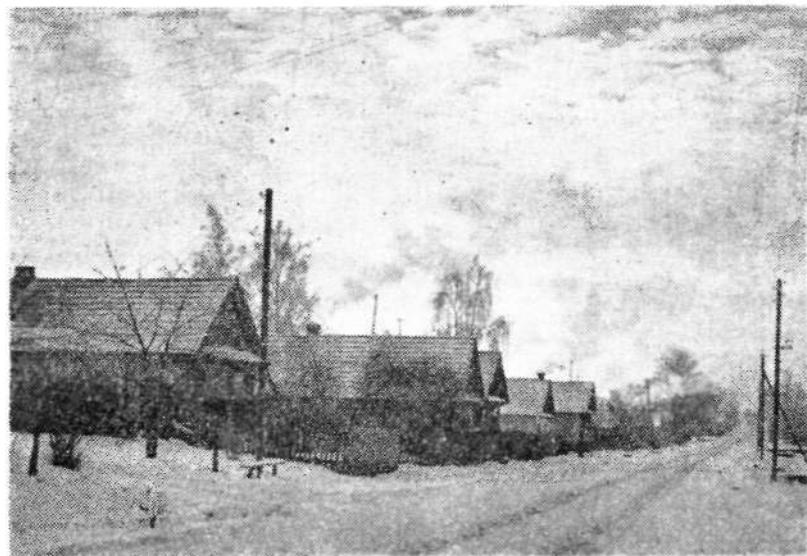
29.1.1860 г. нарадзіўся А. П. Чэхаў.

23 дзён

ЛЮТЫ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонса усх.—зах.
1	19	Ч	Макара	Брыгіды	
2	20	П	Яўфіма	Мац. Б. Гр.	
3	21	С	Максіма	Блажэя	
4	22	Н	Цімафей	Андрэя	7,08—16,15
5	23	П	Клімента	Агаль	
6	24	А	Ксені	Тыгуса	
7	25	С	Рыгора	Рышарда	
8	26	Ч	Язэпа, Мары	Рамуальда	
9	27	П	Дэмітрыя	Апалёні	
10	28	С	Яфрема	Яцка	
11	29	Н	Рамана, Яказа	Ганараты	6,54—16,29
12	30	П	Трох свяціцел.	Мадэста	
13	31	А	Мікіты	Катарыны	
14	1	С	Трыфана	Валентага	
15	2	Ч	Срэцянне Гасп.	Фаўстына	
16	3	П	Сямёна, Ганны	Юліянны	
17	4	С	Кірыла	Лукаша	
18	5	Н	Агаты	Шымана	6,41—16,42
19	6	П	Хрысціны	Канрада	
20	7	А	Лукі	Лявона	
21	8	С	Тодара	Элеаноры	
22	9	Ч	Нікіфара	Пятра	
23	10	П	Валянціны	Марты	
24	11	С	Уласа	Мацея	
25	12	Н	Аляксея	Віктара	6,26—16,56
26	13	П	Зоі, Святланы	Аляксандра	
27	14	А	Кірыла	Габрыеля	
28	15	С	Ефрасіні	Макара	

Вёска Рыбалы, Бельскі павет.

фота Г. Рагазінскі.

Люты ў гаспадарцы

Вывозіць частку гною ў поле і ўкладваць яго ў вялікія штабелі. Неадкладна купіца неабходныя штучныя ўгнаенні ў бліжэйшай ГС.

Перагледзець сельскагаспадарчыя машыны, як уласныя, так супольныя. Адрамантаваць іх. У садзе чысціца кару фруктовых дрэў і бяліца вапнай. Даглядаць хатнюю птушку. Перагледзець запас корму і адпаведна да гэтага карміць жывёлу.

На сухіх глебах задбаць аб затрымцы і накалленні багатых негавых ападкаў, перш за ёсё на азімых пасевах, дзеля захавання вільгаці на час вясны.

Памятныя даты

6.II.1905 г. нарадзіўся У. Гамулка.

6.II.1914 г. нарадзіўся паэт Аркадзь Куляшоў.

19.II.1473 г. нар. вялікі астроном Мікалай Копернік.

22.II.1896 г. (ст. ст.) нар. беларускі драматург Кандрат Крапіва.

31 дзень

САКАВІК

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Преваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	16	ч	Рамана	Альбіна	
2	17	п	Льва	Галены	
3	18	с	Архіпа	Кунагунды	
4	19	н	Агафона	Казіміра	6,10—17,10
5	20	п	Цімафея	Вацлава	
6	21	а	Яўгеній	Фэліцыты	
7	22	с	Палікарпа	Томаша	
8	23	ч	Эразма	Вінцэнтага	
9	24	п	Тараса	Францішкі	
10	25	с	Парфіра	Макара	
11	26	н	Пракопа	Канстантага	5,53—17,23
12	27	п	Ціта	Рыгора	
13	28	а	Васілія	Бажэны	
14	1	с	Яўдэй	Лявона	
15	2	ч	Фядота	Людвікі	
16	3	п	Яўтропія	Гілярага	
17	4	с	Герасіма	Эдуарда	
18	5	н	Конана	Гертруды	5,37—17,35
19	6	п	Аркадзія	Багдана	
20	7	а	Яўгена	Анатоля	
21	8	с	Феафілакта	Любаміра	
22	9	ч	40 мучан	Паўла	
23	10	п	Міхала	Пелагії	
24	11	с	Сафрона	Габрыеля	
25	12	н	Феафана	Мары	5,20—17,48
26	13	п	Нікіфара	Тэодара	
27	14	а	Бенадыкта	Лідзії	
28	15	с	Аляксандра	Яна К.	
29	16	ч	Юліяна	Віктарыны	
30	17	п	Аляксея	Анелі	
31	18	с	Аляксандры	Бальбіны	

Сакавік у гаспадарцы

Пачынае таяць снег. У гэты час трэба, перш за ўсё, зварнуць увагу на азіміну. Абыисці поле.. Зрабіць праход стаячай вадзе ў вадаадводы. Там, дзе доўга ўтрымліваецца лёд, трэба яго паламаць, пераважна на пішаніцы — дзеля таго, каб не сапрэла. Гаспадары, якія зрабілі гэта вясною 1960 г. сабралі нядрэнны ураджай.

Рыхтавацца да сяўды. Праводзіць апошнія рамонты сельскагаспадарчых машын і прыладаў. Закончыць пакупку неабходных штучных угнаенняў. Перагледзець бульбу. Адабраць насенінную. З кармавой зрывача расткі, таму што яны шкодныя для жывёлы. У корм жывёле дадаваць соль. Пасадзіць івактуху — раннія кураняты добра развіваюцца і ўжо восенню нясуцца. Кураняты можна таксама заказаць у інкубатарах у бліжэйшым павятовым мястечку. Наводзіць парадкі ў садзе і на панадворку. У вуллях з пчоламі кацюбкай выгарнуць з дна смецце. Слаўейшыяrai падкормліваць сіропам з цукру (1 частка вады, на 2 часткі цукру).

Памятныя даты

- 2.III.1919** г. адбыўся I Кангрэс Камінтэрну.
- 4.III.1956** г. выйшаў у Беластоку першы нумар беларускага тыднёвіка «Ніва».
- 8.III.** Міжнародны дзень жанчын.
- 9.III.1812** г. Нарадзіўся славуты сын украінскага народа паэт Тарас Шаўчэнка.
- 14.III.1883** г. памёр Карл Маркс.
- 17.III.1922** г. быў арганізаваны Саюз Камуністычнай Моладзі ў Польшчы (ЗМК).
- 18.III.1871** г. узнікненне Парыжскай Камуны.
- 22.III.1864** г. па загаду царскіх улад павешаны Кастусь Каліноўскі.

30 дзён

КРАСАВІК

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	19	н	Дарыі	Гугона	5,03—18,00
2	20	п	Святланы	Францішка	
3	21	а	Якава, Фамы	Рышарда	
4	22	с	Васілія	Ізыдара	
5	23	ч	Ніканы	Ірэны	
6	24	п	Захара	Вільгельма	
7	25	с	Благавешчанне	Руфіна	
8	26	н	Ірынея	Дыянізага	4,47—18,13
9	27	п	Матроны	Марыі	
10	28	а	Сцяпана	Міхала	
11	29	с	Марка	Філіпа	
12	30	ч	Івана Л.	Юльюша	
13	31	п	Веніаміна	Пшемыслава	
14	1	с	Марыі Ег.	Юстына	
15	2	н	Щіта	Вербніца	4,31—18,26
16	3	п	Мікіты	Урбана	
17	4	а	Язэпа, Юрыя	Раберта	
18	5	с	Хвядоры	Аліцыі	
19	6	ч	Платаніды	Чэслава	
20	7	п	Марціна	Тэадора	
21	8	с	Радзівона	Анзельма	
22	9	н	Вербніца	Валікдзень	4,14—18,38
23	10	п	Георгія	Д. Дз Вялік.	
24	11	а	Анціпа	Грыгора	
25	12	с	Васілія, Міллы	Яраслава	
26	13	ч	Артамона	Марыі	
27	14	п	Антона	Тэафіля	
28	15	с	Трафіма	Віталіса	
29	16	н	Валікдзень	Петра	4,00—18,51
30	17	п	Другі Дз. Вял.	Катарыны	

Белавежская пушча захоўвае яшчэ цікавы жывельны свет.
Фота А. Казберук

Красавік у гаспадарцы

Рыхтаваць глебу да сяўбы. Дзеля ўтримання вільгаці баранаваць і культиваваць. Кам'я толькі замля падсохне і нагрэецца, сеяць яравыя культуры. Сеяць трэба сейнікам — гэта гарантую большы ўраджай і ашчаднасць насення. Угнойваць сенажаці і пашы. Баранаваць азіміну, перш за ёсё, пшаніцу і канюшыну. Вазіць гной пад бульбу. Садзіць раннюю бульбу. У агародзе сеяць буракі, садзіць цыбулю. У садзе садзіць сажанцы фруктавых дрэў, кусты парэчак і агрэсту. Зашчапіць маладыя дрэўцы.

Працягваць вясенні дагляд пасекі. Падкормліваць слабыя раі. Утрымліваць чысціню у хлявах. Рамантаваць дарогі.

Памятныя даты

- 17.IV.1894 г. нар. М. С. Хрушчоў.
- 12.IV.1961 г. палёт Юрыя Гагарына ў космас.
- 21.IV.1840 г. нар. беларускі пісьменнік Ф. Багушэвіч.
- 22.IV.1870 г. нарадзіўся У. І. Лепін.
- 23.IV.1886 г. нарадзіўся беларускі паэт і празаік Змітрок Бядуля.

31 лзень

МАЙ

1952 год

Несв. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	18	а	Свята працы	Свята працы	
2	19	с	Хрыстафора	Зігмунта	
3	20	ч	Анастазії	Марыі	
4	21	п	Фёдара	Монікі	
5	22	с	Луки	Піуса	
6	23	н	Георгія Паб.	Вальдемара	3,46—19,03
7	24	п	Савы	Бенадыкта	
8	25	а	Марка	Станіслава	
9	26	с	Дз. Перамогі	Дзень Перамогі	
10	27	ч	Сымона	Антаніны	
11	28	п	Віталія	Небаўзяцце Хр.	
12	29	с	Мемнона	Панкрацага	
13	30	н	Якава	Сервацага	3,33—19,15
14	1	п	Тамары	Баніфацага	
15	2	а	Барыса, Зоі	Зофіі	
16	3	с	Цімафея	Андрэя	
17	4	ч	Пелагеі	Веранікі	
18	5	п	Ірыны	Фелікса	
19	6	с	Іова	Мікалая	
20	7	н	Ік. Б. М. Жыр.	Базылія	3,22—19,26
21	8	п	Іона Багасл.	Уладзіміра	
22	9	а	Мікалая	Юліі	
23	10	с	Тайсы	Міхала	
24	11	ч	Міфодзія	Ятіны	
25	12	п	Германа	Грыгора	
26	13	с	Глікерыі	Філіпа	
27	14	н	Ізыдара	Яна, Юльюша	3,13—19,36
28	15	п	Дэмітрыя	Аўгустына	
29	16	а	Тодара	Марыі Магд.	
30	17	с	Еўфрасіні	Фердынанда	
31	18	ч	Клаудзіі	Анелі	

Прыгожы май.

Фота: В. Баршчэўскі

Май у гаспадарцы

Пачынаюцца сапраўдныя палявыя работы. Садзіць бульбу, се-
яць проса, грэчку і кукурузу. Садзіць капусту і памідоры.

У май пачынаецца спасанне пашы. Пры гэтым памятаць, што
выкарыстоўваць пашу па частцы, не ўсё адразу. Садзейнічае гэ-
та доброму адрастанню травы. Ачысціць вадаадводныя равы.
Дзеля ўтрымання вільгаці на сенажацях і пашах наладзіць у
равах застаўкі ў адпаведных месцах.

Куліць парасяты. Закантрактаваць свінні. Стрыгчы авечкі.
Даглядаць пчолы — павялічыць колькасць сот, знішчаць непа-
трэбныя матачнікі.

Памятныя даты

5.V.1818 г. нарадзіўся Карл Маркс.

8.V.1945 г. канец ІІ-ой сусветнай вайны.

11.V.1883 г. нарадзіўся беларускі дзіцячы пісьменнік Янка
Маўр.

15.V.1917 г. памёр М. Багдановіч.

26.V.1799 г. нарадзіўся А. С. Пушкін.

28.V.1916 г. памёр украінскі пісьменнік І. Франко.

30 дзён

ЧЭРВЕНЬ

1962 год

Ноз. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўцы	Каталіцкі	Сонца усх.—зэх.
1	19	п	Карніла	Якуба	
2	20	с	Аляксей	Марцэліны	
3	21	н	Алёны	Лешка	3,65—19,45
4	22	п	Васіліска	Францішка	
5	23	а	Ігара	Баніфацага	
6	24	с	Сцялана	Паўліны	
7	25	ч	Уся, Гасподне	Раберта	
8	26	п	Карпа	Северына	
9	27	с	Хлядовы, Ніла	Феліцыяна	
10	28	н	Мікіты	Зелёне святкі	3,01--19,52
11	29	п	Аляксандра	Барнабы	
12	30	а	Васілія	Ануфрага	
13	31	с	Ярмей	Антоняга	
14	1	ч	Дыяніса	Валерага	
15	2	п	Нікіфара	Ёліягты	
16	3	с	Лукияна	Аліны	
17	4	н	Сёмуха	Інніцентага	2,59—19,56
18	5	п	Дарафея	Альжбеты	
19	6	а	Тэклі	Гервазага	
20	7	с	Валеры	Флёрэнтыны	
21	8	ч	Іффраме	Божае цела	
22	9	п	Фёклы	Паўліна	
23	10	с	Антоніны	Ванды	
24	11	н	Варфламея	Дануты	3,00—19,58
25	12	п	Ануфрыйя	Вільгельма	
26	13	а	Акуліны	Яна, Паўла	
27	14	с	Яліссея	Уладзіслава	
28	15	ч	Міхайла	Ірэнеуша	
29	16	п	Ціхана	Пятры і Паўла	
30	17	с	Мануила	Эмілій	

На рацэ Сідарцы ў Дуброўскім павеце.

Фота: В. Баршчэўскі

Чэрвень у гаспадарцы

Абгортваць бульбу. Шмат працы ў агародзе — падсыпашь угнаені, абгортваць, палоць. Мачыць каноплі. Касіць канюшыну і траву. Хатнюю птушку карміць дробнасечанай зелянінай. Жывёле даваць зялёны корм. Касіць і сушыць на корм рознае зелле. Другі раз пасеяць радыску.

Шукаць і знішчаць каларадскага жука (бульбянную стонку). Варыць варэнне з ягад, кансерваваць.

Памятныя даты

- 1.VI. Міжнародны дзень дзіцяці.
- 18.VI. 1936 г. памёр рускі пісьменнік і драматург Максім Горкі.
- 22.VI. 1941 г. 21-ая гадавіна нападу гітлераўскай Германіі на СССР.
- 24.VI. 1900 г. нарадзіўся беларускі пісьменнік Кузьма Чорны.
- 25.VI. 1905 г. нарадзіўся паэт Пятро Броўка.
- 28.VI. 1942 г. памёр у Маскве Янка Купала.

31 дзень

ЛІПЕНЬ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	18	н	Лявані	Марыяна	3,04—19,58
2	19	п	Засіма	Урбана	
3	20	а	Мяфода	Анатоля	
4	21	с	Цярэнція	Тэадора	
5	22	ч	Зіны	Антона	
6	23	п	Іосіфа	Дамініка	
7	24	с	Іоана Прэдц.	Цырыля	
8	25	н	Ярмалая	Пракопа	3,09—19,54
9	26	п	Дзяніса	Веранікі	
10	27	а	Іоанны	Анелі	
11	28	с	Івана	Пелагії	
12	29	ч	Пятра і Паўла	Яна	
13	30	п	Сабор 12 Ап.	Яўгенія	
14	1	с	Дзяміна	Марцэлія	
15	2	н	Уліты	Генрыка	3,17—19,48
16	3	п	Анатоля	Марыі	
17	4	а	Андрэя	Багдана	
18	5	с	Афанасія	Шымона	
19	6	ч	Сяргея	Чэслава	
20	7	п	Самы	В'іцэнтага	
21	8	с	Пракопа	Паракседы	
22	9	н	Св. Адраджэн.	Свята Адрадж.	3,21—19,39
23	10	п	Антона	Аполінарага	
24	11	а	Ольгі	Крыстыны	
25	12	с	Гаўрыла	Кішыштафа	
26	13	ч	Сцяпана	Гражыны	
27	14	п	Ан'сіма	Наталіі	
28	15	с	Уліты	Віктара	
29	16	н	Валянціны	Марты	3,38—19,28
30	17	п	Марыны	Людмілы	
31	18	а	Амеліяна	Галены	

Ліпень у гаспадарцы

Працягваць дагляд над прапашынмі (акаловымі) раслінамі — агортваць, падсыпаць штучныя ўгнаенні, палоць, зрыхляць замлю між радкамі. У першай трэці ліпеня трэба ўжо поўнасцю быць падрыхтаваным да галоўнай уборкі ўраджаю. Наладзіць вазы, жняяркі, косы, ачысціць пуні (стадолы).

Жніва стараца праводзіць чым хутчэй, каб як найменшымі былі страты. Адразу рыхтаваць планавыя дастаўкі збожжа дзяржаве. Калі гэта магчыма — яшчэ ў час жніва рабіць падворыўку і баранаваць. На адпаведных глебах, сеяць паржыпчатаўся культуры на зялёны корм жывёле на час восені.

У садзе і агародзе даглядаць фрукты, падтрымаць талінкі, сабираць раннія фрукты, тычыць фасолю і агародні гарох. У засуху на пасецы ставіць ваду. Збіраць і сушыць крапіву курам на зіму. Падскубваць гусей і качак, каб не гублялі пер'я. Зашчапіць свіній ад ружынцы (чырвонкі).

Памятныя даты

3.VII. 1944 г. Вызваленне Мінска.

6.VII.1905 г. нарадзіўся беларускі паэт Пятро Глебка.

7.VII.1882 г. нарадзіўся класік беларускай літаратуры Янка Купала.

8.VII.1917 г. нарадзіўся беларускі пісьменнік Янка Брыль.

14.VII.1789 г. разбурэнне Бастыліі — пачатак вялікай Французскай рэвалюцыі.

15.VII.1410 г. Грунвальдская бітва.

19.VII.1893 г. нарадзіўся Уладзімір Маякоўскі.

22.VII.1944 г. аб'яўленне Маніфеста ПКВН.

27.VII.1841 г. загінуў на дуэлі Міхаіл Лермантаў.

27.VII.1944 г. вызваленне Беластока.

30.VII.1920 г. Утварэнне ў Беластоку Польскага Часовага Рэвалюцыйнага Камітета.

31.VII.1893 г. узікненен СДКПІЛ.

31 дзень

ЖНІВЕНЬ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	19	с	Макрыны	Пятра	
2	20	ч	Ілій	Марыі	
3	21	п	Сямёна	Нікадзіма	
4	22	с	Марыі Магд.	Дамініка	
5	23	н	Трафіма	Асвальда	3,48—19,17
6	24	п	Барыса і Глеба	Якуба	
7	25	а	Усп. Св. Анны	Каэтана	
8	26	с	Параскевы	Эмільяна	
9	27	ч	Кліmenta	Рамана	
10	28	п	Прахора	Багдана	
11	29	с	Каленік	Уладзіміра	
12	30	н	Валянціна	Леха	4,09—19,03
13	31	п	Яўдакіма	Касіяна	
14	1	а	Муч. Мак.	Эўзебіюша	
15	2	с	Васіля	Внебаўз. Н.М.П.	
16	3	ч	Саламеі	Еахіма	
17	4	п	Яўдокіі	Мірана	
18	5	с	Нонны	Галены	
19	6	н	Пр. Г. (Спаса)	Балеслава	4,13—18,47
20	7	п	Пімена	Самуэля	
21	8	а	Мірона	Яанны	
22	9	с	Матвея	Цэзарага	
23	10	ч	Рамана	Філіпа	
24	11	п	Сусанны	Бартламея	
25	12	с	Фацея	Людвіка	
26	13	н	Ціхана	Канстантага	4,24—18,32
27	14	п	Міхея	Юзэфа	
28	15	а	Усп. Пр. Баг.	Аляксея	
29	16	с	Якіма	Сабіны	
30	17	ч	Леўка	Ружы	
31	18	п	Іларыёна	Раймунда	

Жніво на Бельшчыне.

Фота: З. Зарэмба

Жніве́нь у гаспадарцы

Працягваюцца жніва яравых культур. Пачынаецца аблалот азімых. Трэба ачышчаць насенне для асеннай сяўбы. Сіласуем кукурузу і іншыя расліны.

Рваць лён, ранию цыбулю, мак, фасолю, гарох. Саліць агуркі на зіму. Сушыць і марынаваць прыбы, фрукты; варыць варэнне і кансерваваць.

Выбіраць мёд з вулляў. Павялічваць пасеку. Рыхтаваць пчолы да зімы, звужваць гнёзды.

Касіць траву. Рыхтаваць да асеннай сяўбы. Араць поле пад азіміну, прыворваць лубін.

Памятныя даты

5.VIII.1895 г. памёр Ф. Энгельс.

6.VIII.1961 г. Кругласутачны палёт касманаўта Германа Щітова ў Космасе.

13.VIII.1956 г. памёр народны беларускі пісьменнік - класік Якуб Колас.

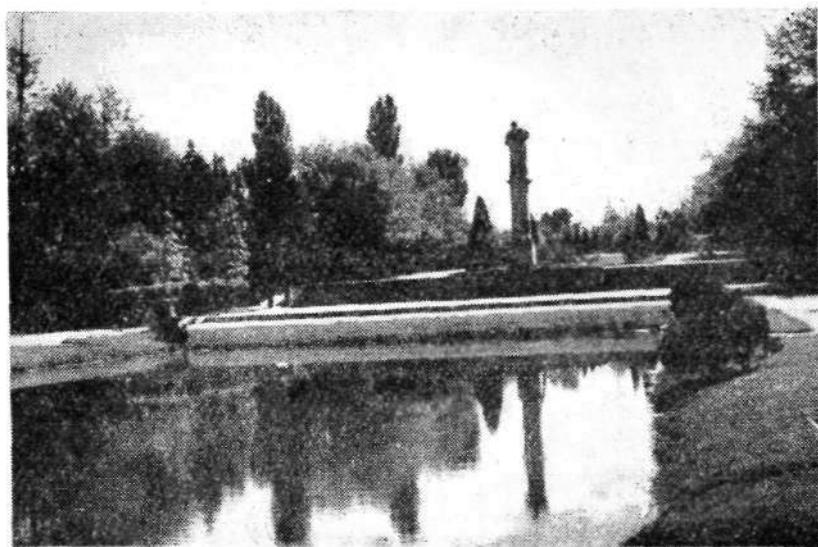
27.VIII.1856 г. нарадзіўся Іван Франко — вялікі пісьменнік украінскага народа.

30 дзён

ВЕРАСЕНЬ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1 2	19 20	с н	Андрэя Самуіла	Браніслава Сцяпана	4,36—18,15
3 4 5 6 7 8 9	21 22 23 24 25 26 27	п а с ч п с н	Фадзея Афанасія Ірынея Арсенія Ціта Наталії Пімена	Ізабелы Разаліі Дароты Захар'юша Рэгіны Марыі Пятра	
10 11 12 13 14 15 16	28 29 30 31 1 2 3	п а с ч п с н	Іова Усеки, Гл I. Пр. Алекс. Неўск. Пал. Пр. Д. М. Сямёна Мамонта Анфіма	Пульхерыі Яцка Гвідона Яўгеніі Цыпрыяна Нікадзіма Корнеля	5,01—17,43
17 18 19 20 21 22 23	4 5 6 7 8 9 10	п а с ч п с н	Майсейя Елізаветы Макара Луکі Нар. Пр. Баг. Ганны Пятра	Юстыны Язэпа Канстанцыі Еўстахія Матэуша Тамаша Тэклі	5,12—17,26
24 25 26 27 28 29 30	11 12 13 14 15 16 17	п а с ч п с н	Сяргея Юліяна Валерыяна Узн. Кр. Гаеп. Максіма Людмілы Веры, Надз. Л.	Герарда Аўрэліі Цыпрыяна Космы Вацлава Міхала Зофіі	5,25—17,09

Белаастоцкія Плянты з відам на Помнік удзячнасці савецкім воінам.
фота Г. Рагазінскі.

Верасень у гаспадарцы

Праводзіць зяблівае ворыва. Маладіць і падсушваць насенне.

Канчаць слубу азімых. Пасля прашашных, якія старанна апрацоўваліся, — сеюща азімия без папярэджваючага ворыва, а толькі пасля культывациі. Усходы азімых падкормліваць фосфарнымі і калійнымі ўгнаеннямі.

Капаць бульбу, буракі і моркву. Сабіраць фрукты і памідоры. Сабіраць насенне. Упарадкаваць збожжа, аддаць пастаўкі дзяржаве.

Далей рыхтаваць розныя вырабы з фруктаў і агародніны на зіму. Выпасаць канюшыну на пожні. Рыхтаваць пчолы да зімы. Папоўніць ім корм.

Памятныя даты

1.IX.1939 г. пачатак І-шай сусветнай вайны.

1809 г. нарадзіўся польскі паэт Юліуш Славацкі.

9.IX.1828 г. нарадзіўся Леў Талстой (памёр 20.IX.1910 г.).

17.IX.1912 г. нарадзіўся бел. пісьменнік Максім Танк.

28.IX.1864 г. заснаванне І Інтэрнацыяналы.

31 дзень

КАСТЫЧНІК

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	18	п	Зофія	Дануты	
2	19	а	Трафіма	Тэафіля	
3	20	с	Еўстафія	Тэрэсы	
4	21	ч	Кандрата	Францішка	
5	22	п	Іоны	Апалінарага	
6	23	с	Іоана Хр.	Браніслава	
7	24	н	Фёклы	Марка	5,37—16,52
8	25	п	Сяргея	Пелагії	
9	26	а	Івана Багасл.	Людвіка	
10	27	с	Марка	Францішка	
11	28	ч	Нікана	Эміля	
12	29	п	Кірыяка	Серафіма	
13	30	с	Рыгора	Эдуарда	
14	1	н	Пакр. Пр. Баг.	Бернарда	5,50—16,36
15	2	п	Кастуся	Ядвігі	
16	3	а	Дзяніса	Герарда	
17	4	с	Пятра	Малгажаты	
18	5	ч	Аляксеня	Віктара	
19	6	п	Фамы	Пятра	
20	7	с	Пелагеі	Ірэні	
21	8	н	Тайсы	Уршулі	6,03—16,20
22	9	п	Якава	Філіпа	
23	10	а	Тэафіля	Северына	
24	11	с	Філіпа	Марціна	
25	12	ч	Карпа	Дарыі	
26	13	п	Марціна	Луцьяна	
27	14	с	Назара	Вінцэнтага	
28	15	и	Лукіна	Тадэуша	6,16—16,05
29	16	п	Лянгіна	Зенобіюша	
30	17	а	Лявона	Сатурніна	
31	18	с	Лукі	Альфонса	

Курганы з III-га стагоддзя каля вёскі Курапэва на Гайнаўшчыне.
Фота: мгр. Ясканіс

Кастрычнік у гаспадарцы

Канчаць асенняе ворыва. Закончыць капанне бульбы і буракоў. Калі пагода спрыяе, можна яшчэ дадаткова пасеяць азімия (жыта і пшаніцу).

Зрэзаць капусту і наогул закончыць уборку позніх раслін. Капаваць бульбу і буракі, фрукты і агародніну падрыхтаваць да зімовага перахоўвання.

Перасаджваць дрэвы. Маладыя дрэўцы ў садзе абвязаць саломай, забяспечваючы іх на зіму перад марозамі. Выкапаць ямы пад пасадку дрэў на весну. Даглядаць сіласныя ямы, каб там не было высокай тэмпературы.

Памятныя даты

4.X.1957 г. у СССР запуск першага штучнага спадарожніка Зямлі.

12.X.1943 г. бітва пад Леніна. Дзень Польскай арміі.

15.X.1814 г. нарадзіўся М. Ю. Лермантаў.

17.X.1849 г. памёр Ф. Шапэн.

30.X.1921 г. заснован у Мінску Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.

30 дзён

ЛІСТАПАД

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—зах.
1	19	ч	Клеапатры	Усіх святых	
2	20	п	Арцёма	Юрыя	
3	21	с	Іларыёна	Губерта	
4	22	н	Аверкія	Кароля	6,29—15,52
5	23	п	Якава	Эльжбеты	
6	24	а	Апанаса	Леанарда	
7	25	с	Пер. В. Кастр.	Пер. В. Кастр.	
8	26	ч	Дзмітра	Северьяна	
9	27	п	Нестара	Тэадора	
10	28	с	Іова	Андрэя	
11	29	н	Анастазіі	Марціна	6,42—15,39
12	30	п	Зіновія	Вітальда	
13	31	а	Спірыдона	Станіслава	
14	1	с	Дзямяна	Юдыты	
15	2	ч	Акіндзіна	Леапольда	
16	3	п	Язэпа	Эдмунда	
17	4	с	Нікандра	Саламей	
18	5	н	Галакціёна	Рамана	6,55—15,28
19	6	п	Паўла	Максіма	
20	7	а	Фядота	Фелікса	
21	8	с	Міхаіла Арх.	Януша	
22	9	ч	Парфіра	Цэцыліі	
23	10	п	Радзіёна	Клеменса	
24	11	с	Віктара	Яна	
25	12	н	Шіла	Катарыны	7,07—15,20
26	13	п	Іоана Зл.	Конрада	
27	14	с	Піліпа	Максімільяна	
28	15	с	Гурыя	Здзіславы	
29	16	ч	Мацвея	Блажэя	
30	17	п	Рыгора	Юстыны	

Лістапад у Беластоку.

Фота: З. Зарэмба

Лістапад у гаспадарцы

Закончысь асення працы. Калі яшчэ няма марозу, араць пад ярыну (гэта на многа лепш чым вясной). Запасціся на зіму топлівам. Адvezці цукровыя буракі да вызначанага пункту. Забяспечыць сельскагаспадарчыя машыны ад энішчэння і ржавення.

У сельгастуртку зрабіць усе падлікі і разлікі. Забяспечыць на зіму ўсе хлявы і куратнікі (пабяліць запнай). Перабраць фрукты і незакапцаваную яшчэ бульбу, буракі. Распачаць інтэнсіўны падкорм свіней.

Памятныя даты

- 3.XI.1882 г. нарадзіўся Якуб Колас.
- 3.XI.1941 г. памёр Змітрок Бядуля.
- 7.XI. 45-ая гадавіна Вялікага Каstryчніка.
- 14.XI.1905 г. нарадзіўся паэт Міхась Васілёк.
- 18.XI.1899 г. нарадзіўся Міхась Лынъкоў.
- 26.XI.1855 г. памёр Адам Міцкевіч.
- 28.XI.1820 г. нарадзіўся Ф. Энгельс.

31 дзень

СНЕЖАНЬ

1962 год

Нов. ст.	Стар. ст.	Дні	Праваслаўны	Каталіцкі	Сонца усх.—заф.
1 2	18 19	с н	Платона Аўдзея	Наталіі Паўліны	7,19—15,14
3 4 5 6 7 8 9	20 21 22 23 24 25 26	п а с ч п с н	Рыгора Ув. у Хр. І. Б. Філімона Фёдар Кацярыны Клімента Аліпія	Францішка Барбары Крыстыны Мікалая Амброжага Марыі Леакадзіі	7,29—15,10
10 11 12 13 14 15 16	27 28 29 30 1 2 3	п а с ч п с н	Якава Сцяпана Парамона Андрэя Наумена Авакума Софона	Юліі Дамазага Аляксандра Луцьі Ізыдора Валерыяна Альбіны	7,35—15,09
17 18 19 20 21 22 23	4 5 6 7 8 9 10	п а с ч п с н	Варвары Савы Мікалая Чуд. Амбражэя Патапа Ганны Мілы	Лазара Багуслава Урбана Дамініка Тамаша Зенона Вікторыя	7,40—15,12
24 25 26 27 28 29 30	11 12 13 14 15 16 17	п а с ч п с н	Ланілы Спірыдона Яўгена Апалона Анфісіі Агей Данілы	Адама і Евы Нарадж. Гасп. Дыянізага Яна Антона Давіда Яўгена	7,42—15,17
31	18	п	Зоі	Сільвестра	

Прышла зіма.

Фота: З. Зарэмба

Снежань у гаспадарцы

Паклапаціца аб затрымцы снегападаў, між іншым, шляхам кладзення хворасту, згортвання снегу ў бязладныя куліны на палетках з азімінай.

Вызвозіць гной і кампост на поле, укладаць у вялкія штабелі, каб вясною выкарыметаць пад прапашыня і бульбу. Забяспечыць копцы з агароднінай і бульбай ад вялкіх марозаў. Адкормліваць свіней і бычкоў. Дбаць абы цяплыні ў куратніках. Даглядаць жывёлу. Чытаць кніжкі.

Доўгія зімовыя вечары жанчыны павінны выкарыстоўваць для вышывання і іншых ручных работ.

Памятныя даты

9.XII.1891 г. нарадзіўся Максім Багдановіч.

10.XII.1821 г. нарадзіўся М. Некрасаў.

17.XII.1884 г. памёр Дунін - Марцікевіч.

24.XII.1798 г. нарадзіўся Адам Міцкевіч.

Народныя прыкметы

Студзень — году пачатак, а зіме сярэдзіна.
Новы год пагодны — будзе хлеб пладародны.
Люты ваду падпусціць — сакавік падбярэ.
Калі люты марозны — лета гарачае.
У сакавіку туман, дык у жніва дожджык пан.
Благавешчанне без ластавак — халодная вясна.
Красавік з вадою — май з травою.
У красавіку грымот — ураджайны будзе год.
Майская крапля дажджу даражэй золата.
Май халодны — хлеб пладародны.
У чэрвенні вечер паўднёвы — ураджай яравых.
На Купалу раса — будуць агуркі.
Калі Пятро з Паўлам плачуць, людзі праз тыдзень сонца не ўбачаць.
Кузьма і Дзямян прышлі — па пожні пайшлі.
Калі брушины паспелі, дык і авёс дайшоў.
Ад Спаса — халодныя росы.
Калі гусі ляцяць нізка — зіма блізка, а калі высока — зіма далёка.
Шмат жалудоў на дубах — цёплая зіма.
Не пакрыла Пакрова зямлі снегам, не пакрыюць і каляды.
Калі лісце ападзе не чиста — будзе вострая зіма.
Калі ў лістападзе туман — узімку адлігі.
Ад Марцінавага дня пачынаецца зіма.
Пад новы год поч зорная — на ягады будзе ўраджай.
У снежні марозы — зіма доўгая.

ГАСПАДАРЧАЯ ЧАСТКА

Беласточчына сёння і заўтра

Беластоцкае ваяводства займае паўночна - усходнюю частку Польшчы. На яго тэрыторыі плошчай 23 145,5 км² пражывае 1 102 000 чалавек. З гэтага ліку 323 300 асоб жыве ў 32 гарадах і 779 700 — у вёсках. У нацыянальных адносінах насельніцтва Беласточчыны вельмі разнастайнае. Апрача палякаў у поўднёва - усходніх частцах ваяводства (паветы: Сямяціцкі, Гайнавіцкі, Бельскі, Беластоцкі, Лапскі, Сакольскі і Дуброўскі), жывуць беларусы ў колькасці каля 200 000 чалавек, у павеце Галдаўскім — украінцы, у Сейненскім — літоўцы. Ёсць таксама рускія, татары, яўрэі і іншыя.

Глебы разнастайныя, сярод якіх многа слабаураджайных (усходнія частка), каля 23% усёй тэрыторыі займаюць лясы.

Адсутнасць вартасных карысных выкапанняў, уродлівая палітыка царскага, а пасля санацыйнага ўрадаў адмоўна ўздрейнічала ў мінульым на развіццё эканомікі Беласточчыны, а ІІ сусветная вайна зруйнавала яе канчаткова. Таму першыя пасляважныя гады, 3-годка і часткова 6-гадовы план былі прысвечаны адбудове прамысловасці, транспарту, развіццю адсталай сельскай гаспадаркі і культуры. Наступлі прыкметныя змены — значна зменышлася розніца паміж гаспадарчым узроўнем Беластоцкага ваяводства і цэнтральна - заходнімі ваяводствамі Польшчы. За 16 гадоў народнай улады ўзніклі такія аб'екты, як тэкстыльныя камбінаты ў Фастах і Замбраве, табачная фабрыка ў Аўгустове, інструментальны завод у Беластоку, чыгуначна-канструкцыйны завод у Беластоку, мацынабудаўнічы завод у Чарнай Всі, льнозаводы ў Бельску, Беластоку і Элку, дрэваапрацоўчы завод у Чарнай Всі, малочныя, кансервавыя і многія іншыя прадпрыемствы.

У сельскай гаспадарцы павялічыліся ўраджай збожжавых культур з 8,5 цэнтнераў у 1939 г. да 13 цэнтнераў з гектараў ў 1960 годзе. За 16 год змеліяравана каля 70 000 гектараў сенажацей. Павялічылася колькасць жывёлы, асабліва кароў, якіх зараз налічваецца звыш 512 000 штук. Электрыфікавана 1443 вёскі (да 1939 г. усяго 18 вёсак мела электрычнае святло). Пабудавана або перабудавана 1675 км шасейных дарог.

Вялікія дасягненні наглядаюцца ў асвеце. За 16 гадоў у 8 разоў павялічылася колькасць сямігодак, маецца зараз 250 сярэдніх школ, дзе навучаецца звыш 28 000 асоб моладзі, арганізавана Медынстытут (Акадэмія медычна), Палітэхнічны інстытут (Школа інжынерска), Настаўніцлау Студыю. На Беласточчыне працуе 2 тэатры, 3 музеі, 12 дамоў культуры, 245 клубаў, 111 кіно, якіх перад вайною было ўсяго 25.

5-гадовы план (1961—1965) прадбачвае далейшае развіццё ў галіне прамысловасці:

а) спажывецкай прамысловасці, між іншым пабудовы мясазавода ў Беластоку, некалькіх малочных заводаў, халадзільнікі і г. д.

б) прамысловасці будаўнічых матэрыялаў — заводы цэглы ў Златорыі, Седлісках.

в) разбудову дрэваапрацоўчай прамысловасці асабліва ў Гайнайцы і Галдапі, а таксама традыцыйнай на Беласточчыне тэкстыльнай прамысловасці (Фасты, Замбраў, Граева, Гарадок) фабрыкі абутку ў Аўгустове і машынабудаўнічай у Беластоку. У 1965 годзе ў прамысловасці будзе працаваць 49 000 асоб.

Сельскагаспадарчая прадукцыя ўзрасце на 23%. Дасягнута гэта будзе шляхам паліпшэння агратахнікі і механизациі сельскай гаспадаркі.

Беластоцкая вёска атрымае 5 400 трактараў, многа іншых машын, змеліяреуецца каля 95 000 гектараў сенажацей. Асаблівую ўвагу звязаецца на развіццё гадоўлі крупнай рагатай жывёлы і на павялічэнне плошчы тэхнічных культур. Будзе пабудавана звыш 200 км шасейных дарог, 1340 школьніх залаў, станцыя тэлебачання і газаправод у Беластоку. Рэалізацыя пастаноў бягучага 5-гадовага плана будзе патрабаваць ад кожнага жыхара сумленнай працы дзеля эканамічнага і культурнага развіцця Беласточчыны.

НЕКАЛЬКІ СЛОЎ АБ МЕХАНІЗАЦІЙ

У сучасны момант наша прамысловасць выпускае вялікую колькасць сельскагаспадарчых машын. Гэта стварае вялізарныя магчымасці механізацыі ўсіх працаёмкіх работ у сельскай гаспадарцы. Машына эканомічна час і сілу чалавека, і таму сяляне павінны імкнуша прымяняць яе ў сельскай гаспадарцы.

Прывядзем для прыкладу некалькі цэн ПОМ-аў за ўслугі сельскагаспадарчых машын. За ўзаранне трактарам аднаго гектара зямлі на сярэднюю глыбіню 15 — 20 см треба заплаціць 280 зл., а на вялікую глыбіню 21 — 30 см — 400 зл. Несумнеяна, што гэтыя кошты будуть значна меншымі ў выпадку, калі, скажам, сельскагаспадарчы гуртак («кулко») мае свой трактар, бо тады адлічваюцца накідкі на кошты адміністрацыі.

Паглядзім, як выглядаюць аплаты для ПОМ-аў за іншыя сельскагаспадарчыя ўслугі. За падарыўку рамаю треба плаціць усяго 120 зл. за адзін гектар, за падарыўку плугам — 220 зл., а за барацаванне — 60 зл./га. За правядзенне насеву збожжа за адзін гектар плаціцца 120 зл., за касьбу збожжа — 240 зл. А пры маляцьбе за агрэгат плаціцца 78 зл. за адну гадзіну, за адзін гектар сенажаці — 130 зл.

Цяпер застаецца толькі парадайнаць вышэй пададзеныя цэны з аплатамі за наём каня, касна ці малацильніка — хлапчука і пераканаемся, што вартасць механізаванай апрацоўкі зямлі амаль два разы меншая. Гаспадар павінен памятаць аб адным, што час — гэта грошы.

Механізацыя знаходзіць шырокое прымянецце і ў жывёлагадоўлі. Ёсьць дайльныя агрэгаты, пайльныя ўстаноўкі, электрычныя пастухі (рухомая драцяная агародка з слабым электрычным токам).

Гаворачы аб пашырэнні гадоўлі маецца, перш за ўсё, на ўзве змяншэнне пагалоўя коней, якія паядаюць вялікую частку кормаў кожнай гаспадаркі. Для цікавасці падаем, што адно толькі Беластоцкае ваяводства мае амаль столькі коней, што ўся Англія.

Эканамічны базай для павялічэння механізацыі сельскай гаспадаркі з'яўляюцца сельскагаспадарчыя гуртки — «кулка». У наших умовах толькі намаганнямі многіх гаспадарак можа паявіцца ў вёсцы трактар, малацильны агрэгат і іншыя машыны, якія зробяць жыщё гаспадара лягчэйшым і лепшым.

Пад што, калі і як вапнаваць

Вапнаванне з'яўляецца адным з сродкаў павышэння ўраджайнасці палёу. У нашым ваяводстве, напрыклад, калія 25% зямельных угоддзяў патрабуе вапнавання. Навукова, таксама і практычна даказана, што вапнаванне глебы мае вялікае значэнне. Яно спаўнле некалькі функцый.

Вапнаванне мае вялікі ўплыў на фармаванне камякаватасці ворыўнага слоя зямлі. Такім чынам, праста, «меліяруе» глебу, што дапамагае ў яе апрацоўцы. Глеба лепш «рассыпаецца». А між камячкамі ўзнікаюць шчылінкі, якія выпаўняюцца паветрам. У гэтакі спосаб глеба атрымоўвае магчымасць праветрвання; з халоднай робіца цёплай і някіслай.

Кальцый, які з'яўляецца асноўнай састаўной часткай вапнаваных угнёвенніяў прымае таксама станоўчы ўдзел у жыццёвым працэсе расліны: служыць стабілізацыі кіслот, прычыняючы да ўтварэння міцных сцяблой, забяспечваючы гэтым расліну перад выльгтаннем.

Пры дастатковай колькасці кальцыя расліны больш адпорнныя перад дзеяннем хвароб і шкоднікаў. Кальцый у глебе садзейнічае таксама засваенiu раслінамі фосфару, катія (потасу) і азоту, садзейнічае развіццю мікроб, якія прымаюць удзел у гэтым засвойванні, распаданні арганічнай матэрый.

Для таго каб ведаць, ці трэба даную глебу вапнаваць, неабходна акрэсліць яе кіслату. А кіслату глебы земляроб можа акрэсліць шляхам дакладнага нагляду. Напрыклад, жыта, авёс і бульба з'яўляюцца раслінамі «кіслалюбнымі», а пшаніца, ячмень і буракі — «вапнолюбнымі». І калі заўважым, што буракі не ўдаюцца не гледзячы на тое, што глеба пад гэтую культуру адпаведная, можна зрабіць тады вывод, што гэтую глебу трэба вапнаваць. Найлепш аднак жа кіслату глебы можна акрэсліць у хімікарольнай станцыі шляхам дастаўкі і праверкі пробак данай глебы.

Найлепшым гатункам вапны на глебы «збітая» (цяжкія) з'яўляецца паленачае вапна, як змолатая, так і нязмолатая, у кусках, якія трэба злісаваць.

Рэкамендуецца вапнаваць не толькі цяжкія глебы, але і лёгкія, калі існуюць вялікія пакатасці, з якіх сплываючая вода вымые кальцій. Але на лёгкія глебы даецца меншыя порны кальцыя.

Вапнаваць трэба што 3—4 гады, прымяняючы ад 6—20 цэнтнерай молатай вапны на 1 га. Вапнuem, калі глеба падсохшая, не мажацца.

Паленую вапну разсяваем восенню. Іншыя, слабей і памалей дзейнічаючыя гатункі вапны можна высяваць увесну, перад пасевам ярых культур. У першым і другім выпадках вапну неабходна старанна перамяшаць з зямлёй (добра забаранаваць).

Кальцыйныя ўгнаенны нельга прымяняць непасрэдна перад, або пасля прымянення іншых штучных угнаенняў, а на цяжкіх глебах гэтае ж адносіца і да аборніка.

Найлепш і найбольш карысна вапнаваць восенню высяваючы вапну на пожню і прыкрываючы яе падарыўкай.

ТЭХNІЧНЫЯ КУЛЬТУРЫ

Беласточчына мае спрыяльнія ўмовы да развіцця працахлонных але высокарэнтоўных тэхнічных культур як: лён, канапля, рапак, мак, белая гарчыца, цукровы бурак і іншыя. Аднак у апошніх гады пасевы іх складалі ўсяго 27% паслёнай плошчы ваяводства (26 285 га).

Найболыш распаўсяуджанымі ў нас валакністымі тэхнічнымі культурамі з'яўляюцца лён і канапля. Лён сеяць трэба ранняю вясною на пладародных сярэдняйураджайных глебах не надта багатых перагноем і валнам пасля мешанак акаповых, і, нават, збожжавых культур. Унавоўка патасам — 150 кг і суперфасфатам — 200 кг на гектар.

Догляд за пасевамі агронічваецца да вынішчэння пустазелля, а пры паяўленні асноўнага шкодніка — блошкі, пасыпання ільну салетрай.

Высокаякаснае валакно дае лён даўгунец, калі ён вырываецца перад дазраваннем (яснажоўтая салома). Неадзэрнены лён павінен у нашых умовах скласці 25 — 30 цэнтнераў з гектара. Збыт на дагодных умовах праз контрактацию гарантуюць, пабудаваныя пасля вызвалення, ільнозаводы ў Бельску, Беластоку і Элку.

Пінька (канапля) патрабуе глебы больш ураджайнай, падвойнай колькасці ўгнаенняў, значна меншага ўкладу працы, пазнейшага пасева і дае амаль у пяць разоў большыя ўраджай з гектара. Некаторыя гатункі пінькі дасягаюць 3—4 метраў вышыні.

Слабо распаўсяуджаны на Беласточчыне алеістыя культуры, — мак, гарчыца, асабліва рапак. А трэба ведаць, што прадукты ўнасць тлушчу рапаку з аднаго гектара дасягае 800 кг. (екоремленая жывёлай паша дае ўсяго 80—150 кг). Рапак высяваец-

ца сеўнікам у жніўні пасля збору бульбы, ячменя, траў на ўраджайных глебах і добра ўнавожваецца абарняком, азотнымі ўгнаеннямі і вапнам. Зімою рапак павінен быць прыкрыты снегам, тады ён не вымірзае. Веснавы дагляд пасевай зводзіцца да баранавання і знішчэння пустазелля. Касіць даспелы рапак трэба раніцой, інакш ён высыплецца.

Апошнія гады на Беласточчыне хутка павялічваецца плошча пасевай цукровых буракоў. Буракі родзяць на ўраджайных, добра угноеных глебах пасля азімых культур, ячмня і траў. На 1 гектар трэба даваць 250 ц аборняка па 250 кг азотных і фасфарных угнаенняў, каля 800 кг кайніту. Насенне цукровых буракоў высяяваецца ў пачатку красавіка ў рады. Пры паяўленні ўсходаў буракі асыпаюцца зямлём, калі вырасце два лісты — прарываюцца, зноў асыпаюцца і ўнавожваюцца.

Збіраць ураджай трэба магчымы пазней перад замараражкі та му, што нават у каstryчніку прырост карэння складае каля 200 кг з гектара. Капаецца наступным спосабам: спачатку сцінаецца галоўка з лісцем, пасля выорваецца плугам Кб-1, ачышчаецца ад зямлі і неадкладна адвозіцца на базу.

ДАДАТКОВАЯ ПАША

Далей у нашых земляробаў слабой папулярнасцю карыстаюцца падсевачныя культуры гэтак званыя паплённы. Раім, аднак жа, рабіць спробы сеяння паплёнаў. Яны ж павінны павышаць колькасць пашы. Памятаем, як неахвотна гаспадары адказваліся ў нас ад трохпалёўкі, прыпісваючы ёй проста «магічную сілу» дзеля добрых ураджаяў азімых культур, Але вялікія карысці з дупалёўкі перамаглі і зараз амаль поўнасцю знікла ў нашых вёсках трохпалёўка.

Паржышчавыя культуры. Пасля ранняга і нармальнага збору, напрыклад азімага жытага можна пасеяць сырадэлю, ці адпаведную для нашых кліматычных умоў у вядомстве алеістую радыску.

Калі толькі спрыялоць кліматычныя ўмовы (няма пасухі), дык трэба паставіць ляшкі скошанага жытага на адным загоне, а свабоднае поле найвышэй у тэрміне да 3-х дзён заарады і пасеяць указаную культуру як паплён. Пры гэтым трэба даць глебе крыху фосфарных і калійных штучных угнаенняў. Насення высяляем крыху больш, чым звычайна.

Не толькі, зрешты, сырадэля і радыска прыгодныя на паржы-
шчавыя паплёны. Можна сеяць таксама лубін (на пашу і на
прыаранне), усякай пароды віку і пялюшку.

Азімия культуры на пашу. З'яўляюцца ёмі расліны, сеянныя
пасля ўборкі асноўнай культуры, прычым сабіраецца іх ранній
вясною наступнага года. Азімия паплёны перш за ўсё даюць зя-
лёную пашу ранній вясною.

На азімі паплён найлепш надаецца мішанка азімай вікі з
азімым жытам. Вырошчаць трэба на полі не падмоклым і не
вельмі сухім, а таксама не на глебе г. зв. цяжкай. Сеяць можна
аж да канца жніўня. Добрым месцам з'яўляецца поле пасля са-
бранага жыта.

ДБАЙЦЕ АБ ЗЯЛЁНЫХ БАГАЦЦЯХ

Пераважна там, дзе добрая сенажаць сустракаем добрую гас-
падарку. Да статковая колькасць пашы дазваліе не толькі на га-
доўлю больш выдайнай жывёлы, але, безумоўна, садзейнічае па-
вялічэнню яе пагалоўя. Затым, атрымліваем больш натуральнага
ўгнаення, што дазваліе на больш інтэнсіўнае ўтношаванне ўгод-
дзяў, праз што павялічваецца прадуктыўнасць з гектара. Такім
чынам, калі мы направім стан занядбаных сенажацей і паша-
вых угоддзяў адначасова лабольшым рэнтабельны даход ўсёй
гаспадаркі.

Карысныя і некарысныя расліны звычайна маюць розныя за-
патрабаванні адносна вільгаці глебы і яе ўгнішванні. Гэтае да-
зваліе земляробу ў значнай ступені выклікаецца лажаданымі пе-
раменамі ў расліннасці на зялёных угоддзях у напрамку ліквіда-
вання пустазелля і замацавання парамікі вартасных і карыс-
ных раслін.

УТРЫМАННЕ ВІЛЬГАЦІ

Расліннасць зялёных угоддзяў патрабуе вельмі многа вільгаці.
Таму на больш сухіх сенажацях і пашах, ці толькі ў нейкім пе-
рыядзе адчуваючых недастатак вільгаці, ужо ранній вясною
трэба паклапаціца аб забеспячэнні вільгаці на перыяд лета.
Перш за ўсё, неабходна зварнуць увагу на стан меліярацыйных
равоў. Асушаючae іх дзейнічанне карыснае толькі да часу, калі
на іх сплывае лішак вады. Потым неабходна abstalіваць хаяць б
прыбор звычайных заставак. Яны даюць магчымасць не толькі
стыненія асушаючай дзейнасці меліярацыйных равоў, але так-

сама спыняюць ваду, якая сплывае з раёнаў вышэй расположаных, што азначае ўжо навадчяючае дзеінічанне мелірацыйных равоў.

УГНОЙВАННЕ

Сенажаці і пашы неабходна ўгноўваць таксама як і ворыўныя ўгоддзі, — калійнымі, фосфарнымі і азотавымі ўгнаеннямі.

Азотавыя ўгнаені патрэбныя, перш за ёсё на нетарфяных глебах і ў прыватнасці на пашах. Азотавыя ўгнаені садзейнічаюць хуткаму адрастанню травы.

Пашы на нетарфяных глебах патрабуюць каля 300 — 400 кг «салетшаку» або «салетры» на 1 гектар. «Салетра» рассіяваецца вясной.

Апрача штучных ўгнаенняў вельмі добрым азотавым угнаенінем з'яўляецца гнаявая жыжка (гнаёўка). Найкарысней яе разліваць на сенажаці ў пахмурны, дажджлівы дзень. Найлепшым тэрмінам ўжывання гнаявой жыжкі з'яўляецца ранняя вясна або перыяд пасля першага пакосу.

Калійнае ўгнаенне карыснае ўсім сенажацям і пашам. Гадавая порцыя калія для тарфяных глеб складае прыблізна 2 — 3 цэнтнеры 40% калійнай (патасовай) солі на 1 га.

Калійныя ўгнаені ужываюцца восенню або ранній вясною. Калійную соль можна таксама рассіяваць пасля першага пакосу.

Фосфарныя ўгнаені садзейнічаюць павышэнню ўраджайнасці сенажацей, а таксама ў значнай ступені павышаюць якасць пашы. Звычайна, рэкамендуецца прымяніць у год 2—3 цэнтнеры «суперфасфату» на 1 га сенажаці ці пашы. Звычайна сеюцца сумесна з калійнымі ўгнаеннямі.

Як фосфарнае ўгнаенне на сенажаці і пашы добрым з'яўляецца звычайны драўляны попел. Ён дадатна садзейнічае росту травы. Дзеля гэтага варт збіраць драўляны попел і сеяць яго на сенажаці і пашах як ўгнаенне.

Найбольш цэнныя сярод усіх ўгнаенняў — натуральны гной (аборнік) — рэкамендуецца ўжываць што 3—5 год. Найлепшы тэрмін угноўвання — гэта познія восень, калі існуюць спрыяльныя ўмовы прылікання пажыўных частак аборніка ў глебу, да карэння раслін.

На сенажаці і пашы карысна восенню тонка разаслаць бульбяныя сцяблы. У час доўгай восені і зімы асадкі вымываюць са сцяблой пажыўныя речывы, а спяблы затрымоўваюць снег, што спрыяе захаванню вільгаці ў вясennі перыяд.

Валінаваць трэба сенажаці і пашы на глебах кіслых, нетарфяных.

Пашавыя ўгоддзі трэба дзяліць на часткі, што дазваліе лепш на іх гаспадарыць у час пашы жывёлы (касіць недаедзеныя купіны і астаткі парасніку, угнойваць).

Сенажаці трэба касіць не ніжэй чым 5 см ад зямлі. У іншым выпадку многія расліны пазбаўляем магчымасці хуткага адрастання.

Сушэнне сена павінна праводзіцца, па меры магчымасці, на сухом месцы. Хуткасць высыхання сена пабольшвае яго аджыўную вартасць.

Барацьба з пустазеллем на сенажацях і пашах — справа неабходная. Часцей за ўсё на нашых сенажацях і пашах расце і развіваецца чарот (у многіх татунках) і хвошчка. Знішчыць чарот можна шляхам некалькіразовата ніzkага яго выкошвання ў час даждоў. Хвошчку можна знішчыць толькі праз меліярацыю (асушку) сенажаці ці пашы, глыбокое аранне і валаванне.

Сенажаці неабходна падсяваць, але для гэтага іх неабходна падрыхтаваць (згладзіць купіны, лёгка забаранаваць). Для пасеву найчасцей ўжываюцца матыльковыя расліны. З траў — сенажатная «кастніца» і цімафееўка.

Фрукты і агародніна

(перахоўванне)

У нашай краіне ў параўнанні да іншых краін наглядаеца матое спажыванне фруктаў і агародніны. Яны ж з'яўляюцца незменнай часткай нашага харчавання. Фрукты і агародніна маюць у сабе шматлікую колькасць вітамін, а таксама сувязей кальцыя, фосфару і жалеза, неабходных да пабудовы і ўмацавання ўсіх частак чалавечага арганізма (касцей, мышц, і г. д.).

Недастатак вітамін у штодзённай ежы прычыняеца да ўзнікнення розных хвароб, напрыклад, цынгі (псуюцца і выпадаюць зубы), болі ў суставах і мышцах, нервовасці і г. д.

І менавіта адзінай натуральнай крыніцай вітаміна ІІ, якая лецыць гэтых хваробы, з'яўляеца агародніна і фрукты.

Таму рэкамендуецца спажываць агародніну і фрукты больш

сістэматычна, не толькі летам і ўвосень, але таксама зімою. А гэта ў сваю чаргу патрабуе ад людзей ўмеласці і стварэння адпаведных умоў для перахоўвання фруктаў і агародніны.

Адной з умоў добрага перахоўвання фруктаў і агародніны на час зімы і вясны з'яўляецца падбор адпаведнага іх гатунку. Вядома, напрыклад, што з фруктаў прыгодныя для перахоўвання на даўжэйшы час толькі зімовыя гатункі яблык.

Як агародніна, так і фрукты, прызначаныя на перахоўванне, павінны быць здаровыя, непераспелыя і аднаго гатунку (напрыклад, у адной скрынцы аднолькавы гатунак). У памяшчэннях, дзе прахоўваецца фрукты і гародніну трэба дбаць аб утрыманні адпаведнай тэмпературы. Тэмпература ў памяшчэннях з фруктамі і агароднінай не павінна быць ніжэйшай ад 0°C і не вышэйшай ад 5°C.

Найлепшае месца для перахоўвання фруктаў і агародніны гэта склеп. Можна регуляваць тэмпературу, можна праветраваць. Але на большую колькасць фруктаў і агародніны добрыя ямы. Памятаць пры гэтым трэба аб адным, што агародніну ў ямах нельга непасрэдна накрываць саломай, бо яча сырэе і ад гэтага можа пісавацца. Пры капцаванні рэкамендуем агародніну прыкрыць тоўком слоем піску, а затым — саломай. Гэта адносіцца і да капцавання капусты (на салодкую).

ПАМІДОРЫ

Памідоры можна садзіць на кожнай глебе. Пазбягтаць аднак жа трэба пасадкі ламідораў на той глебе, дзе яны ўжо раслі, а таксама пасля бульбы, таму, што існуе небяспека развіцця хвароб.

Найлепши садзіць раннія гатункі памідораў і тады, калі не існуе ўжо магчымасць замаразкаў, бо памідоры вельмі на іх чулыя.

Поле пад памідоры арэм восенню, а ўвесну — пружынуем і барапаляем. Памідоры карысна садзіць на другі тод пасля абороніка. Ужываем яго ў колькасці 40 цэнтнераў на 0,10 га. У агародах вельмі карысна прымяняць перагніты гной пад «корань», гэта значыцца — у выкапаную ямку кладзем гной, прыкрываем яго зямлём і на гэтым садзіцца сажанец ламідора.

Штучныя ўгнаенні найкарысней даваць пагалоўна, ужываючы іх сумесь у наступных колькасцях:

1 частка «сярчану амону»
1 —,,— 40% калійнай солі
2 часткі «суперфасфату».

Не рэкамендуецца ўгнойваць памідоры багата азотам, таму што азот спазняе пладанашэнне.

Расаду памідораў падрыхтоўваем у парніках або скрынках. Маладыя раслінкі абавязкова аднак жа разсадзіць, каб да пасадкі на загоне адпаведна падмацаваліся. Насенне памідораў высываем у канцы сакавіка або на пачатку красавіка.

Памідоры садзім на загоне пасля 20 мая. Расадкі садзім у адлегласцях ад 50 да 100 см. Гатункі прыязмлістыя садзім гусцей, а высокія — больш рэдка. Перад пасадкай расаду моцна падліваем вадою. (У выпадку сушы падліваем яшчэ зараз пасля пасадкі). Садзіць трэба пад рыдлёўку, моцна ўтаптваючы рукамі зямлю ля карэння.

Падлікуем памідоры наступным чынам. Убіваем калочкі так, каб утварыць квадраты і зверху іх прымацоўваем дрот, а яшчэ лепиш — тоянія тычачкі, аб якія маецы абатірацца карчы памідораў. Можна прывязваць карчы, але свабодна.

Часта людзі ў нас не ведаюць, што абцінаць на корчыках памідораў каб раслі дародныя плады. Абцінаем расткі з мэтай, каб атрымаць менш, але добрых пладоў. Можна лакідаць толькі 3 расткі, г. зн. галоўны і 2 пасярэдзіне, а найлепш — 2-і і 3-і, што растуць ад зямлі. Ніколі нельга абцінаць здаровых лісцяў. Гэтае, зрэшты адносіцца не толькі да паміродаў, — адбіраеца тады расліне, як можна гэта называць каротка, нармальнасць працэсаў дыхання, а што за тым ідзе — і жыцця.

У канцы жніўня можна абціаць вярхі памідоравых корчыкаў над апошнім завязанай гронкай.

Дагляд за памідорамі заключаецца затым на знішчэнні пустазелля і на змякчэнні глебы паміж радкамі.

СВЕЖАЯ МОРКВА — ВЯСНОЮ

Вельмі раннюю моркву можна атрымаць, калі восенню пасеем насенне яе ранніх гатункаў (пaryжская, тарговая, дубіцкая, амстэрдамская). Насенне высываем у такі час, каб восенню не прарастро. Робім гэта ў канцы каstryчніка ці лістапада, або нават у снежані. Прарастанне насення павінна наступіць толькі ранній вясной.

Пад асеннюю сяўбу морквы падбіраем поле з лёгкай глебай. Насення высыпаем больш чым звычайна амаль на 25 — 50 працэнтаў. Асеннюя сяўба дае раннюю моркву з загона, якую можна прадаваць у пучках.

КАК ФРУКТАВЫЯ ДРЕВЫ ШТОГОД ДАВАЛІ ПЛАДЫ

Шмат гатункаў фруктавых дрэў, у прыватнасці яблыні, пладоносяць што другі год. Гэта прыродная рыса некаторых гатункаў, аднак жа магчыма іх прыгусіць да штогадовага пладанашэння. Шматлікая колькасць гатункаў яблынь склонна пладаносіць з года ў год, пладаносіць аднак жа пераменна па прычыне перасіленага выдання пладоў у папярэднім годзе.

У практицы карыстаюцца ўжо з некалькіх спосабаў прымушэння фруктавых дрэў да штогадовага пладанашэння. Робіцца гэта шляхам прарывання пладавых завязак або знішчэння часткі квецця. Можна, напрыклад, знішчыць пры дапамозе адпаведнага апрысквання ўсё квецце на адной палове дрэва пладаноснага што другі год. З таго часу пачнеш збіраць фрукты з дрэва штогод — раз з адной паловы, другі раз — з другой.

З мэтай разрэджання фруктавых завязак на ўсёй кароне дрэва, якое пладаносіць што другі год прымянецца зараз у садах хімічныя сродкі, паводле ўказанияў агранома аховы раслін. Хімічныя сродкі прымяняюцца ў надта малых колькасцях — толькі 2 — 4 грамы на 100 літраў вады. Гэтае апрыскванне праводзіцца ў першыя два тыдні пасля квітнення. Прыйміненіе яно да частковых ападкаў маладых фруктовых завязак, што наступае ў некалькі дзён пасля апрысквання.

Праразджванне завязак вельмі аплачваецца. Сабраны ўраджай за адзін год будзе, што праўда, меншы, але затое за два гады разам будзе ён большы амаль на 25 працэнтаў. Фрукты будуць большыя, дароднейшыя і смачнейшыя, чым тыя, якія сабіраем з дрэў пераменна пладаносных.

Для памяці

Жывёлагадоўля

Жывёлагадоўля з'яўляецца адной з найбольш прынадельных галін сельскай гаспадаркі. Развіццё жывёлагадоўлі ляжыць у інтэрэсе як паасобных гаспадароў, так і ўсёй дзяржавы.

Пры добра наладжанай жывёлагадоўлі нават найубажчайшая наша землі могуць выдатна паднесці даходнасць гаспадарак і дац магчымасць значнага павышэння эканамічнага ўзроўню сялян. Адначасова прадукты жывёлагадоўлі з'яўляюцца вельмі важнай пазіцыяй у нашым экспорце.

У Польшчы наогул, а асабліва ў паветах усходняй Беласточчыны, існуюць спрыяльныя ўмовы да шырокага развіцця жывёлагадоўлі (наяўнасць натуральных выганаў і сенажацей, спрыяльны клімат і г. д.)

Аднак жывёлагадоўля наша не выкарыстоўвае поўнасцю тэхнікі магчымасцей. Яна значна адстае ад краін з добра развітай сельскай гаспадаркай. Для прыкладу паразуаем стан жывёлагадоўлі ў 1959 годзе ў нашым ваяводстве, Польшчы і Галандыі ў пералічэнні на 100 га ўгоддзяў:

	Беластоцкае ваяводства	Польшча	Галандыя
Крупная рагатая жывёла	33	41	147
Свіні	55	55	112
Коні	16	14	8

З прыведзеных даных вынікае, што нашае ваяводства астаетца пераравым толькі ў гадоўлі коней. Хіба ж не трэба нікому тлумачыць, што такая колькасць коней на Беласточчыне з'яўляецца некарыснай.

Якую жывёлу найкарысней гадаваць?

Вопыт нашых суседзяў, якія дасягнулі высокага ўзроўню жывіцця на аснове сельскай гаспадаркі паказвае, што найбольш карыснай у наших географічных умовах з'яўляецца гадоўля крупнай рагатай жывёлы і свіні.

Спuldзельцы ў Крывой на Бельшчыне, штогод павялічваюць гадоў-
лю пародзістых кароў.

Фота: З. Зарэмба

Аднак трэба сказаць, што нашае ваяводства, а ў тым ліку і паветы, ў якіх пражывае беларускае насельніцтва, адстаюць у гэтых важных галінах прадукцыі. У павышэнні рэнтабельнасці гаспадаркі важную ролю адыгрываюць пароды жывёлы, якія мы гадуем.

Аднак у наших паветах сяляне звычайна не прывязваюць да гэтай справы асаблівай увагі. Пагалоёу як быдла, так і свіней складаецца ў пераважнай частцы з разнастайнай мясцовай помесі. Жывёлы гэтых, хаты ўстойчывыя на цяжкія абставіны гадоўлі адносна мала прадуктыўныя. Факт, што яны далей утрымоваюцца ў наших вёсках можна тлумачыць толькі тым, што сяляне нашыя па прывычцы не прысвячалі надта вялікай увагі іх прадуктыўнасці. У мінульым селяніну выгадней было гадаваць дзве дрэўныя каровы чым адну добрую, а то з увагі на прадукцыю гною, на якой сялянам вельмі залежала. Аднак зараз, пры шырокім выкарыстанні штучных угнаенняў і добра арганізаваным сбыце малочных прадуктаў, сялянам многа карысней гадаваць высокапрадуктыўныя пародзістыя штуки.

У нашым раёне, найбольш адпаведнымі, прыстасаванымі да мясцовых умоў, а адначасова высокапрадуктыўнымі з'яўляюцца пароды: з крупной рагатай жывёлы — чырвоная польская парода і са свіней — белая польская.

Варта зварнуць увагу на такія віды жывёлагадоўлі як: птушкагадоўля, шаўкагадоўля, пічолагадоўля. Асабліва птушкагадоўля, ў галоўным — гадоўля курэй мае ў нас шырокія магчымасці развіцця.

ЯК ВЫНІШЧЫЦЬ СКУРНАГА АВАДНЯ

Пацярпейшыя ад аваднёў (вугроў) каровы зніжаюць надоі малака на 10—25 працэнтаў, худзеюць, а маладняк штомесяц траціць 5—6 кілаграмаў вагі. Скура пашкоджаная аваднём, абысцэньяваецца на 60 і больш працэнтаў.

Усю жывёлу, заражаную аваднём, неабходна адразу ж апрацаваць трохпрацэнтавым цёплым водным растворам хларафосу або цёплым чатырох - пяціпрацэнтавым растворам «ДДТ» на кандыцыйным саляравым масле.

У залежнасці ад ступені пашкоджання жывёла павінна апрацоўвацца трох разы, але не менш двух разоў за сезон (з красавіка да чэрвеня ўключчна), праз кожныя 30 дзён.

АВ ЭЛЕКТРЫЧНАСЦІ Ў ВЁСЦЫ

Найбольш папулярнай электрычнай інсталляцыяй у нашай вёсцы з'яўляецца хатняя інсталляцыя аб напружанні 220 вольт. У апошнія гады электрыфікація вёсак набрала размаху. У сувязі з гэтым паўстае пытанне правільнага карыстання электрычнай інсталляцыі. Пры велізарным выкарыстанні ў жыціі (асвятлення, абаграванія, прымяненне ў электрамашынах, хала-дзільнях) трэба ўмелая ёю карыстацца.

Многа людзей не дацэньвае важнасці т. зв. коркаў (бяспечні-каў). Корак — гэта тоненькі дроцік (амаль у 30 разоў танчэйшы ад провада) які ў выпадку куршлюса (спенцы) сам перагарае але прадухіляе загарэнне ізалацый на перагрэтых провадах (дротах).

У недагледжаных, занядбаных, напалавіну развічаных контактах электраплітах, радыя і т. д. даходзіць да кароткага або пастаяннага сутыкання двух правадоў (т. зв. фазы і нуля) што і выклікае куршлюсы. У такім выпадку коркі перагараюць і ў хаце няма святла.

Вясковыя «мудрацы» ухітраюцца ўстаўляць у коркі звычайнія цвікі, нярэдка таўсцейшыя ад самых дратоў (правадоў) хатнай інсталляцыі. Ясна, што ў выпадку «спенцы» такі цвік у корку не перагарыць, але затое награваюцца да чырвоная драты, гарыць ізалація, ад ізалаціі загараецца тапет або пільсня.

Уставіць у корак цвік або таўсцейшы дрот — гэта тое самае, што раней іш пазней спаліць хату.

Усім вельмі раім набыць у электрамагазінах «аўтаматычныя бяспечнікі» (цана каля 25 зл.) якія ў выпадку спенцы самавыключаюцца. Пасля направы інсталляцыі трэба толькі назад уціснуць адскочкуючу кнопкі.

Неасцярожнасць абыходжання з электрычнымі ўстановкамі можа быць прычынай калецтва, а нават і смерці чалавека. Нельга дапускаць да того, каб тубіліся пакрыўкі ад разэтак і выключальнікаў. Напрыклад, гаспадыня беліць хату і адзін незаўажны ўзмах пэндзлем па такой разэтцы можа прычыніць ёй калецтва, або смерць ад паражэння электрычнымі токамі.

Пры ўкручванні новай электрычнай лямпачкі нельга трывмаць патрон голай рукою таму, што ён можа быць пад напружаннем. Раім датыкацца прац сухую шматку або газету. Неабходна пры гэтым стаяць на ізалаціях (гума, сухая драўніна, вопратка).

Вялікія рамонты або перабудовы электрайнсталяцыі забаронены. Да гэтага ўпаважнены толькі раённы электраманіцёр. Недапушчальная «майстраваць» у лічніках, або на электрастаўбах.

Грамадскія і палітычныя арганізацыі

У кожнай грамадской працы латрабна ведаць грамадскія і палітычныя арганізацыі якія дзейнічаюць у нашым сялянскім асяроддзі. Вось важнейшыя з іх.

САЮЗ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ МОЛАДЗІ (ЗМС).

Саюз Сацыялістычнай Моладзі з'яўляецца палітычнай ідэйна-выхаваўчай арганізацыяй моладзі звязанай з горадам і з пра-мысловай вытворчасцю.

Саюз працуе пад ідэйна-палітычным кіраўніцтвам Польскай Аб'яднанай Рабочай Партыі і выхоўвае моладзь на актыўных будаўнічых сацыялістычнага ладу.

ЗМС асягае свае мэты праз шматлікую дзейнасць спаборніцтва, арганізаванне туфцаў Працы, масавае развіццё спорта, турыстыкі, павышэнне палітычнай адукацыі моладзі і г. д.). Гурткамі ЗМС з'яўляюцца «групы дзейнасці». У Беластоцкім ваяводстве ЗМС налічвае зараз 550 груп дзейнасці, якія згуртоўваюць звыш 10 000 членаў. Працай Саюза кіруюць камітэты: цэнтральны, ваяводскі і павятовыя.

1-шы Сакратар Цэнтральнага камітэта ЗМС — Мар'ян Рэнкэ. 1-ны Сакратар Ваяводскага Камітэта ЗМС — Сяргей Рубчэўскі. Орган: штотыднёвік — «Валька Младых» і дзённік — «Штандар Младых».

САЮЗ СЯЛЯНСКАЙ МОЛАДЗІ (ЗМВ)

Саюз Сялянскай Моладзі з'яўляецца палітычнай ідэйна - выхаваўчай арганізацыяй моладзі, якая працуе ў сельскай гаспадарцы, або выконвае працу звязаную з сялянскім асяроддзем. ЗМВ у сваёй дзейнасці навязвае да прагрэсіўных традыцый маладёжната руху, да традыцыі такіх арганізацый, як КЗМП, «Віці» ЗМП.

Асноўнай ячэйкай ЗМВ з'яўляецца гурток, працай якога жыве праўленне. Цэнтральны уладай Саюза з'яўляецца Галоўнае Праўленне ЗМВ. У Беластоцкім ваяводстве паводле даных з дня 30.VI.61 г. налічваецца 1120 гурткоў ЗМВ і каля 23 000 членаў. У тым у беларускім асяроддзі налічваецца каля 4 200 членаў ЗМВ. Саюз Сялянскай Моладзі мае шмат дасягненняў у працы над павышэннем эканамічнага і культурнага узроўню на-

шай ўёсکі. На асаблівую ўвагу заслугоўваюць арганізаваныя Саюзам гурткі «Сельскагаспадарчай падрыхтоўкі» (ПР), у якіх сялянская моладзь здабывае веды, патрэбныя ёй у працы на гаспадарцы. У Беластоцкім ваяводстве налічваецца зараз звыш 600 такіх гурткіў, якія адыгрываюць важную ролю ў жыцці сялянскай моладзі.

Апрача гэтага ЗМВ развівае шырокую культурную дзейнасць у вясковым асяроддзі, актывізуе сялянскую моладзь да грамадскіх чыгнаў, імкненца да павышэння агульнага ўзроўню жыцця ўёсکі.

Старшыня Галоўнага Праўлення ЗМВ — Юзэф Тэйхма, старшыня Ваяводскага Праўлення ў Беластоку — Міхась Недзьведзь. Ортан Саюза — штотыднёвік «Зажэве».

САЮЗ ПОЛЬСКАГА ГАРЦЭРСТВА (ЗГП.)

Саюз Польскага Гарцэрства з'яўляецца адзінай у Польшчы арганізацыяй, якая вядзе ідэйна — выхаваўчую працу сярод дзяцей.

Апіраючыся на знаёмстве псіхічных асаблівасцей дзіцяці, яго зацікаўленасці і патрэб, Гарцэрства выпрацавала шмат цікавых метадаў і форм працы з дзяцьмі.

Выхаваўчым метадам з'яўляецца выхаванне праз дзейнасць, формы якой дастасаваны да узросту зухаў і гарцераў.

Адным з галоўных напрамкаў дзейнасці Гарцэрства з'яўляецца турыстыка, якая дазваляе дзецям перажыць уласціва «вялікую падзею». Гарцэрства разгортвае розныя формы працы, якія прыносяць агульнаграмадскую карысць. У Беластоцкім ваяводстве ЗГП налічвае 1 754 дружын і калі 48 000 членоў. Начэльнік Гарцэрства: — Зофія Закшэўска. Камендант Беластоцкай Харонгvi: — Браніслаў Ігнасік Орган: «Свят Младых», «Дружына». Рады: ЗНП мае ўласную радыёстанцыю, якая перадае свае перадачы на хвалі 44 м.

ЛІГА ЖАНЧЫН (ЛК)

Мэтай дзейнасці Літі Жанчын з'яўляецца поўнае выкарыстанне і далейшае пашырэнне праў працоўных жанчын горада і ўёску. Ліга Жанчын імкненца да таго, каб узрастай удзел жанчын у жыцці народа, каб умацоўвалася пазіцыя жанчыны ў грамадскім і сялянскім жыцці. Ліга дапамагае жанчынам у выхаван-

ні дзяцей праз арганізаванне камітэтаў апекі, бюр юрыдычна - сацыяльных парад, культурна - аспектных клубаў.

У Беластоцкім ваяводстве Ліга Жанчын налічвае 466 гурткоў і 606 турткоў сялянскіх гаспадынь. Разам 23 000 членоў. У беларускім асяроддзі налічваецца разам каля 105 гурткоў Ліgi Жанчын і Гурткоў Сялянскіх Гаспадынь.

Старшыня Галоўнага Праўлення — Аліцыя Мусялова.

Старшыня Ваяводскага Праўлення — Гэлена Перэська — пасол у Сейм ПРН.

Друк: «Зверцядло».

ТАВАРЫСТВА РАЗВІЦЦЯ ЗАХОДНІХ ЗЯМЕЛЬ (ТРЗЗ)

Таварыства ставіць перад сабою задачу разбудзіць грамадскую ініцыятыву ў напрамку далейшага ўсебаковага развіцця заходніх і паўночных зямель, умацаванне грамадскіх суадносін на гэтых землях, паглыбленне іх сувязі з цэласцю краіны.

Апрача гэтага заданнем Таварыства з'яўляецца распаўсюджванне праўдзівых інфармацый аб нашых дасягненнях на гэтых землях аб іх значэнні для ўсёй краіны. Старшыня Галоўнай Рады — праф. др. Станіслаў Кульчынскі.

ЛІГА ПРЫЯЦЕЛЕЙ ЖОЛНЕЖА (ЛПЖ)

Мэтай ЛПЖ з'яўляецца ўмацаванне сувязей насельніцтва з Войскам, пашырэнне ў грамадстве зразумення задач у галіне абароннасці краіны, папулярызацыя вайсковых ведаў, а таксама вайсковых спортаў.

Дзеля гэтага ЛПЖ вядзе шэраг розных курсаў, арганізуе спартыўна-вайсковыя спаборніцтвы і іншыя масавыя імпрэзы.

У Беластоцкім ваяводстве існуе 1 078 турткоў і клубаў ЛПЖ, якія згуртоўваюць каля 30 200 членоў.

У беларускім асяроддзі дзейнічае каля 80 гурткоў і клубаў ЛПЖ.

Старшыня Ваяводскага Праўлення: Зыгмунт Шчэпанскі — на-меснік старшыні ВРН.

Старшыня Галоўнага Праўлення: Генерал Брыгады Юзэф Турскі. Орган ЛПЖ: «Эльпэжэтовец».

Запабягание цяжарнасці

Для здаровай жанчыны, якая рэгулярна мае «свой час» у запабяганні цяжарнасці, вялікае значэнне мае «супружаскі календар». Паводле яго, запладненне матчыма толькі 7 — 8 дзён на працяту месяца, а рэшта — няплодныя дні, у час якіх жанчына не можа стаць цяжарнай.

Як ablічыць плодныя і няплодныя дні?

Перш за ўсё кожная жанчына павінна навучыцца запісваць першы дзень кожнага перыяды «свайго часу». Гэта вельмі важна.

Па нейкім часе жанчына ўжо знаёма з цыкламі свайго перыяду і ведзе, ці з'яўляецца ён рэгулярным. Калі не, то з якім адхілам бывазе ў яе месячны цыкл. (А перыяды бываюць 21 дзень найменшы, і 34 — найбольшы). Плодныя дні найлепш ablічаць ніжэй атрыманым спосабам.

Рысуюм простую лінію на якой зазначаем першы і апошні дзень даната цыкла (21, 28, 30 і г.д.). Пасля дзелім лік дзён цыкла на палавіну і зазначаем гэты дзень рыскай. Ад гэтага дня закрэслівае тры дні спераду і тры дні наступныя. Для большай бяспечнасці яшчэ па адным, або больш, дню можна дадаць. Гэтыя дні з'яўляюцца плоднымі.

Для 28-дзённага цыкла плодныя дні будуть ад 10—18 дня. Ад 1-га да 9 дня (лічым заўсёды ад пачатку апошняга перыяды), і ад 19-га да першага дня наступнага перыяды будуть днімі няплоднымі. Для іншага цыкла, скажам 24-дзённага, плодныя дні будуть ад 8—16 дня. Можна ablічваць плодныя дні наступным спосабам: Нягледзячы на даўжыню цыкла адымаем 18 дзён ад апошняга дня месячнага цыкла. Такім чынам атрымоўваем першы дзень плоднага перыяду, які для большай пэўнасці ablічаем на 8 дзён.

Даўжыня цыкла	Цыфра >18< якую адымаем ад апошняга дня цыкла	Першы плодны дзень
24	18	6
26	18	8
28	18	10
30	18	12
32	18	14
34	18	16

Пры месячным цыклу нерагулярным, скажам з розніцай 3—4 дні плодны перыяд на толькі дзён прадоўжваецца. Калі б быў месячны цыкл ад 24 — да 28 дня, то за аснову бярэцца найкарацейшы цыкл, значыць у гэтым выпадку 24-днёвы. Плодны перыяд будзе (для ўпэўненасці) 12 дзён. Калі адхіленне большае як 4 дні, дык тады нельга паслугоўвацца гэтым каляндаром.

З мужчынскіх сродкаў, запавягаючых цяжарнасці, найлепшыя прэзерватывы. Яны найбольш пэўныя і найлягчэй стасаваць. Купіць іх можна ў кожнай аптэцы і кожным газетным кіёску.

Памятайце маладыя бацькі!

Алкаголізм бацькоў можа пацягнуць за сабой нараджэнне не паўназненых дзяцей — нежыццяздольных, якія адстаюць у фізічным і разумовым развіцці, або пакутуюць ад розных уроўджаных ненармальнасцей.

Алкагалізм бацькоў або нават выпадковае ап'яненне ў момант зачацця можа цяжка адбіцца на патомстве. Якое гэта няшчасце — нараджэнне хворага дзіцяці! За што? Чаму? — думаюць усхваляваныя бацькі. І, вядома, нават не здагадваюцца аб магчымай сувязі паміж гэтай бядой, што зусім нечакана звялілася на іх, і нейкім даўнім вечарам за бутэлькай віна.

Калі зачацце адбываецца ў часе алкагольнага ап'янення, над жыццём і здароўем будучага дзіцяці навісае пагроза. Памятайце пра гэта, маладыя бацькі!

Жанчына павінна быць вельмі асцярожнай і ў далейшым. Шматлікімі назіраннямі даказана, што для плода, алкаголь — адзін з мацнейшых ядаў. Спіртныя напіткі вельмі хутка уваходзяць у кроў, разносяцца з яе абегам па арганізму. Калі цяжарная жанчына вып'е кілішак спіртнога, то ўжо праз дзесяць — пятнаццаць мінут алкаголь з'явіцца ў сасудах плада.

Атручуваючае дзеянне алкаголю на плод тым мацнейшае, чым больш выпіла маці і чым меншы термін цяжарнасці. Устаноўлена, што ўнутрычэраўны плод асабліва адчувальны да неспрыяльных унутраных уздзеянняў у першыя тры месяцы цяжарнасці, калі адбываецца працэс фарміравання яго органаў. Іменна пры парушэнні нармальнага ходу гэтага працэсу могуць нарадзіцца дзеци з рознымі недахопамі.

Алкаголь дзеянічае на плод не толькі непасрэдна. Пад упłyвам спіртных напіткаў парушаецца нармальная жыццяздзейнасць печані, нырак, адбываючыя неспрыяльныя змены ў абмене рэчываў. У арганізме накопліваючыя ядавітыя рэчывы, якія ў сваю чаргу дрэнна уздзейнічаюць на плод.

Будучай маці нельга ўжываць не толькі моцных спртных напіткаў — гарэлкі, віна, але і нават піва. Гэтая забарона ў роўнай меры адносіцца і да кормячых жанчын, бо алкаголь пранікае ў малако.

У медыцынскай літаратуре апісана іямала прыкладаў, калі дзеці выкармленыя п'ючымі маткамі або карміліцамі, вырасталі непаўнацэннымі.

Вялікую і цяжкую маральную адказнасць павінны несці бацькі дзіцяці, якое нарадзілася непаўнацэнным па іх віне.

КОРАТКА АБ КАРМЛЕННІ ДЗІЦЕЙ

Неабходнай і карыснай ежай дзіцяці да 6 месяцаў з'яўляецца малако маці. Яно заўсёды чыстае, свежае, пажыўнейшае, умеру цёплае. Дзеци, якія кормяцца трудзымі добра развіваюцца і менш хварэюць. Такія перашкоды ў кармлении, як палявыя работы, або захаванне «фігуры», не маюць ніякіх падстаў.

Кожная маці павінна ўмечь карміць дзіця. Апрача чысціні грудзей неабходна ўтримоўваць рэжым дня.

Першыя два — тры месяцы дзіця кормяць кожныя 3 гадзіны ў дзені і адзін раз ноччу, напрыклад у 6, 9, 12, 15, 18, 21 і 24. Ад 24 да 6 гадзіны дзіця павінна спаць.

Наступныя тры — чатыры месяцы — кармленне трэба павялічыць да 4 гадзін. У пятym — шостым месяцы неабходна ўжо дакармляць дзіця — спачатку даваць два разы па ніяцлай ложачцы соку з морквы, яблык, малін, пасля што два дні порцию падвойваць (да 8—10 ложачак). Далей трэба прывучваць арганізм дзіцяці да перацёртай гародніны і фруктаў, а пасля булёнаў, кашы, бульбы (100 — 200 г. у суткі).

Рациональна дакормленае дзіця лягчэй пераносіць адлучэнне ад грудзей. Адлучыць дзіця трэба на 9 — 10 месяцы жыцця не ў гарачыя месяцы года. Карміць 5 разоў у дзень. Напрыклад: снеданне — малако асалоджанае і хлеб з маслам, II снеданне — яйка або лыжку тварагу і ўёрты яблык, абед — суп з гародніны, расол (120—150 г.) молатае мясо з бульбай, падвячорак — яблычны кісель, булачка, вячера — малочная каша манна (200 г.).

Калі дзіця мае ўжо больш зубоў, пачне хадзіць яго трэба карміць так як дарослага чалавека, памятаючы аб разнароднасці пажывення і асаблівай чысціні прыгатаўлення.

НАРОДНАЯ МЕДЫЦЫНА

Лекавыя травы

сунічнік лясны (звычайны)

Беларускія назвы: пазёмкі, суніцы, руская: земляніка.

Вядомая ўсім травяністая шматгадовая расліна. Цвіце з другой паловы красавіка да канца чэрвяна. Плады чырвоныя, зеленавата — чырвоныя, маюць шмат жалеза. Збіраецца ўся расліна ў час цвіцення, а плады — калі зусім паспеюць. У пладах і лісці акрамя жалеза, ёсьць вітамін С і карацін.

Суніцы (сунічнік і ягады) — вельмі папулярны ў народзе лекавы сродак. Аднак не ўсе людзі могуць есці ягады. Ад іх у некаторых усё цела пакрываецца сыпам, свярбіць, у жываце пачынаецца боль, рвоты, галавакружэнне.

Навуковая медыцына фракмендует ўжыванць ягады пры захворванні почак, каменях почак, пры захворванні печані, жоўчных шляхоў, а таксама пры ўсіх відах катараў стравуніка і пры хваробах селязёнкі.

Налар сунічнікавага лісця (50 грамаў на адзін літр воды) у народзе ўжыванца для ачышчэння крываі, пры сыпах, прыщах, лішаях, пры рапіце (кшывіцы), залатусе, гастрытах, пры хваробах печані, селязёнкі, катары тоўстых кішок, жаўтусе.

Шмат хто ў народзе ведае аб лекавых уласцівасцях суніц. Даводзілася назіраць: хворыя, каб выгнаць саліцёра, елі селядзец з цыбулляй і многа суніц, з'ядоучы іх нават да трох кілаграмаў. Саліцёр выходзіў з галоўкай, круглыя глісты, вастрыцы таксама выганяліся суніцамі.

Пры склерозе, высокім ціску крываі (гіпертанія), запорах і паносах суніцы — эфектны сродак.

Па ўздзейнню на арганізм некалькі падобны на суніцы яшчэ і чарніцы. Вядомы такі афарызм: «У тым доме, дзе ядуць суніцы і чарніцы, урачу няма чаго рабіць».

Лісце сунічніка захоўваецца ў драўлянай скрыні, абкладзенай паперай, а сушаныя суніцы — у бляшанай каробцы.

ПАЛЫН ГОРКІ

Беларуская назва: пальян; руская: полынь.

Вельмі папулярная, ўсім вядомая расліна. Яна расце на пустэчах, межах, на засеных палях і фактычна з'яўляецца пустазеллем.

Збірають у час цвіцення галінкі з кветкамі і лісцем.

Палын прымяняе навуковая і народная медыцына. Ён ужываецца ўнутр у парашках, у настойцы (на спірце, гарэлцы) і адвары як ветрагонны сродак, як сродак, што ўзбуджае стравальную дзейнасць страўнікова - кішечнага тракта і ўзмацняе апетыт.

У пачатковай стадыі запалення сляпой кішкі п'юць два разы ў дзень, раніцой і вечарам, палыновую настойку на спірце па 12 — 15 кропель на лыжку вады. Круглых глістоў гоняць, прымяочы па тры лыжкі чаю з лісця палыну на працягу дзесяці дзён раніцой і ўвечары (перад сном). Кожны раз пасля гэтага чаю рэкамендуецца з'есці паўшклянкі свежацёрай морквы.

Пашкоджаныя ўдарам мясціны абкладваюць анучкай змочанай у воднай настойцы палыну.

Палыном трэба карыстацца асцярожна, асліліва пры малакроўі. Працяглае прымяненне палыну, нават у невялікіх дозах, можа прывесці да сутургаў.

СВЯТАЯНІК ЗВЫЧАЙНЫ

Беларуская назва: святаяннік, руская зверабой.

Шматгадовая травяністая расліна. Яе сцяблы адрастаюць штогод. Яны простыя, у верхній частцы галіністая, дасягаюць 30 — 100 см. у вышыню. Лісце авальнае, тупаватае. Цвіце гэтая расліна з канца чэрвеня ўсё лета; кветкі жоўтыя.

Расце святаяннік на межах, пры дарогах, па лясных пасадках, сухіх лугах.

Збірають яго ў час цвіцення, зразаючы верхнюю частку сцяблы з лісцем.

Гэтая расліна дадатне дзейнічае на арганізм чалавека, узбуджае апетыт, паляпшае дзейнасць кішечніка, загойвае раны, дзейнічае як мачагоннае.

У навуковай медыцыне прымяняецца настойка і экстракт са святаянніка ў тых жа выпадках, што і ў народнай медыцыне.

Святаяннік — галоўная лекавая расліна. Людзі называюць яго «травой ад дзевяноста дзевяці хвароб».

Святаяннік не таксічны, хоць па-руску і называецца зверабоем. Ён звяроў не забівае. Руская яго назва паходзіць ад казахскага слова «джэрбай», што азначае «гліцель ран».

У большасці выпадкаў пры лячэнні розных хвароб святаяннік прымяняецца ў сумесі з многімі іншымі лекавымі раслінамі.

Святаяннік прымянецца пры лячэнні ран і язвай, якія дрэнна загойваюцца. Да іх прыкладаецца анучка, змочаная ў масле, у якім менш трох тыдняў настойваліся кветкі святаянніка. (Кветак 2 часткі, масла 4 часткі). Масла лепиш міндалльнае, а калі яго няма — бяруць сланечнікавы алей.

Шклянка чаю з травы святаянніка, выпітая перад сном, зацвергает дзіця ад міжвольнага мачэння ў пасцелі.

Каб выдаліць дрэнны пах з роту і ўмацаваць дзёсны, рот паштошчуць моцным напарам святаянніка. Некаторыя для гэтага карыстаюцца простым водным настоем з гэтай раслівы.

Парэзаную траву святаянніка захоўваюць у драўлянай скрынчы, абклейнай унутры паперай.

ДЗІВАСІЛ ВЫСОКІ

Беларуская назва: дзівасіл; руская: девясил, девятысил.

Шматгадовая расліна вышынёй 1 — 1,5 метра, часам да 2,5 метраў. Сцябло простае, уверсе — галіністое. Лісце вялікае, знізу шэраліямцевае, няроўназубчатое; прыкареневае лісце прадоўгавата — эліптычнае, вострае, сцябловае лісце — тэрцападобнае. Кветкі (кошыкі) вялікія (да 10 см у папяроцніку), жоўтыя. Смак каранішча горкі, пах спецыфічны, даволі прыjemны. Дзівасіл расце ў сырых хмызняках, на ўзвышаных берагах рэчак, асабліва на мелавых глебах, на ўскрайніх лугоў.

Гэтая расліна вельмі папулярная ў народзе. Шмат збиралася яе каранішчаў, і цяпер дзівасілу засталося мала. Захоўвайце дзівасіл, даламагайце яму рассейвацца. Ён часта разводзіцца на гародах і ў садах. Цвіце дзівасіл з канца чэрвеня да верасня.

Збіраюць каранішчы з каранямі ўвосень, пераважна ў кастрычніку. Сушаць у цяню.

У народнай медыцыне шырокая карыстаюцца ім. Яму вельмі вераць. Многія гаспадыні лічаць сваім абавязкам дастаць каранішча дзівасіла і пасадзіць яго пад акном хаты. У старой украінскай паэзіі дзівасіл звязваецца з чаромі, з «кахальнымі прыварожжнямі».

Напар каранішча дзівасіла (20 — 30 грамаў на адзін літр воды) прымянецца як унутраны сродак пры вельмі слабой менструацыі, пры вялікім страваванні, адсутнасці апетыту. Пры грудных хваробах гэты напар ужываецца з вялікім паспехам для паліпшэння адхаркавання. Прымяняюць не толь-

кі настой, напар і адвар, але і парашок з каранішча і каранёў, змешаны з мёдам. Примаюць на дзень па пяць чайных ложачак.

Пры скуранных хваробах і асабліва каросце, моцным адварам кораня дзівасіла мыюць цела.

Для тых, хто ачуньвае, і слабых рэкамендуецца (вельмі папулярна) «дзівасільнае віно», прыкладна на 50 грамаў два разы на дзень. На бутэльку (0,5) віна бяруць 12 грам свежага здробленага корана дзівасілу і вараць у ім 10 мінут.

Калі такі дзівасілавы адвар прыгатаваць на чырвоным віне — каторы, яго можна прымяняць пры катары кішак і пры панижанай кіслатнасці страўніка. Примаюць штодзённа прыкладна па 50 грам; лепш — пасля яды.

Карані дзівасіла захоўваюць у скрынцы, засланай паперай.

ТЫСЯЧАЛІСNІК ЗВЫЧАЙНЫ

Беларуская назва: крываянік. Усім вядомая расліна, яе пругкае сцябло дарастает да 50 см. Каранішча паўзучое. Сцябло, простае, крыху валасістое, як і лісце. Кветкі, звычайна, белыя, але сустракаюцца (редка) ружовыя, ці з фіялетавым адценнем, дробныя ў прадаўгаватых складаных шчытках. Пах расліны бальзамічны, прыемны. Кветкі на смак горкія. Цвіце з другой паловы мая да канца лета. Расце на лугах, палих, межах, каля дарог, на схілах, у хмызняках і лясах.

Кветкі збираюць у час цвіцення, а лісце — у канцы красавіка і ў маі.

Лічаць, што расліна паляпшае страваванне, спыняе кравацёк, спрыяе правільному абмену рэчываю. Чай з лісця крываяніка п'юць пры гемароі, скучаватасці і слабой менструацыі. Доза — 30 гр на літр вады.

Сок з лісця крываяніка з мёдам, па тры чайнія лыжачкі ў дзень прымаюць для ўэмакнення апетыта, паляпшэння абмену рэчываю, пры захворванні печані і жаночых захворванняў.

Сок, выціснуты з лісця крываяніка і нанесены на свежую рану, спыняе кроватцёк і спрыяе загойванню раны. Старыя язвы і незажываючыя раны вылечваюцца сокам з крываяніка. Узімку амаль такое ж дзеянне, як сок са свежага лісця, робіць напар з кветак гэтай расліны з прымесью адной трэцяй часткі (па вазе) кветак рамонкі. У гэтым жа напары добра мыць твар, асабліва маладым жанчынам. Скура набывае эластычнасць і матавы колер.

Часам, працуочы ў полі, даводзіца параніцца. Калі няма паблізу аптэчкі — шукаюць крываўнік, бяруць яго лісце (яно сакавіцей за кветкі), моцна размінаюць па магчымасці ў чистых пальцах і прыкладаюць да раны. Рана зажыве за 3 — 5 дзён без нагнаення. Вось чаму гэтую расліну народ назваў «крываўнік».

АЕР БАЛОТНЫ, ЦІ ПАХУЧЫ

Беларуская назва: аер балотны.

Аер мае паўзуче тоўстае каранішча, у сярэдзіне белае, мяккае, губчастае, зверху жоўтае ці жоўтазялёнае. Сцябло ў асноўве чырванаватае з ліловым адценнем, лісце — з добра выяўленымі жылкамі. Цвіце ў чэрвені. Завезены ў Еўропу з Турцыі ў XVI ст. Смак каранішча горка пякучы. Пах прыемны. Расце ў рэках і сажалках каля берагоў, утвараючы зараснікі.

Збіраюць каранішчы, выкапываючы іх віламі увосень ці вясной. Мыюць у халоднай вадзе, выкідваюць тонкія каранішчы, рэжуць на дробныя кавалкі і сушаць.

Сучасная медыцына карыстаецца гэтай раслінай. У аптэках можна знайсці масла з аернага каранішча, настойку і экстракт.

У народнай медыцыне каранішча аера прымяняецца шырока. Аер лічаць добрым дэзінфектарам, палошчуць рот спіртовай настойкай з аера пры цынзе, абмываюць раны, незажываючыя язвы. Настойкі робяць на спірце, ці на моцнай гарэлцы пры рознай дазіроўцы здробленага каранішча аера.

Для ўнутранага ўжывання карыстаюцца неразведзенай настойкай і прымаюць яе перад ядом ад 10 да 30 кропель з вадой ці з кавалкам цукру. Примаюць так настойку пры захворванні страўнікаў — кішачнага тракта, паносах, пры каменях у почках і молярпі.

Пры выпадзенні валасоў тро разы на тыдні мыюць галаву ў адвары з сумесі роўных частак аера і лапуха, дадаючы часам у адвар пару жменек шышак хмелю.

Парашок з каранішча аера спыняе пякотку, калі яго на кончыку нажка прыніяць тро разы на дзень. Яго таксама прымяняюць для прысыпкі гнойных ран і язвав.

Кулінарія

КРУЧАНІКІ

Сыре мясо наразаюць тонкімі лустачкамі, адбіваюць іх, пасыпаюць соллю і перцам. На кожны кавалак мяса кладуць тушеную капусту, закручуваюць мяса трубачкай, завязваюць трубачку ніткай, абкачваюць у муцэ і смажаць. Кожны кручинік пакрываюць адбітым кавалачкам шпіку. Кладуць кручинікі ў кастрюлю, заліваюць булёнам і тушаць да гатоўнасці.

На адну порцыю: мяса — 125 г, свежай капусты — 250 г, шпіку — 25 г.

КАПУСТА МАРЫНАВАННАЯ

Капусту дробна пашаткуйце, злёгку ператрыце з соллю (1 столовая лыжка на 1 кг капусты), адцініце, пералажыце ў слоік і заліце астужаным марынадам. Слоік накрыйце пергаментнай паперай і пастаўце ў халоднае месца. Праз 5—6 дзён капуста будзе гатова.

Для прыгатавання марынаду на 1 кг капусты вазьміце 1 шклянку воцату, 3 шклянкі вады, 1 шклянку цукру, крыху перцу, 3 лаўровыя лісцікі. Усё гэта пракіпляціце і астудзіце.

РУЛЕТ СА СВІНОЙ ГРУДЗІНКІ

1 — 1,5 кг свіной грудзінкі, 2 морквы, 1 цыбуліна, 1 лауровы ліст, 12 гарошын перцу, соль.

Нятлустую свежую свіную грудзінку абмыць, абсушиць чыстай сурвэткай, надрэзаць плеўку і дастаць рэбры, пасыпаць соллю, молатым перцам, згарнуць рулетам (скурай наверх) і моцна перавязаць ніткай або шпагатам.

Рулет пакласці ў кастрюлю, заліць гарачай вадой, пакласці ачышчаную моркву, цыбулю, лаўровы ліст, гарошыну перцу. Кастрюлю накрыць, варыць 2—3 гадзіны. К канцу варкі пасаліць, затым прыціснуць рулет грузам і даць астыць у тым жа бульёне.

Перад падачай на стол выцягнуць ніткі, нарэзаць лустачкамі таўшчынёй 1 см і пакласці на круглае блюда радамі або ў форме вянка так, каб кожны кружок закрываў трэць другога.

ПАМІДОРАВЫ СУП

5 буйных спелых памідораў парэзаць, пакласці ў кастрюлю і падліць крыху вады, тушыць пад накрыўкай, каб зусім разварыліся, працерці праз сіта, пюре скласці ў кастрюлю, дадаць 1 лыжку масла, мяшаць; калі масла расплюсціца, усыпаць 2 лыжкі муکі, вымешаць да гладкасці, уліць 200 г смятаны і крыху булёну, пераварыць, мяшаючы, каб не зрабіліся клёцкі, зліць у астатні кілечы булён, мяшаць далей. Дадаць асобна адвараны (без солі) рыс і зеляніну пятрушки.

СУП З МОРКВЫ

На чатыры талеркі супу трэба ўзяць адну вялікую морквіну, нарэзаць яе і зварыць у невялікай колькасці вады, затым працерці праз друшляк, дадаць 2 бутэлькі малака і солі да смаку, падагрэць да кілення. Калі закіпіць, заправіць 2 сталовымі лыжкамі муکі, размяшанай у невялікай колькасці халоднага малака.

Карысныя парады

Калі смажаць мяса ў духоўцы, трэба паліваць яго толькі гарачай вадой або бульёнам: ад халоднай вады яно робіцца жорсткім.

Пры абіранні буракоў не трэбаа адразаць корань яго да канца, інакш у час варкі ён святлее.

Каб свежая рыбэ (асабліва шчупак) не пахла балотам, трэба вымыць яе ў халоднай, добра пасоленай вадзе.

Калі на рыбэ або птушы выпадкова разлілася жоўтъ, трэба старанна працерці прагорклую частку соллю і прамыць халоднай вадой — торыч прападзе.

Настой чайнага прыба — смачны, крыху газіраваны напітак. Назіранні даказалі, што ён з'яўляецца вялікім другам нашага

Здароўя — паніжае кравяны ціск, лечыць хваробы — агера-
склероз, ангіны, прыемны смак — з настою 7—8-дзённай даў-
насці. Перастаяллы, вельмі кіслы настой піць не трэба.

*

Пах выкіпейшата на пліту малака непрыемны і хутка распаў-
сюджваецца па ўсяму жыллю. Накрыйце выкіпейшам малако
вільготнай газетай і патырскайце яе зверху воцатам. Воцат поў-
насцю паглынае пах згафішата малака.

*

Смажаная рыба будзе асабліва смачнай, калі вы перад тым,
як смажыць, патрымаецце яе ў малачэ. Затым авбалляйце ў муцэ
і смажце ў кілечным алеі. Каб алей не распрыскаўся, накрыйце
патэльню перавернутым друшлаком.

*

Пячонка робіцца вельмі смачнай, калі перад тым, як сма-
жыць, трэба яе патрымаць дзве — тры гадзіны ў малачэ.

*

У цёплае надвор'е мяса і рыбу хутка псуюцца. Каб асвяжыць
мяса або рыбу, якія пачалі лесавацца, на дно жаструлі кладуць
кавалак драўлянага вугалю, прыкладна величынёю з куринае
яйка. Мяса парэжце на кавалкі, добра прамыйце ў халоднай
водзе. Пакладзіце ў жаструлю з вуллем і заліце халоднай водой.
Вады трэба наліць столькі, каб яна пакрыла мяса, і пакінуць
так стаяць 2 — 3 гадзіны. Пасля вугаль выньце і варыце мяса
у гэтай водзе.

*

Пах нафтатіна і іншых сродкаў супраць молі і розных на-
сякомых вельмі непрыемны. Каб выдаліць яго з адзення, трэ-
ба ў шафу насыпалаць парашок гарчыцы.

*

У адвары белай фасолі можна мыць без мыла. Такім чынам
вельмі добра мыць шарсцяны трывкатах, бо шэрсць пры гэтым
не звалываецца. Адвар робіцца так: 1 кг фасолі разварваюць у
5 — 6 літрах вады, працэджаюць і, калі ён астыне да 40 — 45°,
мыюць у ім рэчы. Церці рэчы не трэба. Калі яны вельмі забру-
джаны, мыюць другі раз у свежым адвары, затым прапалоск-
ваюць і сушаць у распраўленым выглядзе.

Аб сонечнай сістэме

Што такое сонечная сістэма?

Сонца, Зямля і іншыя восем планет складаюць сонечную сістэму. Цэнтрам сонечнай сістэмы з'яўляецца Сонца, вакол якога кружкаць ўсе планеты. Некаторыя планеты маюць па адным або больш спадарожнікам Зямлі.

Ніжэй падаем табліцу агляду сонечнай сістэмы.

Табліца сонечнай сістэмы.

	Адлегласць ад Сонца ў млн. км.	Час абароту вакол Сонца ў гадах	Дыяметр у кіламетрах	Колькасць спадарож- нікам
Сонца	—	—	1 390 600	—
Меркурый	58	0,24	5 140	—
Венера	108	0,62	12 630	—
Зямля	150	1,00	12 756	1
Марс	238	1,88	6 850	2
Юпітэр	778	11,86	144 000	12
Сатурн	1 426	29,46	121 000	9
Уран	2 868	84,02	54 000	5
Нептун	4 494	164,79	50 000	2
Плутон	5 899	247,70	6 000	—

Як відаць з гэтай табліцы, Зямля займае трэцяе месца па адлегласці ад Сонца. Не малую лікаўнасць для вучоных прадстаўляе сабой факт, што самай большай, па аб'ёму (глядзіце графу «дыяметр») з'яўляецца планета Юпітэр, якая займае сярэдніяе месца па адлегласці ад Сонца.

ЯК ДАЛЕКА АД НАС МЕСЯЦ, СОНЦА І ЗОРКІ

Акружаючая нашу Зямлю міжпланетная прастора заўсёды прыцягвала увагу людзей і выклікала многа розных здагадак і думак. Што гэта такое? А перш за ёсё: іші далёка да гэтых светлавых «пунктаў»?

Вучоныя ужо даўно вылічылі адлегласць ад Зямлі да Сонца і іншых планет. Ад нас да Месяца, можна сказаць, зусім недалё-

ка, бо толькі усяго 384 000 км. Гэта складае няцэльых 10 акружнасцей Зямлі па экватары (экватар мае 40 000 кіламетраў).

Рэактыўны самалёт, які ляціць з хуткасцю 1000 км на гадзіну даляцеў бы да Месяца прыблізна за год.

Ад нас да Сонца шмат далей чым да месяца, бо 150 мільёнаў кіламетраў. Гэтая адлегласць большая за адлегласць да Месяца звыш 390 разоў.

Як далёка да зорак? Тут ужо адлегласці сапраўды астронамічныя і змяраецца іх светлавымі гадамі. Светлавы год — гэта адлегласць, якую праходзіць прамень святла на працягу года. А колькі кіламетраў налічвае адзін светлавы год, паспрабуйще вылічыць самі (промені святла праходзіць 300 000 км у секунду)...

Для прыкладу — ад самай блізкай зоркі Альфа, якая знаходзіцца ў сузор'і Цэнтавр святло да нас ідзе 3 гады.

ДЗЕЙНАСЦЬ
БГ-КТ

В. Швед

НА НАШАЙ НІВЕ

Актывістам БГКТ прыснячаю

Імкнемся думкамі да тых хвілін,
Што святам у жыцці былі вялікім.
Які ж каштоўны гэта быў пачын,
Што да жыцця БГКТ паклікаў!

Усё, што ў марах мелі мы і ў снах,
Нам раптам з'явай сталася жывою.
На жыццядайны, новы, светлы шлях
Мы выйшли згуртаванаю сям'ёю.

Яшчэ шмат працы маем на шляху,
Хай кожны працу гэтую разгорне!
Нясем прагрэс і веды пад страху,
На ніве роднай сеем шчасця зёрны.

Шаць год дзейнасці БГ-КТ

26 лютага 1961 г. беларуская грамадскасць у Польшчы адзначала пятую гадавіну існавання Беларускага Грамадска - Культурната Таварыства ў Беластоку.

Пяць год працы Таварыства знамянявалася пошукамі лепшых форм працы, імкненнем да стварэння матэрыяльнай базы дзейнасці Таварыства, згуртаваннем шырокага актыву і ўцягненнем яго да рэалізацыі пастановы пленумаў і з'ездаў БГ-КТ. І трэба сказаць, што ў грамадска - культурным жыцці беларуската насељніцтва праражываючага ў Польшчы дзякуючы працы Таварыства наступілі прыкметныя змены на лепшае. Зразумела, што не магло абыйтсіся без недахопаў.

Сучаснае апрацаванне не з'яўляецца поўнай ацэнкай дзейнасці Таварыства. Лічым патрэбным пазнаёміць чытачоў крыху шырэй з асноўнымі напрамкамі працы БГ-КТ.

АРГАНІЗАЦЫЙНЫЯ СПРАВЫ

2-та лютага 1956 года па ініцыятыве былых членаў КПЗБ, КПП, Грамады і іншых прагрэсіўных арганізацый міжваеннага 20-годдзя, а таксама мясцовых беларускіх дзеячоў вырасшых у Народнай Польшчы было скліканы паседжанне актыва, на якім абмяркоўваліся пытанні сартанізавання Беларускага Таварыства ў Польшчы. Пакліканы на паседжанні арганізацыйны камітэт у складзе 9-ці асоб (тав. тав. Г. Валкавыцкі, П. Кізевіч, І. Канапелька, А. Казёл, Н. Мушынокая, У. Саўка, М. Хількевіч, С. Шыманюк і Я. Федаровіч) падзяліўся на тры секцыі і прыступіў да працы. Секцыя пропаганды ў сваім плане працы прадбачыла, напрыклад, паведамленні насељніцтва Беласточчыны праз радыёузлы, мясцовую прэсу і спецыяльны выпуск беларускай газеты «Ніва» аб прапанове паклікання Беларускага Таварыства і тэрміне сазыва беларускага актыву на 1-шы З'езд, аб мэце існавання гэтай арганізацыі і г. д.

Арганізацыйная секцыя прыняла на сябе цяжар усіх адміністрацыйна - гаспадарчых абавязкаў.

Секцыя праблем накіравала свою ўвагу на апрацаванне рэферата, падрыхтоўку пастановы і іншых важных дакументаў З'езда.

Партыя і урад стварылі ўсе ўмовы для того, каб прадбачаная праца арганізацыйнага камітэта была выканана.

26.11.1956 года ў будынку Ваяводскага Праўлення ТПП-Р у Беластоку адбыўся І-шы З'езд Беларускага грамадска - культурнага таварыства. На з'езд прыбыло 400 актыўістаў і гасцей.

Будынак у якім адбыўся І-шы арганізацыйны З'езд ГП БГ-КТ.

З'езд адкрыў Аляксей Казёл, на старшыню з'езда пакліканы Кізевіч Піліп. У абрадах з'езда прынялі ўдзел працоўнікі Міністэрства Унутраных Справ, Міністэрства Асветы, Ваяводскага Камітэта ПАРП, Прэзідыума ВРН і іншых мясцовых грамадска-культурных устаноў.

«Здавалася, — пісала «Ніва», — што ўвесь народ прышоў за-дэмантраваць перад усім светам сваю шчырую падзяку партыі і ўраду за ўмовы, якія стварыла беларускаму насельніцтву ў Польшчы... Праз мікрофон паведамляюць аб набліжэнні адкрыцця З'езда. Змаўкае гоман і шорах, усе вочы кіруюцца ў напрамку презідыйяльнага стала. Твар гарыць. Сэрца мацней б'еца, а на вачах заблішчэла шчырая слязя...» («Ніва», № 1, 1956, стар. 2).

З дакладам выступіў тав. Георгі Валкавыцкі ў якім накрэсліў патрэбы існавання і напрамкі дзеянасці Таварыства. У ажыўленых спрэчках голас забрала 14 асоб. Усе яны горача віталі ініцыятыву паклікання да жыцця Беларускага Таварыства. Ад імя Ваяводскага Камітэта ПАРП і Прэзідыума Ваяводской Рады Народовой пераказаў прывітанні І-му З'езду БГКТ тав. Юзэф Шчэнсняк. «Жадаем, каб вашае Таварыства, — гаварыў тав.

Шчэнсняк, — брала прыклад ад сваіх братоў з БССР..., няхай яно расце і развіваеца ў духу пралетарскага інтэрнацыоналізма, няхай развівае культуру нацыянальную па форме і сацыялістычную па зместу». (З матэрыялаў 1-га З'езда БГ-КТ).

У сваім выступленні прадстаўнік Міністэрства Асветы Уладзімір Станкевіч гаверыў: У Польскай Народнай Рэспубліцы імяна праблемы нацыянальных меншасцей, як гэта было ў памешчыцка - буржуазнай Польшчы, польскі народны ўрад жыве цікаўніца і па-братэрскую клапоціца аб невялікай колькасці жыхароў розных наўпольскіх нацыянальнасцей».

Пасля спрэчак прынята 1-шы Статут БГ-КТ, а затым выбрана Галоўнае Праўленне ў складзе 45 асоб:

У склад Прэзідыйум ГП БГ-КТ уваходзілі:

1. Аляксандр Давідзюк — старшыня
2. Георгі Валкавыцкі — намеснік старшыні
3. Піліп Кізевіч — намеснік старшыні
4. Аляксей Казёл — сакратар
5. Ян Канапелька — член
6. Ніна Мушынсшая — член
7. Ілья Федаровіч — член
8. Мікалай Хількевіч — член
9. Сымон Шыманюк — член

Першы З'езд БГКТ прыняў пастановы, у якіх гаворыцца аб патрэбе павялічэння вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў, узмацненні барацьбы за адзінства беларускага і польскага народаў, умацоўванні сувязі з БССР, захаванні і развіцці прыгожых прагрэсіўных традыцый беларускай культуры, пашырэнні беларускага чытальніцтва, аб наглядзе над мастацкай самадзейнасцю, зборанні і выдаванні мясцовага беларускага фальклору.

У дзень З'езду вышлі першыя пробныя нумары беларускага штотыднёвіка ў Польшчы — «Ніва».

На першым паседжанні прэзідыйума — 29.II.56 г. у памяшканні школы пры вул. Маніфеста Лішковага № 25 у Беластоку абмеркавана план працы, фінансавыя патрэбы і кадравыя спраўы БГ-КТ.

Нялёткімі былі пачатковыя крокі. Не было волытных людзей, не хапала матэрыяльных сродкаў. Усё апіралася на энтузіязм актыву, які рваўся да працы. Дзякуючы яму трамадскім чынам абслужана 102 беларускія вёскі з мэтай азнаямлення насельніцтва з заданнямі Беларускага таварыства, а пасля гэтага былі пакліканы канферэнцыі ў паветах, дзеяя арганізацыі Аддзелаў

БГ-КТ. Адначасова Прэзідыум прыняў пастанову аб пакліканні Беларускага калектыва песні і танца пры ГП БГ-КТ.

Пачынаючы ад сакавіка да Таварыства сталі наплываць першыя члены БГ-КТ. Імі былі Міхась Баравік — працаўнік радыё, Георгі Валкавыцкі — рэдактар «Нівы» і Надзяя Вяршкова — гаспадыня дома.

Да склікання І-га Пленума ГП Таварыства мела толькі трох штатных працаўнікоў. Не гледзячы на гэта, аднак, была праведзена вялікая арганізацыйная работа. З пратаколаў паседжанняў Прэзідыума (4.VII., 27.VII., 29.IX.56 г.) вынікае, што дзеячы БГ-КТ у гэты час асабліва цікавіліся працай рэдакцыі «Ніва», развіццём беларускай асветы ў пачатковых і сярэдніх школах, дзейнасцю нядыўна арганізаваных Аддзелаў БГ-КТ, якіх за паўгода працы паклікана да жыцця аж шэсць — у Бельску, Гайнавіцы, Гарадку, Сямяцічах, Саколцы і ў Варшаве.

Апошнія ў 1956 годзе паседжанні Прэзідыума ГП БГ-КТ (10 і 30.XII.) былі прысвечаны пытанню выбараў у Сейм Польшчы, паваялічэнню колькасці штатных працаўнікоў і іншым арганізацыйным пытанням.

Неабходна заўважыць, што ў 1956 годзе Таварыства не змагло яшчэ разгарнуць шырокай дзейнасці. Было толькі 5 штатных працаўнікоў, якія не мелі магчымасці ахапіць шматграннай дзейнасці БГ-КТ.

Удзельнікі І-га Арганізацыйнага З'езду БГ-КТ.

1957 год у арганізацыйных спрах знаменаваўся далейшым дасканаленнем запачаткованых форм працы і стабілізацый усяго жыцця БГ-КТ.

Апрацавана, непрарыцянальна да арганізацыйных і фінансавых магчымасцей, шырокі першы гадавы план працы ГП. Прадбачваў ён, між іншым, усебаковую дапамогу Белавежскаму і Гарадоцкаму хорам, калектывам лесні і танца ў Варшаве і Бельску, а таксама мастацкім самадзейным калектывам у Орле, Рагачах і Гарадку.

У галіне асветы прадбачвалася пашырэнне сеткі бібліятэк і клубаў у беларускіх асяроддзях; а таксама павялічэнне колькасці беларускіх кніжак. Асаблівая ўвага была накіравана на пашырэнне навучання беларускай мовы ў школах на забеспічэнне новых беларускіх школ.

План прадбачваў запачаткованне прараз радыёузлы тутарак на беларускай мове, агляд беларускіх фільмаў, пашырэнне культурнага абмену з БССР і г.д.

Прэзідыум ГП БГ-КТ адбыло на працягу года 8 паседжанняў. (15.II., 20.II., 31.V., 10.VII., 2.VIII., 12.X., II.XI.; і 22:XII; 57 г.) На гэтых паседжаннях абмаркёўваліся пытанні реалізацыі планаў працы ГП і аддзелаў БГ-КТ, кадравыя змены ў сувязі з рэарганізацый Таварыства, справы фінансавага забеспічэння дзейнасці, працы гэдзакцыі «Ніва», патрэбы паклікання камісій пры ГП БГ-КТ, неабходнасць арганізацыі гаспадарчай дзейнасці, дзеяния здабыцца фінансавых сродкаў для БГ-КТ, а таксама разглядаліся арганізацыйныя пытанні.

29 верасня 1957 года адбыўся ІІ-ті Пленум БГ-КТ. Пленум быў прысвечаны аналізе працы ГП БГ-КТ ад моманту яго зачынавання. Паводле даных старшыні Прэзідыума ў той час існавала 7 аддзелаў, 40 гурткоў БГ-КТ, якія аб'едноўвалі 1007 членоў. Лік мастацкіх гурткоў павялічыўся да 24-ох. У дакладзе і спрэчках побач асягненнем Таварыства выяўлена шмат недахопаў. Удзельнікі дыскусіі звярталі ўвагу на недастатковае развіццё беларускай асветы, слабую дапамогу мастацкаму руху, на неабходнасць вядзення гаспадарчай дзейнасці і г.д.

Пачатак 1958 года прыйшоў пад знакам падрыхтоўкі да ІІ З'езда БГ-КТ.

30.III.1958 года ў памяшканні ТПП-Р у Беластоку адбыўся ІІ-ті З'езд БГ-КТ. На з'ездзе прысутнічала 145 дэлегатаў, 160 актыўістаў і гасцей таварыства. У справаздачным дакладзе старшыні ГП тав. Аляксандра Давідзюка адзначалася, што ад пер-

шых дзён вызвалення, беларускае насельніцтва, якое пражывалае ў межах Польскай Народнай Рэспублікі актыўна ўключылася ў мірнае будаўніцтва, прыступіла да працы над аднаўленнем разбуранай гаспадаркі краіны, стала цвёрда на трунце народнай улады, за якую эмагаліся нашыя бацькі і браты. Ва ўмовах народнай демакратычнай дзяржавы беларускае насельніцтва мае магчымасці шырокага развіцця сваёй эканомікі і нацыянальнай культуры. Шматлікі актыў цікавіца беларускімі спрабамі і дамагаецца пашырэння дзеянасці Таварыства.

Ежы Полко ў прывітальным слове запэўніў Улады Таварыства, што Прэзідыйум, ВРН са свайго боку зробіць усё, каб беларуская культура развівалася лепш і хутчэй.

У спрэчках голас забірала 22 асобы. Усе выступленні адзначаліся шчырым імкненнем да ўскрыцця і направы недахолаў дзеянасці Таварыства. З'ездам былі ўнесены патраўкі ў Статут БГ-КТ. Затым выбрана новае ГП у складзе 45 асоб:

У склад Прэзідыйума ГП БГ-КТ увайшлі:

1. Уладзімір Станкевіч — старшыня
2. Аляксандр Давідзюк — намеснік старшыні
3. Шлін Кізевіч — намеснік старшыні
4. Вікрап Швед — сакратар
5. Георгі Валкавыцкі — член прэзідыйума
6. Васіль Літвінчык — член прэзідыйума
7. Кастусь Майсеня — член прэзідыйума
8. Мікола Тарасевіч — член прэзідыйума
9. Юры Туронак — член прэзідыйума.

ІІ-і З'езд БГ-КТ прыгніў ідэйна - праграмную дэкларацыю. Пасля з'езда праца Таварыства сталася больш планавай. Прэзідыйум ГП у тым жа годзе адбыло яшчэ 10 паседжанняў: (9.IV., 19.V., 6.VI., 18.VII., 15.VIII., 3.X., 19.XI.; 14.XII і 17.XII.). На гэтых паседжаннях разглядаліся справы арганізацый гурткоў БГ-КТ на вёсках, дапамогі школьнім уладам у рэкррутациі кандыдатаў на Беларускую філалогію Варшаўскага ўніверсітета наладжанне сувязі са студэнтамі, разглядаліся арганізацыйныя справы аддзелаў БГ-КТ праводзілася аценка «Нівы», працы «Бэтэска», аналізавалася фінансавая гаспадарка БГ-КТ і іншое. У працы ГП пасля ІІ-га з'езда многа месца займалі справы гаспадарчай дзеянасці.

У той час, калі ўсе працоўныя Польшчы рыхтаваліся ўрачыста сустрэць III З'езд ПАРП — 2.XI.58 г. адбылося І пленарнае паседжанне БГ-КТ. Таму пастановы Пленума забавязалі ўсіх членоў БГКТ разгарнуць сярод беларускага насельніцтва палі-

тычную працу. Накрэслены Партыяй шлях пабудовы сацыялізма адказвае імкненню нашага насельніцтва.

1959 год прыйшоў пад знакам дасканалення форм арганізацыйной і гаспадарчай дзейнасці Таварыства. Многа ўвагі прысвечвалася абмену членскіх білетаў БГ-КТ.

Прэзідыум ГП БГ-КТ адбыло на працягу года 11 паседжанняў: (30.I., 1.II., 5.IV., 10.V., 13.VI., 16.VII., 6.IX., 28.IX., 26.X., 23.XI., 20.XII.) на якіх аналізавалася праца сакратароў аддзелаў БГ-КТ, вырашліся адміністрацыйна - гаспадарчыя пытанні БГ-КТ, пашырэнне культурнага абмена з запраніцай, выкананне пастановы II-га з'езда і III Пленума БГ-КТ, разглядаліся формы пашырэння асветнай працы і гаспадарчай дзейнасці «Бэтэска».

Паводле даных Аддзелаў на 31.XII.1959 г. Беларускае Таварыства налічвала 2320 членоў. Ва ўсіх паветах працавала каля 120-ці турткоў БГ-КТ.

24 мая 1959 года адбыўся III Пленум ГП БГ-КТ, які быў прысвечан аналізу працы Таварыства пасля II з'езда.

Пачатак 1960 года знамяневаўся насіленнем працы ГП і некаторых аддзелаў БГ-КТ у напрамку развіцця культуры і асветы на вёсцы. Гэтым жа пытанням былі прысвечаны таксама паседжанні Прэзідыума (31.I., 2.III., 8.IV., 23.IV., 25.IV. 13.V. і 26.V.60 г.)

У 1960 годзе існавала 6 аддзелаў БГ-КТ, 120 турткоў і 3 395 членоў.

28.V.1960 года адбыўся IV-ы Пленум ГП БГ-КТ — апошні пленум у другой кадэнцыі. Пленум быў прысвечаны абмеркаванню даклада на III-ці З'езд, і ўніясенню паправак у статут Таварыства.

29.V.1960 г. у зале ВРН адбыўся III З'езд БГ-КТ. З самай раніцы да месца З'езда накіроўваліся групкі людзей. «Гэта прыехалі беларусы з усіх куткоў Беласточчыны, з Варшавы, Шчэціна, Лодзі, дэлегаты і гості на III З'езд Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы» — пісала «Ніва». На З'езд прыбыло 95 дэлегатаў, прадстаўнікоў плаасобных дзяржаўных устаноў і шмат гасцей. У паседжанні III З'езда прынялі ўдзел прадстаўнікі ЦК ПАРП, Міністэрства Унутраных Справ, Пасольства СССР у Польшчы, ВК ПАРП, Прэзідыум ВРН і іншых мясцовых улад і грамадскіх арганізацый, а таксама прадстаўнікі нацыянальных Таварыстваў. Урачысты характар З'езда падкрэслілі шматлікія тэлеграммы, атрыманыя між іншымі, ад ГП ТППР, Міністэрства Культуры, прывітальні складзеныя моладдзю Беларускага ліцэя ў Бельску і Ваяводскага прайўлення ТППР. З'езд выслушваў спраўаздачна - выбарчы даклад старшыні

тав. Уладзіміра Станкевіча; «...Беларускае насельніцтва жыве супольна з польскім насельніцтвам, — гаварыў дакладчык. Цешыць нас, што сужыццё ўкладваеца добра, нягледзячы на розныя перашкоды з боку існуючых яшчэ недабіткаў польскага і беларускага нацыяналізма. Будзем і далей умацоўваць гэтую дружбу, якая вельмі патрэбна нашай супольнай справе — пабудове сацыялізма... Будзем далей мабілізаваць беларускае насельніцтва да рэалізацыі ўсіх заданняў, вынікаючых з пастаноў

Прэзідымум III-га Пленума прысвечанага 5-ці годдзю БГ-КТ.

III-г З'езда Партыі... Далей тав. Станкевіч гаварыў аб заданнях гуртка БГ-КТ на вёсцы: «Гурток павінен жыць штодзённымі справамі свайго асяроддзя, знаходзіцца ў цеснай сувязі з усімі грамадскімі і культурна-асветнымі арганізацыямі, дзеяньні чаючымі ў данай мясцовасці, павінен паглыбляць формы сужыцця палякаў і беларусаў, імкнуцца да павышэння культурнага ўзроўню жыхароў вёскі, дапамагаць настаўнікам у іх цяжкай працы, ініцыяваць мастацкі рух, утрымоўваць сувязь з праўленнем аддзела і г.д.»

У дыскусіі голас забрала 13 асоб. Прадстаўнік ЦК ПАРП тав. Веслаў Ацэпка гаварыў у сваім выступленні — «Народная ўлада стварыла ўсе ўмовы развіцця культуры нацыянальных меншасцей нашай краіны. Партия і Урад дапамагае і будзе дапамагаць у выкананні планаў нацыянальных Таварыстваў. Але

трэба дапамагчы і Партыі ў рэалізацыі пастаноў яе III З'езду, пашыраць усімі сіламі сельскагаспадарчую асвету, развіваць не толькі нацыянальны мастацкі рух, але і культуру штодзённага жыцця».

III-і З'езд выбраў новае Галоўнае Праўленне ў ліку 31 асоб.

У Прэзідыум ГП БГКТ увайшлі:

1. Уладзімір Станкевіч — старшыня
2. Георгі Валкавыцкі — намеснік старшыні
3. Уладзімір Юзвюк — сакратар
4. Ліда Бялецкая — член прэзідыума
5. Яўген Гарустовіч — член прэзідыума
6. Каастусь Грыцук — член прэзідыума
7. Аляксей Карпюк — член прэзідыума
8. Каастусь Ляшчынскі — член прэзідыума
9. Сымон Шыманюк — член прэзідыума.

У пастановах III-га з'езда гаворыцца, што: «...галоўным напрамак дзейнасці БГ-КТ павінна быць вёска. III З'езд забавязвае ГП да шырэйшага ўключэння БГ-КТ ва ўсе агульна-дзяржаўныя справы, развіваючы ініцыятыву аддзелаў, гурткоў і членаў Таварыства». Далей пастановы гавораць аб утрымоўванні цяснейшых сувязей з іншымі культурна - грамадскімі арганізацыямі, аб патрэбе пашырэння беларускай асветы і поўнай ліквідацыі непісьменнасці, аб неабходнасці згуртавання вакол ГП шырэйшага актыву, рацыянальнейшым выкарыстанні Калектыва песні і танца, стварэнні эстрады, пашырэнні культурных сувязей з БССР і г. д.

З кожным годам узрасталі новыя задачы Таварыства, разбудоўваўся план працы. Калі, напрыклад, у 1960 годзе ў культурна-асветным раздзеле плана мелася 31 пазіцыя, то ўжо ў 1961 годзе лік іх павялічыўся да 42. На працягу цэлага года значна пашырана арганізацыйны і выдавецкі раздзелы.

13 лістапада адбыўся II-і Пленум ГП, які быў прысвечаны аналізу працы Аддзелаў БГ-КТ. Дакладчык і дыскутанты сцвярджалі, што наогул аддзелы працу юць слаба. Найлепшую ацэнку атрымалі гарадскія аддзелы ў Беластоку і Варшаве.

26 лютага 1961 года адбыўся III-і Пленум ГП прысвечаны 5-годдзю існавання БГ-КТ. Амаль усе ўдзельнікі дыскусіі (14 асоб) адзначалі сур'ёзныя дасягненні ў працы Таварыства асабліва ў галіне развіцця мастацкага руху, асветы і грамадскім жыцці беларускага насельніцтва.

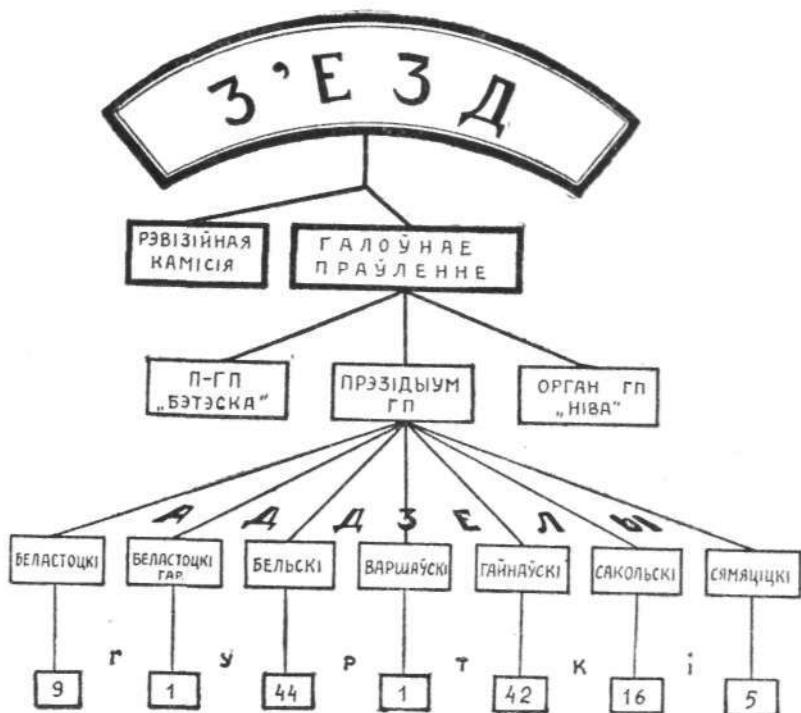
У адказах на змешчаную ў «Ніве» анкету «Як ацэньваеце працу БГ-КТ» чытачы пісалі, тав. Яўгена Глембоцкая (Сакольскі

павет) «Да моманту паклікання Беларускага таварыства мы не мелімагчымасці карыстаць з дасягненнем сваёй культуры. Хто там ведаў беларускіх паэтаў і артыстаў. Змянілася становішча, калі пачало дзайнічаць БГ-КТ і стала выходзіць беларуская газета «Ніва», калі можна было пачуць беларускую мову на сцэне і праз радыёкропкі, калі пачулася яе з вуснаў людзей займаючых у дзяржаве адказныя становішчы. Выраслі актыўныя не толькі ў гарадах, але і ў беларускіх вёсках...»

Тав. Мікалай Панфілюк (Гайнаўскі павет). «Я ацэнываю працу Таварыства добра і сам бяру ў ёй удзел. Сустракаюцца яшчэ і такія беларусы, якія да ўсяго беларускага адносяцца абыякава».

Арганізацыйны стан БГ-КТ у канцы І-га квартала 1961 года выглядаў наступна: працавала 7 аддзелаў Таварыства ў пасобных паветах, якія кіравалі працай 106 гурткоў БГ-КТ аб'едноўваючы 3 030 члену.

Арганізацыйную структуру найбольыш наглядна паказвае дыаграма:

Вялікую арганізацыйную і культурна - асветную працу прадводзяць аддзелы БГ-КТ. З увагі на агранічанасць месца прывядзем толькі табліцу колькаснага ўзросту ліку членаў Таварыства ў паветах:

П. л.	Назва Аддзела	1957		1958		1959		1960	
		гурт.	член.	гурт.	член.	гурт.	член.	гурт.	член.
1	Беластоцкі павет	2	52	3	60	7	220	9	280
2.	Беластоцкі гар.	1	130	1	190	1	244	1	384
3.	Бельскі	12	304	15	520	39	1150	44	1402
4.	Варшаўскі	1	91	1	120	1	121	1	121
5.	Гайнаўскі	14	248	14	268	15	272	42	723
6.	Сакольскі	4	82	9	103	6	130	16	375
7.	Сямяціцкі	5	84	5	84	5	83	5	85
8.	Гурток Шчэцін	1	18	1	18	1	20	1	25
Р а з а м		40	1007	49	1363	78	2320	119	3395

ЯК СТАЦЬ ЧЛЕНАМ БГ-КТ?

Кожны жадаючы стаць членам БГ-КТ павінен звярнуцца да ўлад мясцовага беларускага гуртка або праўлення Аддзела БГ-КТ, атрымаць дэкларацыю і пасля выпаўнення даручыць яе ўладам БГ-КТ. Правы члена набываюцца ад моманту прыняцця ў рады Таварыства, г. зн. пасля зацверджання праз праўление Аддзела. Атрымовываецце «Членскі Білет БГ-КТ» Членскія ўзносы ў суме 1 зл. у месяц аплачваюцца уладам гуртка, або прадстаўніку Таварыства. Правы і абавязкі члена БГ-КТ акрэслівае статут.

Добра працуючы гурток у сваім плане працы павінен прадбачыць такія справы, як: папулярызацыя падпіскі «Нівы», часопісаў і дзёйнікаў на беларускай і польскай мовах, павінен, звяртаць ўвагу на пачытнасць кніжак, развіцё асветы дарослых і іншых форм пазашкольнай асветы, як арганізаванне дыскусійных вечароў, сустрэч з мясцовымі дзеячамі і г.д., аказваць дапамогу настаўнікам у іх цяжкай працы, уздзейнічаць на развіццё мастацкага руху, з'яўляцца ініцыятарамі карысных грамадскіх мерапрыемстваў. Члены БГ-КТ павінны браць удзел ва ўсіх галінах грамадска - культурнага жыцця свайго асяроддзя. За дапамогай звяртацца да аддзелаў БГ-КТ і Галоўнага Праўлення. Многія гурткі БГ-КТ могуць пахваліцца ўжо вялікімі дасяг-

неннямі. Гурток у вёсцы Барычэва Беластоцкага павета з'яўляецца ініцыятарам асветы дарослых і многіх грамадскіх мерапрыемстваў, гурток у вёсцы Пянкі вызначаеца у развіціі мастацкага руху ва ўсёй акрузе, таксама гурткі ў Семяноўцы і Ляшчуках Гайнаўскага павета, Галідах і Райках Бельскага павета і некаторыя іншыя ўнеслі вялікі ўклад у культурнае ажыўленне свайго асяроддзя. Але многія гурткі працуюць яшчэ слаба.

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫЯ СПРАВЫ

Вялікую ролю ў развіціі і пашырэнні беларускай культуры сярод насельніцтва адыгралі арганізаваныя Таварыствамі даклады, лекцыі, рефераты і кароткія гутаркі на розныя тэмы. Асаблівае значэнне яны мелі ў першапачатковы перыяд існавання Таварыства, калі неабходна было давесці да ведама кожнага беларуса звесткі аб арганізацыі Таварыства, аб метах яго існавання.

У апрацаваным членамі Галоўнага Праўлення дакладзе «Аб развіціі беларускай нацыянальнай культуры і задачах Беларускага грамадска-культурнага таварыства» было шырока пажана развіццё беларускай культуры на аснове гістарычных падзей і заданні, якія стаяць перад Таварыствам. Толькі на працягу трох месяцаў (красавік, май, чэрвень 1956 г.) адбылося 12 дакладаў на вышэй адзначаную тэму. Са справаўдзач аўтраведзеных сходах трэба меркаваць, што адбываліся яны бурна, абміркоўваліся справы развіція мастацкай самадзейнасці, асветы і чытальніцтва беларускіх кніг і часопісаў.

Пасля таго, як арганізована аддзелы лектарская праца вялася больш сістэматычна. Даклады апрацоўваліся лектарскай групай, члены якой паводле плану таксама выязджалі ў паветы. Часта адбітая на шапіраграфе рефераты чыталися актыўістамі аддзелаў. Тэматыка рефератаў, больш за ўсё, акалічнасная звязана з гадавінамі выдатных савецкіх і беларускіх людзей, або з вялікімі святамі. Толькі ў 1957 годзе апрацавана 6 дакладаў на акалічнасныя тэмы. Вось некаторыя з іх: «88 гадавіна нараджэння У. І. Леніна», «75 гадавіна нараджэння Янкі Купалы», «40 год Вялікага Каstryчніка».

Мэтай азнакамлення слухачоў з беларускай літаратурай лектарам Мацеем Канапацкім апрацавана вялікі даклад на тэму «Творчае сяброўства братніх літаратур», які асабліва зацікавіў вучняў сярэдніх школ у Бельску і Гайнаўцы.

На шапіраграфе выдана і распаўсюджана даклад Вінцкука Скубоўскага «Кароткі нарыс гісторыі беларускага народа».

Трэба адзначыць, што тэматыка дакладаў была надзвычай актуальная. Неабходна было, як мага, хутчэй пазнаёміць беларусаў — жыхароў Польшчы з мінулым беларускага народа і з развіццем яго духоўнай культуры і літаратуры.

З кожным годам павялічваўся лік дакладаў, рефератаў, тутараў, аўтарскіх сустреч. Ужо ў 1959 годзе іх адбылося 56, а ў 1960 г. лік іх павялічыўся да 150. У апошні час Гарадскі аддзел у Беластоку арганізуе сеансы фільмаў для членоў БГ-КТ пра жывячых у Беластоку. Перад сеансам адбываюцца кароткія гутаркі на розныя тэмы.

У 1961 годзе, апрача гэтага, наладжаны гутаркі на акалічныя тэмы, якія праводзяцца перад выступленнямі эстрады «Лявоніха».

Асаблівага ажыўлення набрала лектарская праца напярэдадні святкавання 5-годдзя БГ-КТ. Пры дапамозе актыву ў студзені і лютым аблужана 36 вёсак, насельніцтва якіх мела магчымасць пазнаёміцца з дасягненнямі БГ-КТ.

Далейшым крокам у пашырэнні культурна - асветнай працы Таварыства была арганізацыя беларускіх радыёперадач.

З ініцыятывы Таварыства пры дапамозе Камісіі да Спраў Нациянальных Меншасцей пры Ваяводскім Камітэце ПАРП арганізавана беларускія перадачы праз радыёстудыю ў Беластоку і гутаркі ў паветах, дзе пра жыве беларускае насельніцтва.

Падборкай матэрый на гутарак на паасобныя тэмы першапачатковая заняўся мясцовы актыў, а апрацоўкай — рэдактары «Нівы».

Летам 1958 года распачаў працу Радыёкамітэт беларускіх перадач пры «Польскім Радыё». Рэдактарам якога быў мігр. Маней Канапацкі. Першая перадача адбылася 13.VI.1958 г. У ёй гаварылася, што: «Радыёперадачы беластоцкага радыёвяшчання на беларускай мове ставяць сваёй мэтай азнакамленне слухачоў з рознымі праявамі культурнага жыцця беларускага насельніцтва ў межах Польшчы з развіццём беларускай асветы». Аднак аўтар перадач выходзіў значна шырэй за рамкі вызначаных тэм. У перадачах знайшлі адлюстраванне не толькі справы культурна - асветнага жыцця беларускага насельніцтва, але і такія тэмы як: польска-беларускія ўзаесмасувязі, супрацоўніцтва ў галіне культуры, літаратуры, мовы, а таксама дзейнасць БГ-КТ.

Не гледзячы на недахопы перадач, трэба сказаць, што яны сыграў сяю станоўчую ролю. Упершыню праз Беластоцкое

Радыё жыхары Беластока і яго аколіц — беларусы, мелімагчы масцы пачуць жывое беларускае слова, песню, музыку. Перадачы адбываўся 2 разы ў нядзелью сістэматычна аж да канца студзеня 1960 года. Пасля некалькімесячнага перапынка, які наступіў у сувязі са зменай працы рэдактара, ад верасня 1960 года справай беларускіх перадач пры Польскім Радыё заняўся рэдактар Лявон Майсеюх.

Неабходна адзначыць, што сучасныя перадачы розніца ад папярэдніх як па тэматыцы так і па канструкцыі. Яны больш звязаны з сучаснасцю і адзначаючца імкненнем рэдактара адлюстраваць жыцце беларусаў Беласточчыны, а таксама дзеянасць Таварыства. Палепшылася і музычнае афармленне перадач. Музыка ў большасці беларуская, трапіла павязана з текстам, надае перадачам цэласнасць.

Пачынаючы ад лістапада 1958 года распачалі працу павятовыя радыёузлы ў Гайнавцы і Бельску. Дарыўча праводзілася гутаркі ў Рыбалах, Міхалове, Крынках, Гарадку, Мілейчыцах, Дуброве.

Гэта быў цыкл гутарак па гісторыі беларускага народа, апрацаваны Вінцуком Склубоўскім. Імкнучыся пазбегнуць аднастайнасці перадач, вельмі часта пасля перадач памяшчалася кароченькія інфармацыі з жыцця Таварыства.

Акрамя В. Склубоўскага гутаркі апрацоўваліся і реалізаваліся рэдактарамі «Нівы». Гэта былі гутаркі на актуальныя темы больш за ўсё сельскагаспадарчага харектару. Не гледзячы на старанні паасобных людзей, наогул, перадачы адбываўся не сістэматычна. Яны былі звязаны ў асноўным з паездкай рэдактараў у «тэрэн».

Пачынаючы ад жніўня 1960 года справа радыёперадач у паветах паступова наладзілася. Справай гэтай заняўся штатны працаўнік Таварыства. У жніўні і верасні наладжана праца 3 радыёузлоў: у Гайнавцы, Бельску, Рыбалах, Мілейчыцах, Саколцы, Дуброве, Крынках і Гарадку. Гутаркі апрацоўваюцца на месцы і рассылаюцца ў паветы. Дыктарамі з'яўляюцца больш за ўсё беларускія настаўнікі. Некаторыя настаўнікі, як Сцяпан Зенюк, або Анатоль Мартыновіч не задавальняюцца матэрыяламі прысланымі Таварыствам і самі апрацоўваюць радыёгутаркі ўключаячы тэматыку свайго асяроддзя, а таксама апрацоўваюць гутаркі для дзяцей, якія з'яўляюцца вялікай дапамогай у навучанні беларускай мовы.

Тэматыка радыёгутарак разнастайная: аб працы Таварыства, справы паасобных паветаў, гутаркі на сельскагаспадарчыя і лі-

таратурныя тэмы, розныя парады бацькам, звесткі з БССР, агліяд «Нівы» і т. д.

Да канца 1960 года апрацавана 18 тэкстаў перадач. Усіх гутарак адбылося 144, а ў 1961 годзе прадугледжваеца сарганізація праз усе радыёузлы ўсходній Беласточчыны 380 радыёперадач. Гутаркі адбываюцца паводле плана раз у нядзелью.

«НІВА»

Адначасова з заснаваннем Беларускага грамадска - культурнага таварыства быў паклікан яго прэсавы орган — тыднёвік «Ніва». Галоўным рэдактарам «Нівы» ад першых дзён існавання да сучаснага моманту з'яўляецца мір. Георгі Валкавицкі, а першымі журналістамі былі Вера Леўчук, Міхась Хмялеўскі, Васіль Барщчоўскі, Аляксандр Амельянавіч, Сакрат Яновіч, Язэп Рыбінскі і Мікалай Матэйчук, амаль усе яны працуяюць у «Ніве» да сённяшняга моманту. 4 сакавіка 1956 г. выйшаў першы нумар «Нівы».

Колькі радасці, колькі цёплых слоў вылілася з вуснаў нашых чытачоў у сувязі з такай вялікай падзеяй.

Аб гэтым сведчаць шматлікія пісьма прысланыя ў рэдакцыю.

«Складаю шчырую падзяку тым, — пісаў Лукаш Куцэвіч з вёскі Грыгораўцы, — хто паклапаціўся, каб беларусы прафылоўчыя ў межах Польшчы маглі мець і чытаць сваю газету на роднай беларускай мове, паглыбляць веды аб сваёй нацыянальнай культуры».

Чытачы дзяліліся з рэдакцыяй не толькі сваімі думкамі адносна тэматыкі часопіса, але ставілі свае вымаганні.

«Няхай рэдакцыя дакладзе ўсе намаганиі, дзеля того, каб чытач прагледзеўшы некалькі нумараў «Нівы», не мог прадбажыць, якімі будуць наступныя нумары, няхай штотыднёвік «Ніва» вырасце з часам у самы цікавы і карысны часопіс — пісаў Аляксандр Харкевіч з Новага Ворава, звязанства Кашалін.

Збыліся мары нашага чытача. На працыгу 5-гадовага існавання «Ніва» поўнасцю змяніла свой воблік, вырасла ў сапраўдны цікавы жывы часопіс, здабыла павагу і давер сярод чытачоў.

Кожны дзень у рэдакцыю «Нівы» чытачы прысылаюць дзесяткі лістаў у якіх дзеляцца з рэдакцыяй сваімі думкамі, меркаваннямі, а часта нават інтымнымі справамі. За 5 год рэдакцыя атрымала каля 8000 лістаў. Часта чытачы асабіста наведваюць рэдакцыю і юрыдычны пункт, які існуе пры «Ніве». У гэ-

тай карыснай грамадской працы выключную ахвярнасць прайвіў мгр Вінцук Склубоўскі, які ад пачатку існавання пункта безінтэрэсоўна ўдзяляе наведальнікам юрыдычных парад.

Павышэнню агульнага ўзроўню «Нівы» спрыяюць арганізацыйныя рэдакцыяй з'езды і нарады карэспандэнтаў, а таксама ацэнкі «Нівы», якія ў апошні час сістэматычна праводзіцца Камісія пропаганды, пакліканая пры ГП БГ-КТ.

Праблематыка «Нівы» разнастайная. Газета імкнецца адлюстраваць усе праівы жыцця беларусаў — грамадзян Польскай Народнай Рэспублікі, удзел у агульнадзяржаўных справах, сужыццё з іншымі нацыянальнымі групамі, контакт з заграніцай, развіццё беларускай культуры, асветы і г. д.

Пераважае аднак у «Ніве» праблематыка сельскагаспадарчага характару. Справамі арганізацыі сельскагаспадарчых гурткоў, механізацыі сельскай гаспадаркі, сельскагаспадарчай асвete прысвечана шмат публікаций, таму што талоўным напрамкам дзейнасці «Нівы» з'яўляецца вёска.

Многа месца на старонках «Нівы» адводзіцца выхаванию моладзі. Усё больш і больш паяўляецца артыкулаў у якіх закра-

Уручэнне ўзнагароды старэйшаму карэспандэнту «Нівы» Н. Перавою.

наюцца пытанні аб маральных паводзінах людзей, адносіны ў сям'і, сістэматычна вядзецца берацьба з алдагалізмам, а таксама барацьба за культуру ў вёсцы.

Вялікую ролю адыграла «Ніва» у выяўленні і станаўленні літаратурных талентаў. На працягу 5 год у «Ніве» надрукавана 297 вершаў і 35 апавяданняў нашых мясцовых паэтаў і празайкаў большасць якіх першыя крокі ставіла, менавіта, у нашым тыднёвіку. Паважныя дасягненні мае «Ніва» таксама ў прапагандзе народнай творчасці. За 5 год надрукавана 108 фальклорных запісаў, або матэрываў прысвяченых народнай творчасці. Апрача гэтага надрукавана звыш 80 беларускіх народных песень з нотамі. «Ніва» прычынілася і да папулярызацыі твораў савецкіх пісьменнікаў. За 5 год на яе старонках з'явілася 212 вершаў і 24 празайчынных твораў савецкіх пісьменнікаў.

Значны ўклад унесла рэдакцыя ў папулярызацыю рэвалюцыйных традыцый і партызанскага змагання на Беласточчыне. Некаторыя яе публікацыі у гэтай галіне далі пачатак да зацікаўлення і вывучэння гэтага пытания.

З кожным годам узрастает лік падпісчыкаў. Калі ў 1957 годзе «Ніва» мела ў сярэднім 2800 асоб, то ў 1960 годзе падпіска павысілася на звыш 3700 асоб у месяц. Стан падпіскі на май г. г. 4000 падпісчыкаў. Важна што падпіска ідзе раўнамерна, без вялікіх хістанняў, як гэта мела месца ў папярэдняй гады. Гэта сведчыць аб тым, што «Ніва» здабыла сталых чытачоў, што наступіла пэўная стабілізацыя. Асноўная маса падпісчыкаў «Нівы» гэта жыхары Беласточчыны, а асабліва тыхіх паветаў як Гайнаніка і Бельск. «Ніва» мае сваіх сталых чытачоў у кожным ваяводстве нашай дзяржавы і ў 12 замежных краінах. Яе чытаюць ў СССР, Балгарыі, Чэхаславацкі, Англіі, Аўстраліі, Бельгіі, Канадзе, Францыі, Швецыі, Заходній Германіі. Гэта сведчыць аб даволі шырокім распаўсюджанні часопіса.

Пачынаючы ад 1958 года пачаў выходзіць бесплатны дадатак да «Нівы» — дзіцячы часопіс «Зорка». Яна пачала выдавацца як дапаможнік для вучняў кл. I — IV і таму змянчаліся ў ёй творы дастасаваныя да адпаведнага інтелектуальнага ўзроўню дзяцей (казкі, кароткія апавяданні, вершы, цікаўшыя лісты маладых чытачоў). У апошні час дакладаючца ўсе намаганні, каб адпаведна пашырыўшы тэматыку «Зоркі» дастасаваць яе да праграм навучання пачатковай школы.

Неабходна адзначыць, што на працягу 5-ці год існавання «Ніва» адыграла вялікую ролю ў жыцці беларусай у Польшчы, а таксама ў дзейнасці ГП БГ-КТ.

ВЫДАВЕЦКАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

Выдавецкая дзейнасць БГ-КТ залежыць не толькі ад фінансавых магчымасцей БГ-КТ, але таксама аб патрэб мясцовага насельніцтва ў выданнях на беларускай мове. Асноўай выдавецкай пазіцыі на беларускай мове з'яўляецца огран ГП БГ-КТ штотыднёвік «Ніва» з яго дадаткамі, аб якім гаварылася ўжо вышэй.

На другім месцы неабходна паставіць беларускія календары, выданне якіх сталася ў БГ-КТ добрай традыцыяй. Першы календар выйшаў з друку ў 1957 годзе. Лічым патрэбным пазнаёміць чытачоў з нашымі календарнымі выданнямі:

год выдання	Рэдакцыя	старонак	Цана зл	Тыраж	З а ў в а г і
1957	М. Баравік	160	5	10 000	
1958	М. Баравік	128	10	10 000	
1959	М. Баравік	64	5	4 000	
1960	Г. Валкавыцкі	104	5	6 000	
1961	М. Кураш В. Швед У. Юзвюк	304	12	6 000	Календар у спалучэнні з навук. літарат. зборнікам.

У распаўсюджванні беларускага друкаванага слова яны сыгралі вялікую ролю. Аб папулярнасці беларускіх календароў сведчыць іх вялікі тыраж і амаль поўная реалізацыя.

Наступнымі важнымі пазіцыямі сярод выдавецтваў БГ-КТ з'яўляюцца п'есы розных аўтараў на беларускай мове. У канцы 1956 года выдадзена камедыя Я. Купалы — «Паўлінка», тыражом 2 500 экз. цана 2,50 зл.

У наступным годзе — «Зборнік сцэнічных твораў» — 3 000 экз., цана 3 зл.

У 1958 годзе надрукавана п'есу Я. Купалы — «Прымакі», тыраж 3 000 экз. цана 1 зл., камедыю ў адным акце В. Дуніна - Марцінкевіча — «Пінская шляхта» тыражом 3 000 экз., цана 1 зл. і У. Галубка — «Суд» — 3 000 экз. цана 2 зл.

Дзякуючы выданню вышэй упамянутых п'ес былі заспакоены першыя патрэбы мастацкіх калектываў у беларускім рэпертуары.

Далей неабходна адзначыць апрацаванне (адаптацию) і выданне на шапіраграфе такіх адноактовак: «Госць з таго свету»

і «На ўскрайне сяла» — М. Алтухова, «Суседка» — А. Пальчэўскага, «Смык і Шпунцік» — А. Махнача, «Жыць на гэтым свеце» — А. Няфёда, тыражамі 300 — 400 штук. Некаторыя з тыхіх жа п'ес выдаюцца ў «Ніве» як бесплатны квартальны дадатак.

Да канца прошлага года выдадзена тры квартальныя дадаткі для маастацкіх калектывau у «Ніве».

У 1959 годзе вышаў першы зборнік вершаў членаў «Літаратурнага аб'яднання» пры ГП БГ-КТ — «Рунь» — тыражом 2 100 экз., цана 5 зл. Ініцыятыва «Літаратурнага» сустрэлася з узнаннем сярод беларускіх чытачоў у Польшчы і за граніцай.

У 1960 годзе ў спалучэнні з каляндаром надрукавана навуковыя працы, фальклор Беласточчыны, апавяданні, вершы мясцовых аўтараў.

Неабходна адзначыць шматлікія літаратурныя апрацоўкі і выданні іх на шапіраграфе ў накладзе па 300 — 500 экз. як дапаможных матэрыялаў для бібліятэк.

Год 1961 запачаткованаўся выхадам з друку «Статуту БГ-КТ», фотагазеткі «5 год БГ-КТ» і фельетонаў «Дзядзькі Ляваня» пад рэд. Валкавыцкага Г., тыражом 3 000 штук, цана 10 зл.

Прадбачваецца выдаць зборнік вершаў А. Барскага (Баршчэўскага), каляндар на 1962 год, зборнік навукова — літаратурных прац і, магчыма, невялікі ілюстраваны зборнік вершаў для дзяцей.

Трэба з задаваленнем адзначыць, што выданні БГ-КТ карыстаюцца сярод насельніцтва ўсё большай папулярнасцю. Пазытыўна ацэньвае іх мясцовая і загранічная прэса.

ДАСЯГНЕНИІ У ГАЛІНЕ АСВЕТЫ

Школы з беларускай мовай навучання для нацыянальных меншасцей ў Польскай Народнай Рэспубліцы пачалі ўзнікаць у першыя гады пасля вызвалення краіны. Мэты і заданні беларускай асветы акрэслены Інфармацыйяй Нацыянальнай Камісіі адносна развіцця асветы нацыянальных меншасцей у Польшчы, у якой чытаем:

„Szkoły narodowościowe udostępniają młodzieży elementy macierzystej, regionalnej kultury, utacniają więź uczuciową łączącą wychowanków z własnym środowiskiem, sprzyjają pielęgnowaniu rodzimego folkloru, sztuki i kultury ludowej. Funkcji tej służy nauka szkolna języka i litera-

tury, historii ojczystej i pieśni regionalnych oraz zajęcia pozalekcyjne mające na celu pogłębianie wiedzy o języku i literaturze ojczystej, poznawanie miejscowych dialektów i twórczości ludowej.

Z drugiej strony szkoły te wychowują młodzież w atmosferze ogólnonarodowej kultury polskiej, kształtując związki poznawcze i emocjonalne z osiągnięciami gospodarczymi i kulturalnymi Polski Ludowej. W kształtowaniu patriotyzmu doniosłe znaczenie ma nauka literatury i historii Polski.

(Materiały Komisji Narodowościowej przy Wydziale Administracyjnym CK PZPR, Warszawa, marzec 1961 r. str. 2).

За стан і развіццё асветы, незалежна ад таго, на якой мове навучаюцца дзеці ці дарослыя, адказнаесьць наясуць школьнія ўлады. Аднак, паколькі школа знаходзіцца ў беларускім асяроддзі і аказвае на гэтае асяроддзе вялікае ўздзеянне Беларуская грамадска - культурнае таварыства абавязала супрацоўніцаў са школьнімі ўладамі, тым больш, што спецыфічныя ўмовы, у якіх знаходзяцца такія школы, патрабуюць цеснага супрацоўніцтва. Там, дзе настаўнікі змаглі падрыхтаваць дзяцей і дарослых да грамадскага жыцця і БГ-КТ у сваёй працы асягае добрыя вынікі. Таму справы асветы займаюць у дзейнасці таварыства важнае месца.

Барацьба за асвету сярод беларускага насельніцтва мае свае традыцыі. Таму ў першыя гады народнай ўлады на тэрыторыі Беластоцкага ваяводства арганізавана звыш 200 школ, у якіх дзеці навучаліся на беларускай мове або выучвалі родную мову як прадмет. Працаўала два беларускія ліцеі — у Бельску і Беластоку. У сувязі з рэпатрыяцыяй беларусаў з Польшчы ў БССР гэтыя школы ў 1946 годзе былі зліквідаваны. Аднак тая частка беларускага насельніцтва, якая асталася на месцы стала дамаганца навучання беларускай мовы. Партыя і ўрад стварылі ўсе магчымасці да развіцця асветы на роднай мове. Пачынаючы ад 1948 года вялася падрыхтоўчая праца ў напрамку арганізацыі т.з. «беларускіх школ». Цікава выглядае іх развіццё ў апошнім дзесяцігоддзі:

	1952/53		1953/54		1954/55		1955/56	
	школ	вучн.	школ	вучн.	школ	вучн.	школ	вучн.
Школы з беларускай мовай навуч.	66	5742	71	5600	64	5203	58	4633
Школы з беларускай мовай як прадмет.	87	5972	90	6086	94	5536	111	6284

Н а з в а ш к о л ы	В у ч н я ў	
	1959/60	1960/61
1. Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання ў Бельску	228	272
2. Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання ў Гайнайцы	138	176
3. Педагагічны ліцэй з беларускай мовай як прадмет у Бельску	145	127
4. Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай як прадмет у Міхалове	55	46
5. Ліцэй выхавацельніц дзіцячых садоў у Беластоку з беларускай мовай як прадмет	19	10
6. Беларуская філалогія Завочнай настаўніцкай студыі ў Беластоку	39	41
7. Беларуская філалогія пры Кафедры Варшаўскага ўніверсітэта	38	46

Амаль ад пачатку існавання БГ-КТ на паседжаннях прэзідыумаў і пленумах ГП абмяркоўваліся асветныя справы. Праяўлялася гэта ў тым, што ў паасобных гады актыў БГ-КТ наведваў па 80 і больш школ, прысутнічаў на бацькоўскіх сходах, школьніх святах і г. д.

У 1958 годзе была пакліканая культурна - асветная камісія, якая мела займацца між іншым, і асветнымі пытаннямі. Камісія гэта, як гаварылася на III З'ездзе БГ-КТ працавала слаба. Таму ў чэрвені 1960 года яна была рэарганізавана і названа камісіяй асветы. Пасля гэтага адбыла ўжо некалькі паседжанняў на якіх абмяркоўваліся план працы, пытанні забеспечэння школ у беларускія падручнікі і праграмы навучання, рэкрутацыі, увядзення лектарата беларускай мовы ў сярэдніх і вышэйшых школах Беласточчыны.

План працы камісіі прадугледжвае сустрэчы членаў ГП з настаўнікамі і студэнтамі, удзел у школьніх святах, райканферэнцыях, арганізаванне курсаў для дарослых, выданне дапаможных матэрыялаў для школ, аналіза становішча беларускай асветы ў пачатковых школах, павелічэння кніжнага фонда школ выданнямі БГ-КТ і г.д.

Многія рашэнні камісіі асветы ўжо выканана. Так, напрыклад, у мінулым годзе адбыліся сустрэчы працаўнікоў ГП са студэнтамі Настаўніцкай студыі і студэнтамі Беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, утрымоўваючыя контакты з вучнямі

Сустрэча кіраўніцтва ГП з настаўнікамі.

сярэдніх школ. У 1959 годзе праведзена 30 вечарын — сустрэч, а ў 1960 годзе — 26 сустрэч з мясцовымі беларускімі паэтамі. Асаблівай папулярнасцю карыстаюцца сустрэчы ў вясковым асяроддзі. Працаўнікі ГП бяруць удзел у раённых канферэнцыях настаўнікаў, працуючых у беларускіх асяроддзях, у школьніх святах, даведках, курсах і г. д. У 1960 годзе актыў БГ-КТ прысутнічаў падчас заканчэння або пачатку навучальнага года ў 46 школах. Інструктары і іншыя працаўнікі ўтрымоўваюць са школамі і інспектаратамі асветы цесную сувязь. У будынку ГП адбываюцца нарады настаўнікаў беларускай мовы. Многа ўвагі развіццю беларускай асветы прысвячае «Ніва».

За актыўную працу ў галіне развіцця беларускай асветы настаўнікі атрымоўваюць ад ГП грашавыя і кніжныя ўзнагароды. З думкай яшчэ цяснейшага павязання школ з БГ-КТ, на III З'ездзе ў склад 31-асабовага Галоўнага Праўлення было выбрана 12 настаўнікаў.

Недахолам у працы Таварыства з'яўляецца недастатковая дзеяйнасць у галіне асветы дарослых. Сарганізавана толькі адзін асветны курс пры гарадскім аддзеле ў Беластоку і некалькі асветных пляцоўак у паасобных паветах. Асноўная ўвага звязралася на абслугоўванне насельніцтва дакладамі, лік якіх у год выносіў каля 150.

га таварыства, аб дасягненнях Савецкай Беларусі ў галіне эканомікі, культуры, асветы, аб беларускай літаратуры.

Адбыліся заняткі з галіны бібліятэказнаўства, арганізавана конкурс мастацкага чытання беларускай літаратуры. Ваяводская бібліятэка супольна з ГП БГ-КТ наладжвае лектараты беларускай мовы. Праводзяцца яны раз у квартал у паасобных паветах. Як семінары так і лектараты з'яўляюцца вялікай дапамогай у працы бібліятэкару і спрыяюць разгортванню асветнай працы ў беларускім асяроддзі.

Вялікае значэнне ў развіцці беларускага чытальніцтва маюць літаратурныя мантажы апрацаваныя праз працаунікоў Таварыства. На працягу 1960 года апрацавана мантаж аб творчасці З. Бядулі, К. Чорнага, М. Лынькова, К. Крапівы, а таксама мантаж пад загалоўкам «Беларуская Батлейка». Мантажы гэтых чытаюцца на літаратурных вечарах у нашых вёсках.

Ваяводская Бібліятэка супольна з Таварыствам арганізуе чытаюцца на шапіраграфе мантаж «Беларуская паэзія», з якім пазнаёмілі сваіх чытачоў бібліятэкары ў тэрэне.

Значную колькасць кніг маюць школы з беларускай мовай навучання і беларускай мовай як прадмет. Кнігазбор школьніх бібліятэк узбагачае Таварыства кнігамі, якія бесплатна атрымоўвае ад Таварыства Дружбы і Культурнай Сувязі з Зарубежнымі Краінамі ў Мінску.

Толькі за 1960 год Таварыства атрымала з Мінска больш як 4000 экз. кніг, у тым ліку многа маладзёжнай і дзіцячай літаратуры, якія пераказана для 109 школ.

Многа кніг на беларускай мове знаходзіца ў бібліятэках пры Аддзелах Беларускага Таварыства. Бібліятэка пры Аддзеле БГ-КТ у Беластоку налічвае звыш 3500 кніжак, у тым — большасць на беларускай мове. Бібліятэка Варшаўскага Аддзела Таварыства мае звыш 1300 кніг выключна на беларускай мове. Па некалькі сот кніжак налічваюць бібліятэкі пры Аддзелах Таварыства ў Бельску, Саколцы, Гайнаўцы, Міхалове.

Кожная бібліятэка пры Аддзеле атрымоўвае беларускія часопісы і газеты такія, як: «Полымя», «Маладосць», «Рабочніца і сялянка», «Сельская гаспадарка Беларусі», «Вожык», «Літаратура і Мастацтва», «Камсамольская праўда» і іншыя.

Стараннем Таварыства цераз сістэму Павятовых Бібліятэк запранумаравана для некаторых беларускіх бібліятэк месячнік «Беларусь», «Полымя», «Маладосць».

ГУРТКІ і АБ'ЯДНАННІ ПРЫ ГП БГ-КТ.

Амаль ад пачатку існавання «Нівы» на яе старонках паяўляліся творы пачынаючых беларускіх літаратаў.

Паўсталі неабходнасць стварыць арганізацыю, якая б занялася выхаваннем маладых талентаў, дапамагла аўтарам знайсці сваё месца ў літаратурным працэсе, навучыла крытычна ацэньваць сваю працу і працу сваіх сяброву.

Такой арганізацыя стала «Літаратурнае аб'яднанне» пакліканы да жыцця 1-шым арганізацыйным з'ездам 8 чэрвеня 1958 года.

У дакладзе з'езда гаварылася аб tym, што праца пісьменніка складаная, патрабуе вялікай назіральнасці, добрага валодання мовай, сталага павышэння прафесіянальной кваліфікацыі.

Адначасова перад пісьменнікамі ставіліся адпаведныя заданні. У творах павінна ўлічвацца нацыянальная спецыфіка беларусаў, кожны мастацкі твор павінен ўнесці хаці б найменшую частку ў агульнае культурнае будаўніцтва, у ім павінны знайсці адлюстраванне ўсё праўлы сучаснага нашага жыцця.

Да кіравання працай «Літаб'яднанне» з'езд паклікаў трохасабовас праўленне, у якое ўвайшлі Г. Валкавыцкі — старшыня, В. Швед — сакратар, М. Канапацкі — скарбнік. Органам «Літаб'яднання» стала «Літаратурная старонка», якая ад з'езда сістэматычна пачала выдавацца раз у месяц. Да канца 1961 года выдадзена калі 40 нумараў.

Неабходна было арганізаваць творчыя семінары, дыскусійныя вечары, на якіх абмяркоўваліся творы членаў аб'яднання.

З дапамогай праўленню «Літаб'яднання» прышлі выкладчыкі беларускай філалогіі ў Варшаве дацэнт Міхась Лазарук і канд. філалагічных навук Аркадзь Жураўскі. Дзякуючы ім праведзена 2 творчыя семінары на якіх была дадзена ўсебаковая харектарыстыка творчасці пачынаючых аўтараў. Пасля выязду выкладчыкаў у Мінск арганізацыя падобных семінараў стала не матчымай, не было людзей, якія моглі б ацаніць творы і даць аўтарам адпаведныя парады.

Некалькі лепш выглядала сірава дыскусійных вечароў, на якіх абмяркоўваліся творы тых ці іншых аўтараў, якія друкаўваліся на «Літаратурнай старонцы». Абмяркоўваліся апавяданні Уладзіміра Ільяшука, Янкі Дубіцкага, Сакрата Яновіча, п'есы — Сяргея Кручка, Андрэя Беразаўца, Яўгения Блізнюка і Уладзіміра Цілолькі. Гэтая праца вялася ў Беластоку і ў Варшаве ў асяроддзях дзе была магчымасць згуртаваць літаратаў.

Адной з найцікаўшых форм працы «Літаратурнага аб'яднання» з'яўляюцца аўтарскія сустрэчы. Значэнне іх у тым, што тут адбываеца непасрэднае сутыкненне аўтара з людзьмі, якія ўмеюць ацаніць творы. Спачатку аўтарскія сустрэчы адбываліся, больш за ўсё ў пачатковых і сярэдніх школах, на курсах, семінарах, канферэнцыях, а пасля яны закранулі шырэйшы круг насельніцтва. Да канца 1960 года адбылося звыш 100 аўтарскіх сустрэч і ўсюды яны выклікалі вялікае зацікаўленне сярод беларускага насельніцтва. Недахопам аўтарскіх сустрэч было тое, што ў гэту працу не ўключыліся ўсе аўтары, а толькі найбольш вядомыя як: Алесь Барскі, Віктар Швед, Свісёк і іншыя. На старонках «Нівы» друкуеца паэзія і проза.

Нашим чытачам падабаліся творы некаторых нашых паэтаў. Адным з такіх з'яўляецца Алесь Барскі — выкладчык беларускай літаратуры ў Варшаўскім універсітэце. Гэта паэт, які знайшоў сваю тэму і свой стыль. Вершы яго характэрныя ўзоры: добрай мастацкай апрацоўкай, сугучнасцю і меладычнасцю. Тэматыка вершаў Барскага разнастайная: тут тэма бацькаўшчыны, тэма мастацтва, тэма прыроды. Але найбольш кранае паэта ад вечная тэма — каханне. Прыгожасць кахання спалучаеца ў Барскага з прыга-

Члены «Літаратурнага аб'яднання» пры ГП БГ-КТ і госці.

жосцю прыроды, красы. Прырода дапамагае аўтару выказаць думкі, пачуці, пажаданні. Вершы Барската захапляюць слухача лірызмам, таму яны і карыстаюцца заслужаным поспехам.

Сярод паэтаў творчай манерай выдзяляеца Яша Бурш. Гэта чалавек, які імкнецца апрануць змест у новую форму. Вершы яго арыгінальны і можа яшчэ не зусім зразумелы для масавага чытача.

Вельмі сур'ёзным паэтам, які таксама займаеца перакладчыцкай дзейнасцю з'яўляеца Віктар Швед. Тэматыка яго вершоў больш за ўсё трамадская. Некаторыя яго вершы з'яўляюцца заклікамі, лозунгамі, напрыйклад: «Родная мова», «Ніколі больш вайны» і іншыя.

Плённымі паэтамі з'яўляюцца Свісёк, Шатыловіч, Анатоль Хлябіч, Уладзімір Гайдук. З вершамі гэтых паэтаў чытачы ма-глі пазнаёміцца са зборніка «Рунь», які быў выдадзены ў 1959 годзе і які атрымаў высокую ацэнку не толькі ў нас, але і за граніцай.

Апрача паэзіі на «Літаратурнай старонцы» надрукавана шмат апавяданняў. Цяжкі гаварыць аб таленце таго ці іншага аўтара, калі ён напісаў адно-два апавяданні.

Ёсць творы, якія заслугоўваюць на ўвагу. Гэта апавяданні «Дзядзька Фёдар» — Заставіна, «Шляхецкія госьці» — Антося з Лепля, «Дзядуля» — Ш. Раманчука, «На вясну збіраеца» — Чабора, нарыс «Людзі і чалавекі» — Свіська і п'еса «Дзесяць гектараў» Ул. Цілюлькі і Я. Блізнюка. Тры апошнія творы надрукаваны ў «Навукова - літаратурным зборніку ў спалучэнні з каляндаром на 1961 год».

Ёсць некаторыя дасягненні і ў напрамку развіція сатыры. На ўвагу заслугоўвае Дзядзька Ляўонь, які сістэматычна памяшчае свае творы ў кожным нумары «Нівы». У лютым 1961 года вышаў зборнік яго фельетонаў пад загалоўкам «Дзядзька Ляўонь».

Наогул треба прызнаць, што многія нашы празаікі пішуць яшчэ слаба.

Усе недахопы адзначылі II З'езд «Літаратурнага аў'яднання», які адбыўся ў лістападзе 1960 года. З'ездам была выпрацаўвана да-лайшая праграма дзейнасці «Літаб'яднання» звязталася ўвага на збліжэнне літаратурнай творчасці да рэчаінасці і павышэнне кваліфікацыі аўтараў. Выбрана 4-асабовыя павое Праўленне «Літаб'яднання» старшынёй якога з'яўляеца Алесь Барскі.

У лютым 1961 года адбылося два паседжанні новага праўлення «Літаб'яднання», на якім разглядаліся пытанні выдання збор-

ніка вершаў Барскага, апавяданняў для дзяцей і магчымасці запрашэння пісьменнікаў з Савецкай Беларусі.

22.IV. 1961 г. у Бельскім агульнаадукатыўным ліцэі з беларускай мовай навучання адбыўся пашыраны семінар членаў «Літаб'яднання» з удзелам вучняў мясцовых сяродніх школ і настайнікаў.

На працягу свайго існавання «Ніва» згуртавала вакол сябе частку студэнтаў, настаўнікаў сяродніх школ, некаторых працаўнікоў адміністрацыйных і навуковых установ, якія пачалі пісаць даволі цікавыя артыкулы аб гісторыі, эканоміцы і культуры Беласточчыны. З увагі на аб'ём артыкулаў многія з іх не маглі змяшчацца ў «Ніве». Некаторыя з гэтых маладых энтузіястаў марылі аб даследчай працы, якая тэматычна вязалася з дэйненцю БГ-КТ. Таму паўстала думка арганізація «Навуковы турток». У 1958 годзе адбылося паседжанне маладых навукоўцаў, на якім пакліканы прафілённе гуртка. Сакратаром выбрана мгр. М. Якубюк.

Удзельнікі гуртка распачалі працу. Але слабое кіраўніцтва гуртком і фінансавыя цяжкасці БГ-КТ не спрыялі інтэнсіўнай даследчай працы. Толькі праз год 19.IX.59 г. па ініцыятыве С. Яновіча былі скліканы чарговае паседжанне «Навуковага гуртка». У сувязі з выездам у цэнтральную Польшчу тав. М. Якубюк прысутныя на сакратара выбрали тав. Ул. Юзвюка. На гэтым паседжанні была пакліканы рэдакцыйная камітэта першага навуковага зборніка на чале з тав. Г. Валкавыцкім.

Колькасна гуртоўка пачаў хутка павялічвацца. Таму праз поўгода зайдла патрэбнасць падзелу ўсіх членаў на 2 секцыі — гуманістычную і эканамічную. Першая налічвала 10 асоб, другая — 8 асоб.

12-га і 13-га снежня 1959 года адбыліся паседжанні гуманістычнай і эканамічнай секцыі, прысвечаныя абл меркаванню прац мгр. М. Канапацкага на тэму «Сто год з дня перакладу «Пана Тадэуша» на беларускую мову», мгр. В. Белаказовіча «Слаўныя людзі Падляшша» і мгр. Ул. Юзвюка «Гайнаўскі павет» — манографія, ч. 1.

20.I.1960 года адбылося спалучанае паседжанне гуртка, на якім абл меркаваліся працы мгр. А. Барышчэўскага «Агляд публіцыстычна-літаратурнай спадчыны К. Каліноўскага» і аўтара П. Кожца «Пачаткі рабочага руху на Беласточчыне». Абедзве працы высока ацненіны і закваліфікаваны да друку. 25.I.1960 г. адбылося паседжанне гуртка з удзелам кандыдата філалагічных навук А. Жураўскага з БССР, прысвечанае абсуджэнню працы А. Болтрыка «Беларускія дыялекты Беластоцкага павету». 6.II.1960 г.

па ініцыятыве ГП было склікане паседжанне аўтараў прац і рэдактараў зборніка прысвечанае абмеркаванию выдавецкай канцэпцыі зборніка.

13.IV.1961 г. было склікане паседжанне «Навуковага гуртка» прысвечанае абсуджэнню апошніх прац А. Баршчэўскага — «Камізм у творчасці Якуба Коласа» і М. Пяцюкевіча — «Матэрыяльная культура Сакольскага павета».

На гэтым жа паседжанні быў абмеркаваны план працы «Навуковага гуртка» на 1960/61 гады. План працы прадугледжваў цяснішае супрацоўніцтва з настаўнікамі сярэдніх школ з беларускай мовай навучання, удасканаленне форм падрыхтоўкі дыскусіі над кожнай працай прызначанай да друку, удзел членаў гуртка ў працы лектарскай групы, наладжанне «Навуковай старонкі» ў «Ніве» на ўзор «Літаратурнай старонкі», аказанне дапамогі рэдакцыі «Зоркі» у падборы матэрыялу і г. д.

25 лістапада 1960 г. выйшаў першы «Навукова - літаратурны зборнік і календар на 1961 год», у накладзе 6000 экземпляраў. Зборнік налічвае 304 старонкі, цена 12 зл.

Сярод аўтараў апрача беластачан ёсць жыхары Варшавы, Лодзі, Торуні і іншых мясцовасцей.

16.XII.1961 г. у чытальні адбылося абсуджэнне зборніка. У ім прынялі ўдзел аўтары, рэдактары і госці — удзельнікі міжваядовскага семінара прысвеченага нацыянальным пытанням. Паводле ацэнкі ўдзельнікаў дыскусіі, выхад у свет першага «Навуковага зборніка» з'яўляецца вялікім асягненнем членаў «Навуковага гуртка» і значнай падзеяй у жыцці Таварыства. «Важным з'яўляецца тое, — гаварыў дырэктар Ваяводскай бібліятэкі Малеўскі, — што маладыя беларускія навукоўцы прафесійныя сваіх сіл і гэтыя спробы выпалі нядрэнна». Старшыня ГП Украінскага Таварыства Р. Баярскі адзначыў што: «не гледзячы на недахопы зборніка, мы, украінцы, зайдзросцім вам таму, што выдаць такой пазіцыі яшчэ не можам». Апрача падрыхтоўкі навуковых прац члены гуртка аказваюць дапамогу лектарскай трупе пры ГП БГ-КТ і апрацоўваюць матэрыялы да «Нівы» і «Зоркі».

Апошнія паседжанні навуковага гуртка былі прысвечаны абмеркаванию чатырох прац да новага навуковага зборніка, выданне якога прадбачваецца на пераломе 1961 — 1962 года.

Ёсць усе асновы меркаваць, што члены «Навуковага гуртка» выканаюць прынятага на сябе абавязкі — падрыхтуюць адпаведную колькасць прац на высокім навуковым узроўні.

РАЗВІЩЕ МАСТАЦКАГА РУХУ

Культурнае жыццё Беларусаў у Польшчы правілася, перш за ёсё, у развіцці самадзейнага мастацкага руху. Мастацкая гурткі зараджаліся стыхійна. Іх арганізатарамі былі не прафесіяналы, а звычайныя людзі, якія пакахалі беларускую песню, музыку і якія імкнуліся ў шгодзённае жыццё вёскі, або невялічкага мястечка ўнесці нешта новае, незвычайнае.

Такімі выдатнымі людзьмі былі: Ніна Мушынская з Гарадка, Збігнеў Батулінскі з Рагачоў, Оля Алекша з Новай Волі, Віктар Башкевіч з Белавежы, Агіевіч з Орлі і інш.

У перыяд свайго нараджэння мастацкія калектывы перажылі не мала труднасцей, і сарганізаваліся яны толькі таму, што людзі гарнуліся да гэтай справы.

Цікавая і зусім звычайная гісторыя ўзнікнення мастацкага гуртка ў Гарадку. Усё пачалося ад галоснага чытання твораў беларускіх і савецкіх пісьменнікаў у бібліятэчным пункце мястечка, дзе сабіралася многа людзей. Нехта з прысутных прапанаваў сарганізаваць хор. Пропанову падтрымалі жанчыны.

Мушынскай Ніне даручана ўспомніць старадаўнія песні.

Распачаліся рэпетыцыі. І тут выявілася найгоршое. Ніхто з прысутных не мог адпаведна пакіраваць хорам, ніхто не ведаў тэорыі музыкі. Усё адбывалася паводле загаду. Ты Надзя «тонка» спявай, а ты Ніна «трубей!»

Першае выступленне хору адбылося ў роднай вёсцы і ўсім вельмі спадабалася. У рэпертуар хору ўваходзілі беларускія, польскія і рускія песні, а таксама частушки складзеныя Нінай Мушынскай. Так распачаў сваё жыццё адзін з першых і лепшых калектываў мастацкай самадзейнасці, які ў далейшым выступаў у Беластоку, Алецку, Любліне, Варшаве на 5-тым фестывалі Моладзі і Студэнтаў у Варшаве і іншых мясцовасцях. Усюды цешыўся вялікім поспехам.

Падобна распачалі працу і іншыя самадзейныя калектывы, многія з іх паўставалі самастойна, а многія арганізаваліся на базе існуючых царкоўных хораў, напрыклад хор у Крынках, у Белавежы, у Кленіках.

Існуючыя калектывы патрабавалі ўсебаковай дапамогі са стараны мясцовых улад, павятовых і ваяводскіх аддзелаў культуры, аднак такой дапамогі не было. Не хапала інструментаў, убораў, не было адпаведных кіраўнікоў. Працай калектываў ніхто не цікавіўся. Іх патрабавалі на акадэміі, дажынкі, фестывалі,

але ніхто не думаў аб тым каб дапамагчы калектыву чым-небудзь ці з боку фінансаў, ці з боку інструктажу.

Таму пасля ўзнікнення БГ-КТ паўстала неабходнасць заняцца справай развіцця беларускага мастацкага руху.

Пастановы I З'езда забавязалі Галоўнае Праўление ўзяць пад асаблівую апеку існуючыя гурткі мастацкай самадзейнасці, знайші матэрыяльныя сродкі дапамогі ім, дапамагчы выяўленню тых народных талентаў, якія ў сувязі з бракам матэрыяльных сродкаў не могуць выбіцца на шырокі шлях творчасці.

Сам факт існавання БГ-КТ дадатна ўплываў на далейшае развіццё самадзейнага руху. Паўстаюць новыя гурткі не толькі харавыя, але драматычныя, танцевальныя і інструментальныя, напрыклад танцевальны гурток у Шымках, драматычны ў Новай Волі, Рагачах.

Адным з важнейшых заданняў, якое стала перад Таварыствам у галіне культуры была арганізацыя Калектыва песні і танца пры ГП. Некаторыя члены Прэзідіума пропанавалі стварыць калектыву на аснове самадзейнага хору ў Гарадку. Іншыя выказваліся за тым, каб арганізаваць яго на месцы. Апошняя канцепцыя перамагла і распачаліся запісы кандыдатаў да хору.

Накіроўваючы ўвагу на арганізаціонне калектыва песні і танца, Галоўнае Праўление менш увагі прысвячала справе далейшага развіцця мастацкага руху на вёсцы. Праўда, аказана была нязначная дапамога найбольш вядомым гурткам у Гарадку, Белавежы і Новай Волі, аднак абы існаванні іншых мастацкіх гурткоў у гэты час ведалася мала.

Неабходна было, як мага, хутчэй абяспечыць існуючыя гурткі фінансавымі сродкамі, рэпертуарам і інструктажам.

Вялікай дапамогай мастацкім драматычным калектывам было выданне Таварыствам некалькіх беларускіх п'ес: «Паўлінкі» — Я. Купалы ў накладзе 2 500 экз. і «Зборніка сцэнічных твораў» — 3 000 экз.

Паважным крокам у далейшым развіцці гурткоў мастацкай самадзейнасці быў II Пленум, які адбыўся ў канцы 1957 года. На Пленуме была ахарактарызавана праца мастацкіх гурткоў. З реферата даведваемся, што існавала 24 калектывы мастацкай самадзейнасці з чаго: 6 харавых, 3 танцевальных, 2 інструментальных, 10 драматичных; 3 дэкламатарскія. Усяго мастацкія калектывы далі 53 выступленні, на якіх прысутнічала 20 000 гледачоў.

Мастацкі калектывы з Гарадка.

1958 год быў вялікім дасягненнем у развіцці мастацкага руху. У маі былі праведзены першыя павятовыя і ваяводскія агляды беларускіх мастацкіх калектываў. Першас месца ў гэтым аглядзе заняў Беларускі мастацкі калектыв песні і танца пры ГП БГ-КТ.

У 1958 г. наглядаецца далейшы ўзрост колькасці мастацкіх калектываў. У параўнанні з 1957 г. лік іх павялічыўся ў 2 разы, а ў канцы 1958 года было ўжо 40.

Вялікую дапамогу ў арганізацыі і працы мастацкіх калектываў аказвалі настаўнікі, якія з ахвярнасцю падыходзілі да гэтай справы. У жніўні 1958 года ўпершыню ўдалося сарганізаваць аднадынёвы культурна - асветны курс для настаўнікаў, якія цікавіліся арганізацыяй мастацкіх гурткоў.

Мастацкі рух са стыхійнага пачаў перараджацца ў сарганізаваны. На З'ездах, на Пленумах ГП гэтай справе прысвячалаася многа ўвагі. Звярталася ўвага на тое, каб беларускае слова, песня, танец, музыка дайшла да кожнага селяніна.

У 1958 годзе фінансавыя выдаткі на мастацкі рух павялічыліся ў параўнанні з папярэdnім годам амаль у два разы.

Як правіла гурткі мастацкай самадзейнасці паўставалі там, дзе арганізаваліся гурткі БГ-КТ, праца якіх часта і зводзілася да развіцця самадзейнага руху. Там, дзе праца Аддзелаў была сарганізавана лепш паўставала больш мастацкіх калектывau.

Ужо ў маі 1959 года налічвалася аж 70 гурткоў мастацкай самадзейнасці.

Пачынаючы ад гэтага года выпрацаваліся адпаведныя формы і метады дапамогі Таварыства гурткам мастацкай самадзейнасці.

Адным з такіх важных мерапрыемстваў дапамогі гурткам з'яўлялоцца культурна - асветныя курсы, арганізаваныя Таварыствам пры дапамозе Аддзела Культуры ВРН. Падобныя курсы адбываліся штогод пачынаючы ад 1958 г.

Кіраўніцтва курсу імкнулася ўвесці ў праграму такія прадметы, якія запазналі б удзельнікаў курса з беларускім рэпертуарам, а таксама далі б канкрэтныя заўвагі адносна арганізацыі і працы з мастацкім калектывам.

З дапамогай калектывам мастацкай самадзейнасці прыходзяць таксама Інспектараты Асветы і Саюз Сялянскай Моладзі.

Дапамога гэта праяўляецца ў тым, што некаторымі, харавымі і інструментальными калектывамі кіруюць інструктары, якіх аплачвае Інспектарат Асветы або ССМ. Другой, вельмі важнай

Хор з Белавежы.

для развіцця мастацкага руху, формай дапамогі Таварыства мастацкім гурткам з'яўляеца забеспячэнне гурткоў рэпертуарным матэрыялам. Таварыства выдала друкам далейшыя рэпертуарныя пазіцыі: «Суд» — Галубка, «Пінская шляхта» — Дуніна-Марцінкевіча, «Прымакі» — Я. Купалы. «Ніва» амаль ад пачатку свайго існавання памяшчала на сваіх старонках песні і кароткія аднаактоўкі. У апошні час таксама выдадзена 6 п'ес якія з'яўляюцца бясплатнымі квартальнymi дадаткамі да «Нівы». Выдадзена каля 10 п'ес на шапіраграфе.

У сучасны момант у пажычальні Таварыства і бібліятэцы пры гарадскім аддзеле БГ-КТ у Беластоку знаходзіцца каля 30 рэпертуарных пазіцый. Гэта пераважна аднаактавыя невялічкія творы, аўтарамі якіх з'яўляюцца сучасныя і старэйшыя пісьменнікі Савецкай Беларусі.

Вялікім недахопам данага рэпертуара з'яўляеца тое, што п'есы, вельмі часта не адпавядаюць тэматыцы нашай рэчаіснасці. Паўстае неабходнасць перапрацоўкі такіх п'ес, прыстасавання да наших умоў. Такім чынам праведзена адаптация п'ес: «На ўскрайне сяля», «Смык і шпунцік», «Жыць на гэтым свеце» і іншыя. У «Навукова - літаратурным зборніку і календары на 1961 год» выдана п'еса мясцовых аўтараў Ул. Цілюлькі і Я. Блізнюка «Дзесяць гектараў». Наогул можна лічыць, што патрэбы драмгурткоў у рэпертуары ў сучасны момант у асноўным забяспечаны. Не спыняеца аднак друк аднаактовак у «Ніве» і выдавецтва на шапіраграфе.

Значна горш забяспечыць вясковыя самадзейныя калектывы фаховым інструктажам, а таксама захаваць непрарыўнасць працы такога калектыва. Многія з іх існуюць толькі ў асення - зімовым перыядзе і распадаюцца з пачаткам палявых работ. Часта пасля аднаго — 2-х выступленняў, у сваёй вёсцы члены гэтых калектываў разыходзяцца, у выніку чаго ўкладзеная ў падрыхтouку праграмы праца не аплачваецца.

У сучасны момант налічваецца 72 самадзейных драматычных, харавых, танцевальных і інструментальных калектываў. З агульнага ліку якіх 20 знаходзіцца ў бельскім павеце, 27 у гайнаўскім, 13 у беластоцкім, 6 у сакольскім і 6 у сямяціцкім.

У сярэднім кожны з калектываў у 1960 годзе даў па 6 выступленняў, што ў суме складае 430 канцэртаў.

Падсумаваннем гадавой працы калектываў з'яўляюцца павятовыя і ваяводскія агляды мастацкай самадзейнасці, якія штогод праводзіцца Таварыствам. Супольна з Інспектаратамі Асветы і Саюзам Сялянскай Моладзі.

27 лістапада 1960 года адбыўся цэнтральны агляд мастацкай самадзейнасці ў Беластоку ў якім спаборнічала 5 гурткоў: з Гарадка, Ляшкуой, Кляшчэляй, Пянкоў і Шчытоў. Першае месца ў аглядзе заняў інструментальны гуртак са Шчытоў. Асабліва пакарылі гледачоў салісткі з вёскі Парцава, якія належаць да гуртка са Шчытоў — сёстры Оля і Марыса Алешчук. Бурныя аплодысменты і «біс» прымушалі співаць па два разы беларускую песню «Замуж выйсці, трэба знаці» і рускую песню «Цішыня». Журы ўзнагародзіла гуртак радыёпрыёмнікам «Каліпса». Толькі за 1960 год гуртак са Шчытоў з поспехам выступаў у 12 навакольных вёсках.

Калектыв песні і танца пры ГП БГ-КТ.

Сярод гурткоў, якія актыўна праяўляюць сябе ў грамадскай дзейнасці выдзяляеца мастацкі гуртак з вёскі Пянкі Беластоцкага павета. Кіруюць гуртком Надзея і Янка Азябла. Дзякуючы ім гуртак дабіўся высокага мастацкага ўзроўню, умела сарганізаваў сваю працу.

Рэпертуар гуртка, так як і арганізацыі якія апякаваліся калектывам часта змяняліся. Пачаткова быў польскі рэпертуар, пазней мяшаны, а ў апошні час выключна беларускі. Апекуном, калектыва ў сучасны момент з'яўляецца Міхалоўскі Аддзел Бе-

ларускага грамадска-культурнага таварыства». Калектыву выступаў з наступнымі п'есамі: «Прымакі» і «Паўлінка» — Я. Купалы, «Пінская шляхта» — Дуніна-Марцінкевіча. У сучасны момант працуе над п'есай «Суд» — Галубка, а таксама «Дзесяць гектараў» мясцовых аўтараў. Толькі за 1960 год калектыв даў каля 18 выступленняў у сваёй і навакольных вёсках, пабываў у Грыбаўцах, Навасёлках, Семяноўцы, Фальварках, Страшаве, Мелешках, 2 разы ў Новай Волі і іншых мясцовасцях. Усюды яго прымалі ветліва і цёпла.

Вялікім дасягненнем драмгуртка з'яўляецца тое, што ён асягнуў непрарыўнасць працы нават у летні перыяд. Праўда, летам не вывучаюцца новыя п'есы, але выязды адбываюцца. Са сваіх даходаў калектыв закупіў 8 убораў для дзяўчат, адпаведныя дэкарацыі, заслону. Апрача таго 2 тыс. золотых прызначыў на электрыфікацыю вёскі.

Моладзь імкнення пабудаваць сваю святліцу.

Удзельнікі драмгуртка з'яўляюцца ініцыятарамі курсаў для дарослых. Такі курс ужо працуе ў Піньках, апрача таго ўдзельнікі імкнунца сарганізаўваць курс гатавання.

У бліжэйшым часе з двумя новымі п'есамі «Суд» і «Дзесяць гектараў» гурток выедзе ў суседнія вёскі.

Пажадаем удзельнікам Пінькоўскага гуртка, а таксама яго кірауніку Надзеі Азябла далейшых поспехаў у працы.

Вялікіх поспехаў у працы дабіўся мастацкі калектыв з Кляшчэль (Гайнаўскі павет). У 1960 годзе ён даў 15 канцэртаў у навакольных вёсках, браў удзел у элімінацыях, народных гуляннях, а таксама выступаў на цэнтральных дажынках у Варшаве. Усюды карыстаўся заслужэннем узнанием аб чым сведчыць шматлікія ўзнагароды, дыпломы, адзнакі, аплодысменты.

Як ужо ўспаміналася ў 1956 годзе пры ГП БГ-КТ у Беластоку сарганізаваўся Калектыв песні і танца. Першым яго кірауніком была Людміла Панько, а харэографам — Тацяна Гіжеўская. Удзельнікі Калектыва ў колькасці 60 асоб з вялікім энтузіязмам прыстуپілі да працы, і ўжо ў снежні таго ж года яны змаглі даць першы канцэрт для ўдзельнікаў Партыйнай канферэнцыі ў Беластоку. Присутныя бурнымі аплодысментамі павіталі беларускіх самадзейнікаў.

З кожным годам мачнела слава Калектыву. Ён пачаў адведаць у год па 30—40 мясцовасцей, у тым ліку нават у іншых ваяводствах. У 1958 годзе Калектыв прыняў удзел у аглядзе мастацкіх калектываў нацыянальных меншасцей у Полыши, дзе

заняў першае месца. Вялікай падзеяй у жыцці Калектыва была паездка ў Гродна.

Сумленна працавалі таксама ўдзельнікі Калектыва песні і танца пад кіраўніцтвам Гэлены Зюлкоўскай. За вялікі ўклад працы і дзеля павышэння мастацкага ўзроўня Прэзідым ГП БГ-КТ у 1959 годзе сарганізаваў для ўдзельнікаў Калектыва ў Супраслі 2 тыднівы курсаабоз. Падобныя курсаабозы адбываюцца кожны год.

У 1960 годзе кіраўніцтва 70-ці асабовым Калектывам абняў Міхась Ануфрыеў, танцевальную групу далей вяла Тацяна Гіжэўская. За 1960 год Калектыву даў 35 канцэртаў на якіх прысутнічала звыш 16 500 асоб.

На другім аглядзе мастацкіх калектываў нацыянальных меншасцей у Варшаве Беларускі Калектыв песні і танца быў таксама вядучым. Найбольшим поспехам на канцэрце карысталіся 4-х і 6-гадовыя «цымбаляты» Ануфрыевы і танцы ў выкананні балетнай групы.

Калектыв ГП БГ-КТ удзельнічаў у многіх святах, як 550-годдзі бітвы грунвальдской, 400-годдзі г. Алецка і т. д.

У апошні час мянляецца праграма хора і балета, уводзіцца інсцэніроўка беларускай вечарніцы, вывучаюцца мясцовыя песні і новыя танцы.

Удзельнікі балетнай групы Калектыва песні і танца пры ГП БГ-КТ.

Аднак з увагі на вялікую колькасць удзельнікаў і дрэнныя сцэнічныя ўмовы вясковых дамоў культуры і школаў Калектыву не мог задаволіць патреб беларускага насельніцтва.

Вялікай падзеяй у далейшым развіціі мастацкага руху і аблужэнні вёсак было заснаванне эстраднай прупы пры ГП БГ-КТ—«Лівоніхі». 13.XI.1960 года яна дала свой першы канцэрт для удзельнікаў II Пленум ГП. Да канца 1960 года эстрада дала 10 канцэртаў, а за наступныя два месяцы — яшчэ 7 канцэртаў. Патребнасць сарганізаціі прафесіянальнай эстрады сталася неабходнасцю. Калектыву песні і танца існуючы пры ГП з увагі на вялікую колькасць удзельнікаў і адеутнасць адпаведных умоў да выступлення не можа даваць канцэртаў у большасці вёсак. Таму ад 1 сакавіка 1961 года 9-ці асабовая эстрада пачала самастойнае жыццё. Канцэрты эстрады албываюцца паводле плана, які прадбачвае ад 30 да 35 выступленняў у месяц. У праграме эстрады «Лівоніхі» беларускія, польскія і рускія песні, танцы, музыка, цікавыя гумарэскі і сцэнкі з вясковага жыцця. Разнастайнасць праграмы захапляе гледача, як у вясковым, так і гарадокім асяроддзі, аб чым сведчаць шматлікія лісты.

Вось фрагмент пісьма Пеці Іванюка з вёскі Плёскі:

«24.III.61 г. эстрада «Лівоніхі» наведала і нашу вёску. Са-мадзейнікі эстрады былі горача сустрэнуты насельніцтвам. Мяс-цовая святліца была напоўнена моладдзю і старэйшынамі. Песні, музыка, танцы, жартоўныя сцэнкі і іншыя пункты праграмы надта спадабаліся прысутнім... Пасля выступленняў з усіх ба-коў начуліся галасы: «Дзякуем за выступленні, прыязджайце яшчэ да нас...» «Ніва» № 16, стар. 5.

СУВЯЗЬ З БССР

На працягу свайго існавання Таварыства ўтрымоўвае сталыя сувязі з Беларускай ССР. ГП БГ-КТ атрымоўвае з БССР бясплатна 90 газет, 119 часопісаў, а таксама кніжкі да бібліятэк аддзелаў. Напрыклад, у 1960 годзе, атрымана 4000 кніг, з таго каля 400 кніжак пераказана для бібліятэк аддзелаў БГ-КТ. Дзе-сяткі тысяч беларускіх кніжак закупляеца беластоцкімі кні-гарнямі і распаўсюджваецца сярод беларускага насельніцтва.

З БССР атрымана выстаўкі.

Недастаткова аднак развіты прыгранічны абмен ламіж Бела-стоцкім ваяводствам і Гродзенскай вобласцю. У 1956 годзе на запрашэнне Белоксу пабывала ў Мінску дэлегацыя БГ-КТ у асобах старшыні ГП і галоўнага рэдактара «Нівы». Дэлегацыя

запазналася з працай культурна - асветных устаноў БССР, а пасля прыбыцця зайніцьвала апрацоўку шырокага плана культурнага прыгранічнага абмену.

У тым жа годзе Беласточчыну наведала дэлегацыя з БССР у складзе намесніка старшыні Белоксу тав. Ваганавай, паэта П. Глебкі і выкладчыкаў мінскіх ВУЗ-аў тав. Тарасава і Гурскага.

Пазней пабывалі ў БГКТ старшыня Белоксу тав. Верасаў і беларускія пісьменнікі П. Пестрак і Я. Брыль. Госці правялі па некалькі карысных сустэреч з насельніцтвам і вучнямі сярэдніх школ.

У 1957 годзе Беларускую ССР наведала другая дэлегацыя БГКТ, а на Беласточчыне пабывала жонка выдатнага беларускага пісьменніка Я. Купалы — Уладыслава Францаўна Луцэвіч. Па прыглашэнню Мін. Выш. Адукацыі і ГП БГ-КТ ад 1958 года чыталі лекцыі ў нашых вышэйших установах выкладчыкі мінскіх ВУЗ-аў тав. тав. Тарасаў, Бірыла, Жураўскі і Лазарук.

У кастрычніку 1958 года пабываў у Гродне Калектыв лесніх танца, пасля чаго старшыня і сакратар ГП наведалі сталіцу БССР. Гасцілі таксама ў Беластоку і ў БГ-КТ з члены КПЗБ з БССР.

У 1959 годзе старшыня ГП БГ-КТ уваходзіў у склад дэлегацыі Беласточчыны, якая прысутнічала на ўрачыстай акадэмії ў Гродне прысвечанай 40-годдзю БССР.

Падпісаны ў студзені 1961 года дагавор аб культурным прыгранічным абмене між Беластоцкім ваяводствам і Гродненскай вобласцю ўлічае часткова патрэбы ГП БГ-КТ.

ВЫСТАЎКІ

Сярод шматграннай дзейнасці Таварыства многа ўвагі прысвячвае арганізацыі выставак. Больш за ўсё арганізаваліся выстаўкі якія адлюстроўвалі гаспадарчое, культурнае і палітычнае жыццё СССР. Аб гэтым сведчыць такія загалоўкі як: «З жыцця СССР», «VI-ая пляцігодка СССР», «З жыцця БССР», «Калгас «Дружба Народаў», «Беларускі дзяржаўны акаадэмічны тэатр імя Янкі Купалы» і іншыя.

Асаблівага разгону выставачная дзейнасць набрала пасля таго як арганізавана Беластоцкі Гарадскі Аддзел і атрымана стаўлае памяшканне ГП БГ-КТ. Амаль кожны месяц у святыні

Аддзела паяўляюцца новыя выстаўкі, арганізатарам якіх з'яўляецца Кастусь Хлябіч. Толькі за 1960 год сарганізавана 10 выставак на розныя тэмы. З дапамогаю ў арганізаціі выставак прыходзіць Клуб МПіК, які не толькі пазычвае выстаўкі але і дае магчымасць экспанаваць іх у сваім клубе.

Вялікім дасягненнем у галіне развіцця выставак з'яўляецца сарганізаванне выстаўкі Беларускай народнай творчасці, якая была адкрыта ад 14 да 28 кастрычніка 1959 года ў этнографічнай зале Акруговага Музея ў Беластоку. На выстаўцы сабрана 300 экспанатаў старадаўных вырабаў вясковага ткацтва і рукадзелля як: дываны, народнае адзенне, узорыстыя ручнікі, калярэвия вышніанкі з палеры, усялякага тыпу ганчарныя вырабы, прадметы хатняга карыстання выкананыя з саломы і іншых экспанатаў.

Аб узроўні выстаўкі сведчыць факт, што 40 экспанатаў заполнена этнографічнымі музеямі ў Варшаве і Кракаве.

Добрую ацэнку атрымала таксама нашае беларускае мастацтва на «Выстаўцы Народнага Мастацтва Нацыянальных Меншасцей у Польшчы», сарганізаванай праз этнографічны музей у Кракаве ў 1958 годзе.

«Дзеннік Польскі» № 147 пісаў: «Многа ўроку мае беларускі зал. Вялікае ўражанне рабіць агляд сучаснай беларускай керамікі... Агромная прастата формы, яе можна сказаць «сучаснасць» паражаюць гледача».

У кастрычніку 1959 года ў клубе МПіК арганізована выстаўку маладых беларускіх мастакоў — членоў «Мастацкага аб'яднання», якая атрымала высокую ацэнку гледачоў. Выстаўкі членоў «Мастацкага аб'яднання» ў далейшым арганізвана ў памяшканні ГП БГ-КТ. У канцы 1960 года экспанавалася выстаўка мастакоў - аматараў Бібліі, Сушчэні, Несцяровіча, а таксама выстаўку мастака - артыста Янкі Анісеровіча.

Акрамя выставах арганізаваных на месцы, вялікае значэнне маюць рухомыя выстаўкі, якія экспануюцца ў вясковым асяроддзі. У сучасны момант у вёсках знаходзяцца тры выстаўкі: «Да чаго прыводзіць алкагалізм», «З жыцця БГ-КТ», «З жыцця БССР» і «Беларуское рукадзелле».

Акрамя выставачных планш у «тэрэне» распаўсюджваюцца афіши і фотагазеткі ад Я. Купале, Я. Коласе, К. Каліноўскім, а таксама фотагазетка «5 год БГ-КТ, якая адлюстроўвае дасягненні БГ-КТ за пяць год існавання.

ГАСПАДАРЧА - ФІНАНСАВАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ БГ-КТ

Да 1958 года дзейнасць Таварыства была змаль поўнасцю фінансавана дзяржавай. З мэтай забеспячэння ўзрастаючых культурна - асветных патрэб паўсталі неабходнасць сарганізацыя прамысловага - гаспадарчага прадпрыемства, даход якіх призна чаўся б на пашырэнне дзейнасці БГ-КТ. У 1958 годзе была пакліканы да жыцця эканамічная камісія, якая занялася арганізацыяй гаспадарчай дзейнасці Таварыства спачатку ў Варшаве, а пасля і на Беласточчыне. Усе прадпрыемствы такія, як спажывецкіх араматаў, галантэрыйных вырабаў з пластины, прадметаў хатнага ўжытку і іншыя, — аб'яднана пад назвай «Бэтэска». «Бэтэска» перажыла даволі цяжкі арганізацыйны перыяд. Аб гэтым сведчаць яе фінансавыя абароты ў паасобныя гады ў працэнтах.

Год	1958	1959	1960	1961
Абароты ў %	100	199	526	883

Абяспечваючы ў значайнай меры фінансавымі сродкамі культурна-асветную дзейнасць БГ-КТ «Бэтэска» уздзейнічае на гаспадарчую актывізацыю асяроддзя, у якім знаходзяцца яе прадпрыемствы. Яна дae працу звыш 250 тысячам асоб. У развіццё і ўмацаванне прадпрыемства асабліва вялікі ўклад працы ўнёс дырэктар Пятро Ластаўка.

Дзяякуючы працы «Бэтэскі» змяніліся крыніцы фінансавых даходаў БГ-КТ. Першыя гады існавання Таварыства (1956—1958 г.) усе працы вяліся коштам дзяржаўных датацыяў і частковых уплываў з культурнай дзейнасці. Начынаючы ад 1958 года звыш палавіны фінансавых сродкаў БГ-КТ складаюць даходы з гаспадарчай дзейнасці «Бэтэска» і ўласной культурна - асветнай дзейнасці. Аб гэтым сведчаць наступныя даныя ў працэнтах. (1956 год у целым прыймаецца за 100%).

Год	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Дзяржаўныя датацыі Даходы з культ. асвет. дзейнасці	69	109	91	82	90	(план) 127
Даходы з „Бэтэскі” Іншыя даходы	—	10	14	32	34	40
	—	—	2	49	102	106
Разам	100	119	114	170	226	273

У гэтым кароткім артыкуле прысвечаным 5-годдзю дзейнасці БГ-КТ не ўспамінаецца аб сувязях Таварыства са шматлікімі ўстановамі і аб працы вышэйкаючай з гэтага супрацоўніцтва. Дастаткова сказаць, што БГ-КТ утрымоўвае цесныя сувязі з Міністэрствам, з Аддзелам Культуры Ваяводскай Рады Нарадовай у Беластоку і падлеглымі ёй установамі, з бібліятэкамі, ТПАР, Саюзам Сялянскай Моладзі, Прафесіянальнымі саюзамі, Кураторыяй, Інспектаратамі Асветы і школамі і многімі іншымі ўстановамі, якія займаюцца грамадска - культурнай дзейнасцю.

Часта на першы погляд здаецца, што некаторыя мерапрыемствы, у якія ўключалася БГ-КТ на працягу свайго існавання былі не звязаны з яго напрамкам дзейнасці. Аднак супрацоўніцтва заўсёды прыносіла карысныя рэзультаты. Таму Беларускае грамадска - культурнае таварыства далей будзе імкнуцца да паширэння супрацоўніцтва з мясцовыми ўстановамі, будзе паглыбляць слайныя традыцыі супольных змаганняў і супольнай працы беларускага і польскага народаў, будзе ўмацоўваць дружбу з СССР і ўносіць свой уклад у справу абароны міру.

Апрацавалі:

мгр. Філіпік Любa
мгр. Юзвюк Уладзімір

ЛІТАРАТУРНАЯ ЧАСТКА

ФАЛЬКЛОР

Цудзёны скарб творчасці на-
реднай для нас сабраны мудры-
мі дзядэмі, яго адкінуць — зна-
чыць без пашаны паставіца да
продкаў працаў'тых.

З паэмы

«І пурпуровых ветразей узвіvy».
Уладзіміра Дуброўкі.

Народная творчасць адна з найбольш цікавых і адна з найменш вывучаных галін духовага жыцця насельніцтва Беласточчыны.

Многія праявы культуры пасля некалькігадовага існавання ідуць у забыццё, перастаюць існаваць не расхваляваўшы людзей, не закрануўшы іх пачуццяў іх сэрц. Толькі з'явы найвышэйшага гатунку, найбольшай каштоўнасці і вартасці ідуць пе-раможным крокам праз цэлія стагоддзі і праз пакаленні за-хоўваючы сваю свежасць, а нярэдка і актуальнасць.

Да з'яў гэтай катэгорыі належыць беларускі фальклор, заўсёды жывы і заўсёды прыгожы.

Прайшлі вякі, адгримелі воіны і рэвалюцыі, змяніліся са-цыяльныя эпохі, запанавалі новыя парадкі. Усё змянілася, усё прыбрала новыя формы. Толькі фальклор астаўся цэлы, някрануты. Ці сапраўды някрануты? Зразумела, што не зусім. Народная творчасць, гэта жывая крыніца, якая адлюстроўвае ўсё тое, што перажывае народ, дзеля гэтага адлюстроўвае і тое, што новым струменем урываецца ў жыццё.

Песня ніколі не была абыякавай, адзначаеца яна ўражліва-
сцю і гуласцю, убірае ў сябе элементы новага не траціц і не
туболяе старога, прайшоўшага мінулага. Бо ўсё што перажыў
народ — добрае, ці дрэннае, заслугоўвае на ўвагу, заслугоўвае
на памяць.

Забываючы мінулае нельга зразумець сучаснае, нельга прадбачваць будучага. Аб гэтым і прыпамінае нам народ сваёй высакароднай культывациі фальклора.

Можна паставіць пытанне: ці фальклор несмяротны? Ніяма нічога несмяротнага: усё, што мае свой пачатак, мусіць мець і свой канец. Асабліва сучасная цывілізацыя, вилікае дасягненне чалавечтва, прыбліжэнне горада да ўсіх прыспішае працэс забывання старой народнай творчасці. Адсюль ідзе адзіны вывад — збірайце фальклор. Запісвайце ад старых людзей казкі, легенды, песні, загадкі, прыказкі, прымоўкі, праклёны і замовы. Запісвайце ўсё, што на працягу стагоддзя — беражліва нёс народ. Не дазваляйце памерці песні. Фальклор — гэта вечна гарэўшая паходня, якая можа згаснуць — не дапускайце да гэтага. Запісвайце народную творчасць — калі слова яе лягут на паперу, будуць у гэтай форме жыць заўсёды.

У сваёй творчасці, найбольш пэўна, выліў народ і свой траізм, і сваю радасць, і сваю надзею, і свае паэтычныя схільнасці.

У кожным фальклорным творы ёсьць частка народнай душы нацыянальнага аблічча. Кожны твор лунае вялікім пачуццём шчырасці і праўды.

У фальклоры бачым не толькі сляды мінулага, але і элементы будучага, выяўленнага ў жаданнях, фантазіі, у гарачых народных марах аб вызваленні ад стыхійных сляпых сіл прыроды і нясправядлівых грамадскіх парадкаў.

У фальклоры знайшло найпрыгажэйшае і найпаўнейшае выяўленне ўсё духовасе жыццё чалавека. І таму шануючы песню шануем і культывуем народную душу.

Мы не надта багатыя дасягненнямі ў галіне літаратуры, ці мастацтва, але, калі ідзе аб багацці фальклора, то несумненна не многа знойдзеца народаў, якія маглі б з намі зраўняцца. Забіты і пазбаўлены ў мінульым свабоды вякамі народ шукаў выходу і знаходзіў яго ў сваёй творчасці.

Фальклор нашае багацце, наша слава. Любіце песню!

А. Барскі

Студэнтам IV курса Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта складаю шчырую падзяку за збор фальклора сярод насельніцтва Беласточчыны.

А. Барскі

Сямейная абрацавая паэзія

Хрэсцьбінныя песні

I.

ГАЮ, ГАЮ, ГАЮ...

Гаю, гаю, гаю,
гаю зелененькі,
Чаму ў цібе гаю
лісточак драбненькі.

Лісточак драбненькі
вечер кальшэ.
А брат да сестронкі
дробны ліст пішэ.

Адзін брат пішэ,
другі адсылае.
Чом жэ ты, сястронка,
у госцях не бываеш.

Чы коні не маеш?
Дарожкі не знаеш?
Чы ад міленького
воленъкі не маеш?

І каня я маю,
дарожку я знаю.
Но од міленького
волі не маю.

Закладай ты, шватру,
коня вараного.
І едзь ты ў госці
да цесця сваёго.

II.

ЯК Я БЫЛА МАЛА, МАЛА...

Як я была мала, мала,
Калыхала міне мама.
Як я стала падрастаци,
Сталі хлопцы калыхаці.

(2) Ой, паслала міне маць,
Зеленое жыто жаць. (2)
(2) А я жыто не жала,
У баразёнцы пралежала. (2)

Калыхалі міне хлопцы
То ў калысцы, то ў каробцы.
А я спаць ні хацела,
У каробцы рагацела.

(2) Ой, паслала міне маць
Па белую глінку, (2)
(2) А я ёй прынесла,
малую дзіцінку. (2)

О то, табе, мая маць,
За тваю науку. (2)
Калыхала ты міне,
калыши і ўнук!

Запісала А. Карневіч ад Галіны Грыка (30 год) з Новай Волі, Беластоцкі павет.

ВЯСЕЛЬНАЯ

Ой ты, мілы мой,
Я міла твоя,
Завёз ты мэнэ,
Дэ роду нэма.

Ні куды выйті,
Поговоріті,
Ні свого сердзенька,
Розвеселіті.

Ой, міла моя,
Ой, міла моя,
Тут у мэнэ кума,
Чэрэз два двора.

Пойді ты до ей,
Да і поговорі.
Молодое сэрце,
Там розвеселі.

А я ходіла,
З кумой говоріла,
Да свого сэрца
Нэ розвеселіла.

А ў твое кумы
Стоят два дубы.
А на тых дубах
Сідзят голубы.

І цілуюцца,
І мілуюцца.
З нашого жыця
Все дівуюцца.

А наше жыце,
Як в полю трава.
На траве фоса.
Сонечко выйдэ,

Роса пропадэ.
Так нашэ жыце
Віерне пропадэ.

Запісаў Мікалай Якімюк ад Веры Стрэльчук (38 год), вёска Крываля, Бельскі павет.

Песні аб жаночай долі

I.

ОЙ, ВЫ СОЛОВІ...

Ой, вы, солові,
Нэ шчэбетыете!
Зімноі росы,
Нэ обмтрэпіете!

Нэхай обтрэпе
Могіла моя.
Матуля моя
До мэнэ ідучы,
Обед нэсучы,
Слёзы роючы.

Ой, доню моя,
Ой, дэ ты была,
Ой, деж ты свою
Голов занэсла.

В чужу сторону,
В чужу сторону,
В чужу дружыну,
В чужу дружыну.

Запісаў П. Якімчук ад. Веры Стрэльчук (38 год) вёска Крываля, Бельскі павет.

II

ОЙ, ЗОРВУ Я З РОЗЫ КВІТКУ...

Ой, зорву я з розы квітку,
Той пушчу на воду.
Плынь жэ, плынь жэ з розы квітка,
До моёго роду.

Плыла, плыла з розы квітка,
У край березы стала.
Пушла маты воду браты,
Квіточку пузнала.

А чого ж ты з розы квітка,
На воды змарніла.
Знаты, знаты мое дытя
Тры рокі хворіла.

Нэ хворіла мамуленьку
Нэ дня і ночы.
Попалася ліха доля
Веліка дружына.

Жыто, жаты, жыто,
Жыто нэ пшэнныца.
Тым я ёго полюбіла,
Што вун нэ п'яныца.

Жыто, жаты, жыто,
Жыто, нэ капуста.
Тым я ёго палюбыла,
Што вун нэ роспуста.

Жыто, жаты, жыто,
Жыто нэ половса.
Тым я ёго полюбіла,
Што чорныя бровы.

Запісала Анастазія Чыквін ад Кірылюк (70 год)
з вёскі Дубічы - Царкоўныя, Гайнаўскі павет.

III

ОЙ ДАҮНО, ДАҮНО...

Ой, даўно, даўно ў батэнька була,
Вжэ моя стэжэнька дэрном заросла.
Ой, як я скочу дэрно посычу,
До свого батэнька орлом залечу.

Ой, нэ тах орлом як орліцёю,
А щчай сывэнькою зазуліцёю,
Залечу стану ў вышнёвум саду,
На тую вышэньку, што ў своюм краю.

Стану коваты і промоўляты:
— Укого дочок сым, там і доля ўсім,
А ў кого одна, то долі нэма.

Чуе матулька з бэсэды йдучы,
Чуе батэнько ў корчумці п'ючы,
Чуе зазуля ў саду куючы.

Ой, сэ зазуля леты над лугі,
А сэ рыйдэ дытя прошу до хаты.
Пшэнічным хлібом накорм'ю тэбэ
Вышнёвым выном напою тэбэ.

Ад Аны Чыквін (41 год) з вёскі Дубічы - Царкоўных, Гайнаўскі павет, запісала Анастазія Чыквін.

IV

ЦЯЖКО, ВАЖКО НА СЭРДЭНЬКУ

Цяжко, важко на сэрдэньку,
Як сонцэ заходзіт.
Як жонаты да дзіеўчыны,
Што вечэр прыходзіт.

Ніхай ходзіт, ніхай ходзіт,
Бо вон яе любіт.
А вон мэнэ молодзеньку,
Із светанька згубіт.

Прышоў мілы до домэньку,
Стаў ножык точыці.
Яго жонка, як галубка
Начала прасіці.

Не бі, не рэж, мой міленькі,
Хоць одну гадзіну,
То я тобе подгодую малую дзіціну.
Тады будзеш мая міла дзеци гідоваці,
Як я пойду до Дунаю ножык полокаці.

Запісала Пташынская Ліда ад Севасц'янія Пташынскага (год 78) вёска Міхноўка, пав. Гайнаўскі.

V

ЛЮДЭ ЕДУТ ПОЛЕ ОРАТЫ

Людэ едут поле ораты,
А мую мілы да карчмы гуляты,
Людэ едут і ў поле з насіенем,
А мую мілы до дому з вэслёём.
А я тому рада і нэ рада,
Што вэдэ п'яніченъкоў громаду.
Як п'яніца на порог ступае,
Як малая ад яго ўтыкае.
Моя ж ты мілінька, міла,
Нэ погледай на мэнэ скрыва.
Як будзеш погледаты,
Будэ сэрца поміраты.

VI

Ой, под вішэнькою,
Под чэрэшненькою,
Сідэў стары з молодою,
Нібы з ягодкою.

І просілася я,
І молілася я:
— Пусты ж мэнэ стары діду
На гуліцю погуляты.

— Ой, я сам нэ пуйду,
І тэбэ нэ пушчу.
Бо ты мэнэ старэнького
Покінуты захочэш.

Валянціна Карак запісала
ад жыхароў вёскі Рудуты,
павет Бельск - Падляскі.

VII

Бел молодэць сіено хосіт,
Бедна вдова воду носіт.
Нэсла, нэсла і нэ донэсла,
Край Дунаю поставіла.
У Дунай говорыла:
— Ты Дунаю быструсенькі,
Тввой сыночок мілюсененькі.
Чы мне ёго годоваты,
Чы мне ёго утопіты?

Утопіты од Бога грых,
Годоваты од люды смех.
Бел молодэць тое чуе.
Кінуў косу на покосы,
Сам прыскочыў до ўдовэнъкі.
— Чы ты ўдово ошаліела!
Як нас маты годовала,
Тэмнай иуочкі не доспала,
Яснай свіечкі нэ згашала.

Запісала Валянціна Каракад жыхароў вёскі
Рудуты, павет — Бельск-Падляскі.

ТАМ НА ГОРЫ...

Там на горы больніца стояла,
У той больніцы Маруся лежала.
Прыіхалі тры козакі з палку,
Развязалі Марусі галоўку.

Одін кажэ: «Морэ пэрэплыву».
Другі кажэ: «Морэ пэрэстылю».
Трэці кажэ: «На камэні стану,
Для Марусі зылечка достану».

Стай той козак зылечко копаты,
Стала ёму зазуля коваты.
Ой, нэ копай козачынку зыля,
Бо ў Марусі сегодня вэсыле.

Стай той козак коня осёдлаты,
До дружэчкі шапочку зныматы,
До Марусі шаблю добуваты.

Шчэ шабля той не зазвінела,
Ужэ Марусі голоўка злетыла
Ото тобі Маруся вэсыле,
Нэ посылай козака по зыле!

Ад Анны Чыквін з вёскі Дубічы - Царкоўныя,
Гайнаўскі павет, запісала Анастазія Чыквін.

КАЛЫХАНКА

Люлі, лю калышу,
Як выспісе, панашу.
Ах, ты,, коце валахаты,
Ні хадзі да нас да хаты.
Ні хадзі, ні варчы,
Нам дзіцяці ні збудзі.

*

А мой Геня добры,
Будзе спаці доўга.
Ад сняданя да вечора,
Пукі мама прыдзе з поля.

Мама прыдзе з поля,
Прынесе качку і качора.
А ў качора злотэ пёра,
А у качыцы злотэ перыцы.

*

Люлі, люлі, прыляцелі куры.
Сталі сакатаці,
Німа чаго даци:
Ні аўса — каласа,
Ні пшаніцы — рукавіцы,
Ні гароху — жменю троху.

*

Коце, коце сівы,
Ні прыходзь у слівы
Ні хадзі, ні бурчы,
Нам дзіцяці не збудзі.
Еіць ката лазой,
Ніхай ходзіт межой.

*

Ой лесе, ой лесе!
Пабіліся два Ясе.
— За якую прычыну?
— За харошу дзейчыну.

Запісала А. Карневіч ад Галіны Грыка (30 год)
з Новай Волі, Беластоцкі павет.

Жніўныя антыпрыгоніцкія песні.

I

НАША ПАНІ ДОБРАЯ..

Наша пані добрая,
Нам зварыла вороб'я.
І злалала, і забіла
У кацялочку зварыла,
На прыстолы дзе піла.
Ешчэ жэнчыкі, ешчэ,
Каб галодны не былі,
Каб мяне не судзілі.

II

У НАШОГО ПАНА ДЗІВО...

У нашого пана дзіво,
Што за месяцом жніво.
Пры зоры снопы носят,
Пры свечы вачэрают,
І пана праклінают:
— Дай яму, божэ, жонку,
Заблудоўску жыдоўку!
— Дай яму божэ дзеци,
Коб не меў дзе подзецы!

Запісала Ліда Пташынская ад Аны Харкевіч
(50 год) вёска Ляшукі, павет Гайнавіцкі.

ЧАСТУШКІ

А мой мілыш лысы, лысы,
А дзе мне яго падзець.
А мне зеркала не нада,
Буду ў лысіну глядзець.

*

Ты не стой под вакном,
Не лічы гроши.
Я за цібе не пойду,
Бо ты ні хароши.

*

Залезу я на гару,
На сырьи пясонач.
А я хлонца падману,
За сырого кусонач.

Залезу я на гару,
Нарэзаю румяну.
Хоць я сама не хароша,
Харошага падману.

*

Юбка клёш, юбка клёш,
Юбка ўзкая,
Палюбила паляка,
Сама руская.

*

Выпіці то-то я,
Закусіці то-то я,
Да работы балят бокі,
То не сіла мая.

Запісала М. Харкевіч ад
Марыі Харкевіч (56 год) з
вёскі Ляшкукі, Гайнаўскі павет.

ПРЫПЕЎКІ

Чэрэвых, незвлік,
Я ў боковы дырка.
Ты нэ муй кавалір,
Я нэ твоя діўка.

То везэ, то вэдэ,
То бэрэцца быты.
Пытаецца добрых люды,
Шчо з ею робыты.

*

Як ты йшоў, то я спала,
Як ты свыснуў то я ўсталала.
Яй забула попытаты:
— Чого свышчэш коло хаты?

Ад Хомічук Вольгі (54 год) з вёскі Дубічы -
Паркоўнія, Гайнаўскі павет, запісала Анастазія
Чыквін.

Беларускія народныя казкі.

ЗАЯЧАЕ САЛА

Аднаго разу ехаў пан са сваім кучарам Іванам. Дарога была далекая і пану стала смутна. Стой пан думаць, аб чым бы тут пагаварыць. У той час з-пад калёс карэты смуглую зайц. Глянуў пан на зайца і кажа кучару:

— Эт, Іване, што тут за зайцы, една драбяза! У майм лесе вот так зайцы! Калі аднаго разу пашоў я на паляванне са сваімі слугамі, слугі пазганялі мне ўсе зайцы, а я толькі біў і біў іх. Набіў вельмі многа, хіба з тры дзясяткі. А сала з кожнага зайца надраў па дваццаць фунтаў.

Кучар слухаў-слухаў, а потым і гаворыць:

— Знаеш, панок, зараз пад'едзям да мосту, які пад брахунамі заломуваецца.

Пан падумаў і кажэ:

— От там, зайцы былі, як зайцы. Па дзесяць фунтаў сала з кождага то было. А забіў я тады хіба з пяток.

Кучар слухае і коней бічом паганяе, а пан у карэце неспакойна варочаеца. Пад'ехалі трохі, пан і пытае кучара:

— Іване, ці зараз будзе той мост?

Кучар смагнуў па конях і гаворыць яму:

— А зараз - зараз, як толькі з гэтай гары спусцімся.

Калі спусціліся з гары, пан засміляўся і сказаў:

— Ні біў я тых зайцаў. Ляскік на каляду аднаго прынёс. А сам знаеш, Іване, якое на зайцу сала... А дзе той мост, аб каторым ты гаварыў?

Кучар усміхнуўся і гаворыць:

— Расстаў, паночку, як тое заячае сала.

У вёсцы Зубры, Беластавіцкага павета запісала
Зінаіда Зарэцкая.

ПРА ЗОЛАТА

Было двух сяброў. Яны разам хадзілі да лесу біць звяры. Пашлі яны аднаго разу да лесу па здабычу. Зайшлі ўглыб лесу. Бачаць: а там вялікая паляна. Ідуцы на паляну, яны нашлі гулу золата, тай такую вялікую, што не маглі падняць і панясці не маглі. Сталі ды думалі, што зрабіць з ім. Думалі - думалі тай прыдумалі. Кажа старшы да малодшага:

— Ты бяжы дахаты, запражы каня тай прыяджай сюды.
Можа як-тленъ заложым на воз. Скажы толькі маюй жонцы, каб
яна есці мне прыслала.

Малодшы, зайшоўши дадому, рассказаў жонцы пра золато,
якое яны нашлі.

Тая падумала, тай кажа:

— Я сама аладак напяку, тай затручу іх. Калі ты занесеш
яму, тай хвалі, што вельмі добрыя. Калі ён іх паесць ды атру-
ецца, нам золато застанецца.

Ях жонка сказала, так яны і зрабілі.

Той чалавек, каторы застаўся ў лесе каля золата, так сабе
думае:

— Як ён прыедзе з возам, то ўпероч зложым золато на воз,
а патом я яго застрэлю.

Так ён і зрабіў.

Калі прыехаў сябра да лесу, злажылі яны золато на воз. Тады
старшы адышоўши трошкі ўзад, узяў стрэльбу і забіў свяяго
сябра. Сам ён быў вельмі галодны, тай лакомо стаў есці аладкі.
Праз якісьць час сам выцягнуў у лесе ножкі.

Так два жадныя дуракі не ўмелі скарыстаць з добра.

Ад Казімера Хвойкі, год 65, вёска Падазераны,
Беластоцкага павета запісала Вера Лясота.

ЖЫВАЯ ВАДА

(легенда)

Колі в Сасынах була старая цэрква, коло ей була нывылічка
крыныцька. У туй крыныці була жывая вода. Прыходылі до тэй
крыныці хворы людэ і калікі. Хворы людэ, помыцшыся тэю во-
дою, выздоравлялі; калікі — таксамо ставаліся здоровымі
людьмі.

Тогда в Сасынах жыў пан Сас. Вун міў хорошу, алі ўпарту
і роепусну жунку. Юй захотілось в крыныці выкупаты чорнога
вылізарного собаку. Колі вона вхінула до крыныці нычыстую
сылу — собаку, шчоб ёго выкупаты, в той момент крыныця
вступылася в зямлю. Толькі на тум міесці зосталася латочка
мокреі зымлі.

Колі дозналісь о тум людэ, прышлі до даўнішэй крыныці і зачалі копаты, але до воды нэ докопалісь. Ны дождалісь і по дзісі дэнь жывоі воды. А на місці даўнішай крыныці тыпір в найбульшую сушу е мокро.

У вёсцы Сасіны, Гайнаўскага павета запісала
Люба Голуб.

Казкі і легенды запісалі студэнты Завочнай Настаўніцкай Студыі ў Беластоку, а падрыхтаваў да публікацыі М. Гайдук.

ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ

Хто перад коледы добра даглядае, той перад вялікаднем за хвост не падымает.

Есць за вала, а робіць за камара.

Колас, што зярнят не мае, дагары лоб задзірае.

З лысага цяляці, лысы вол будзе.

Няхай таго вала ваўкі з'ядуць, якога каровы боруць.

Хоць зад апёк, але ў крапіве пасядзеў.

Салаўінымі песьнямі не будзеш съты.

Няпраўдай свет перойдзеш, але назад не вернешся.

Бога прасі але і чорта ў злосць не ўводзь.

Бог не роўна дзеліць, аднаму дае многа, другому мала.

Бог беднага любіць, ды шчасця яму не дае.

Спадзяваўся дзед на мёд, — пайшоў опаць не ёшы.

Дзе нянек дужо, там дзіця без носа.

Нэ шукай поля ўрадлівого, но сусіда ўзычлівого.

Слово як воробій — выпустиш і нэ злапаеш.

Воду вары — вода будзе.

З якою лысіною сабака вродытся, з такою і здохнэ.

Дай Божа все ўміты, але не все робіты.

З запісаў студэнтаў беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта.

ЗАГАДКІ

1. Было жоўтым, вырасла зялёным; сонца пацалавала — зноў жоўтым стала.
(збожжа)
2. Брат брата сячэ — у адну ямку кроў цячэ.
(жорны)
3. Колькі на небе зорачак, толькі на зямлі дзірачак.
(пожня)
4. Два браты пайшлі на раку купацца, два купаюцца, трэці на беразе валаецца.
(вёдры і карамысла)
5. Ляцелі гусанькі, а ў іх дубовыя косанькі, ды крычалі: «то-то мы!».
(шапы пры малацьбе)
6. Ішлі ўтрох, рассыпалі гарох, разаслалі кажух, палажылі хлеба ўкруг.
(зоркі, неба, месяц)
7. Ішоў-ішоў ды дзве дарогі знайшоў, падумаў і ў абедзве пайшоў.
(нагавіцы)
8. Два ляжыць, два стаіць, пяты ходзіць, шосты водзіць, сёмы песенькі пле.
(ушакі, чалавек, дзверы, завесы)
9. Каля вуха завіруха, а ў дзірцы вяселле.
(вулеа і пчолы)
10. Маленъкае, кругленъкае, а да неба дакінеш.
(вока)
11. Вяжыць свінка — ільняная спінка, а хвост канапляны.
(іголка з ніткай)
12. Маці бялоха, дачка красноха, сын перабор — выйшаў на двор, нагамі перабірае, да неба даставае.
(печ, полымя, дым)
13. Пад адным каўпаком семсот казакоў.
(сланечнік)
14. Паўзункі паўзуць, рагачы вязуць; там, на балоце, будзем пугача калоці.
(ехалі валамі па сена)

15. Рассыпалі, збіралі, тапілі, білі, круцілі, ткалі і на стол за-
слалі.
- (абрус)
16. Сівы вол вытіў вады дол.
- (мароз)
17. Сядзіць пані на ганку, хто ідзе — пальцам кране.
(клямка ў дзвярах)
18. Поўны хлеў авечак ды адзін баран бляе.
(царква і поп)
19. Пакуль бацька народзіцца, дык сын ужо знаходзіцца.
(агонь і дым)
20. У лесе на свабодзе пасеца, прыдзе ў вёску — перад бабаю
трасеца.
- (лісіца)
21. У лесе, у дзеразе стаіць Марцін на адной назе.
(грыб)
22. У небе дзірка, у зямлі дзірка, а пасярэдзіне агонь ды вада.
(самавар)

З запісаў студэнтаў Завочнай Настаўніцкай
Студыі і вучняў Беларускага Бельскага ліцэя
выбраў М. Гайдук.

Для памяці

Літаратурныя дасыненне і літаратурныя заданкі

Найістатнейшае дасыненне маладых празаікаў і паэтаў у Польшчы заключаецца ў давядзенні жывога мастацкага слова да шырокага кола чытачоў.

У развіцці літаратурных пошукаў сярод беларусаў у Польшчы найбольшыя заслугі палажыла «Ніва». Дзякуючы гэтай газете беларускія пачынаючыя паэты і празаікі першы раз атрымалі магчымасць пашырэння сваёй творчасці сярод насельніцтва Беласточчыны.

Да пачынальнікаў прозы і паэзіі на Беласточчыне належала С. Сошка, В. Швед і В. Баршчэўскі. Як не дзіўна але Сошка і Баршчэўскі з невядомых бліжэй прычын перасталі публікаваць свае творы і з гэтай «тройцы» толькі В. Швед прадаўжае сваю творчасць і то не толькі ў традыцыйным для яго жанры дыдактычнай паэзіі, але і ў лірыцы кахання.

Дыдактызм харakteрны для многіх з нас, надзвычай іскрава выступіў у апавяданнях В. Баршчэўскага. Аўтар асуджаючы адмоўныя паступкі і заганлівую звычаёвасць некаторых людзей выражая свеце абурэнне ў непасрэднай форме. Такім чынам упа-

Члены «Літаб'яднання» С. Яновіч, А. Баршчэўскі, В. Швед, М. Канапацкі.

дабняў часта ўсе творы да публістычнага рэпартажа не маю-
чага сур'ёзной літаратурнай вартасці. Пры гэтым аднак В. Бар-
шчэўскі напісаў некалькі добрых апавяданняў, якія ў сваім часе
належалі да найлепшых твораў змешчаных у «Ніве». Сюды ў
першую чаргу належыць залічыць апавяданне «Дужы Ясё», а
таксама даўжэйшы празаічны твор «Мішкава жаніцьба», у якім
аўтар выказаў добрае знаёмства закранутай тэмамі і шырока вы-
карыстаў мясцовы беларускі фальклор.

Гэта былі толькі пачаткі нашага літаратурнага руху. У паз-
нейшым часе літаратурная група ўзмацнілася новымі прозвіш-
чамі, якія прышли з моладзі мясцовага паходжання, а таксама
частковая людзьмі старэйшага пакалення, якія пасля вайны былі
закінуты ў Польшчу з розных куткоў Беларусі.

Усё прыкметнейшы рост літаратурных сіл паволей на паклі-
канне да жыцця «Літаратурнага аб'яднання» пры «Ніве», якое
ад другога з'езду змяніла назыву на «Літаратурнае аб'яднанне»
пры Галоўным Праўленні Беларускага грамадска - культурнага
таварыства ў Польшчы.

Апрача штомесячнай «Літаратурнай старонкі» — трывуны
«Літаратурнага аб'яднання» вышла два літаратурныя зборнікі,
што можа лічыцца найважнейшым дасягненнем «Літаб'яднання».
«Літаратурная старонка» побач з слабымі памяціца рад даска-
налых празаічных і паэтычных спроб. Да іх у першую чаргу
належыць аднесці дасканалыя гумарыстычныя апавяданні
«Дзядзька Фёлар» і «Кандратай сон» Заставіна, «Кірмаш у Глы-
бокім» Дзядзькі з Лепля і «Дзядуля» Раманчука. Паэты высту-
піўшыя на старонках «Руні» становяць «ядро» беларускіх паэ-
тычных сіл у Польшчы, хаця акрамя іх знайдзеца яшчэ не-
калькі несумненна здольных паэтаў.

Не думаю тут шырэй разводзіцца над дасягненнямі нашага лі-
таратурнага маладняка, бо кожнemu засікаўленаму гэтымі спра-
вамі чытачу практична даступныя і «Ніва», і зборнік «Руні»,
дзе собрана большасць твораў нашых празаікаў і паэтаў. Хачу,
аднак затрымачца, над недахопамі нашай творчасці, а таксама
паказаць некалькі галін нашага жыцця — галін некранутых па-
куль што нашай творчасцю.

Зразумела, што ў творчых пошуках кожны можа свабодна вы-
біраць такую тэматыку, якая найпаўнней адказвае скільнасцям
і яго харектару, яко густам, яко ўнутраным патрабам і яго твор-
чай манеры. Пры гэтым, аднак, мы не можам не лічыцца з кан-
крэтнымі палітычна-грамадскімі ўмовамі, у якіх жывем і на-

латрэбы якіх кожны з нас павінен аддаць частку свайго тален-ту, частку сваёй працы, частку свайго сэрца.

Нават самае павярхойнае азнакамлenne з нашымі літаратурнымі дасягненнямі пазваляе сцвердзіць, што ў нашай паэзii і часткова ў прозе дамінуюць асабісттыя матывы і прыродаапі-сальная лірыка. Гісторыі міравых літаратур ведаюць перыяды ўздымаў і адраджэння, калі матывы роднай прыроды гучэлі з асаблівай сілай. Здаецца, што ў наших, больш чым сціплых, літаратурных начатках прыродаапісаннасць з'яўляецца нечым нармальным і заканамерным. Не думаю, каб наша надзвычай скромная літаратурная практика магла прывясці да стварэння неспатыканых дагэтуль у літаратуры образаў, ці тыпаў герояў. Зразумела, што мы мусім ісці па праложаных ужо шляхах.

Думаю, што галоўным нашым заданнем павінна быць ілюстрацыйя сацыяльнага побыту беларусаў у Польшчы. Творы нашы павінны даносіць да чытача акрэсленая палітычныя і грамадскія ідэі. Ідэі новага павінны запанаваць у наших творах поўнасцю. Зразумела, што мы далей павінны апісваць прыроду. Прывядзены нельга аддзяліць ад жыцця народа. Па майму суб'ектыўнаму пракананню, у наших вершах, апавяданнях, нарысах і публістычных павінны мацней загучэць белавежская матывы. Не думаю, каб трэба было выкідаць з наших твораў такія адвечныя паэтычныя рэквізіты, як месяць, жоўтыя асеннія лісты ці краплі рос — рэквізіты, якія іграюць значную ролю ў наших літаратурных спрабах.

Аднак нават пээт нельга глядзець на жыццё выключна з вышыні месяца і праз прызму сакавітых рос. Нямнога можна забачыць, не глыбока можна ўнікнуць у справы людскіх клопатаў, радасцей і імкненніяў карыстаючыся акулярамі з жоўтых асенніх лістоў. Час ужо скіраваць нашы творчыя пошуки ў бок грамадскіх праблем, у бок сучаснасці.

Творчасць наша мусіць праявіць грамадскую актыўнасць у другім выпадку страціць сэнс свайго існавання. Думаю, што адкрыццё зялёнага светла для сацыяльнай і нацыянальнай праблематыкі ў наших творах з'яўляецца адным з найбольш актуальных заданий.

Заўсёды мусім памятаць аб тыгм, для каго пішам, а пішам як вядома выключна для людзей. Німа нічога больш інтыўдуальна як літаратурны твор, але німа нічога больш грамадскага як літаратурны твор. Праўдападобна ніхто з нас не напісаў бы нават аднаго слова, калі быў упэўнены, што яго ніхто і ніколі не прачытае.

З гэтага належыць зрабіць вывад, што круг чытачоў і грамадскасць наогул разам з літаратурным талентам адзінкі з'яўляюцца рухавіком развіцця творчага літаратурнага працэса.

Нашия творы за мала звязаны з беларускай вёскай. Пакуль што не маем вершаў, якія ілюстравалі б жыццё селяніна, імкненні беларускай моладзі, побыт беларусаў жывучых у гарадах. Ня мала ў нашым жыцці спраў балючых п'янства, нязгоднасць у сям'і, імкненні да ўзбагачэння коштам і крыўдай другіх, усё гэта павінна знайсці адбітак у нашай творчасці.

Жыццё багатое. Прыйгледзеўшыся да яго заўважаем не мала станоўчага, добрага, высокароднага. Ёсць у нашым жыцці месца і на любоў, і на каханне, і на праўдзівае сяброўства, і на бескарысную дапамогу — а калі так, дык усё гэта павінна знайсці месца і ў літаратурных творах. Нашия пошуки мусяць цесна звязвацца з жыццём народа з якога мы вышлі і да якога заўсёды вяртаемся.

У канцы хацелася б звязнуцца да вас, дарагія чытачы, з просьбай. Мы лішам усе творы для вас, але не ведаем, што вам падабаецца найбольыш. Напішыце да нас, высуньце свае пранавы, падкажыце тэмы, памажыце нам пісаць. Скажыце, што вам падабаецца, а што не. Парайце аб чым мы павінны пісаць у сваіх вершах, апавяданнях, сцэнічных творах. Памажыце нам. Мы хочам быць разам з вами.

А. Барскі

Для памяці

САКРАТ ЯНОВІЧ

Тры дні канікул

Пятніца, 30 кастрычніка

Сёння ў Ваяводскім Праўленні ЗМВ адбылася сустрэча з групай выпускнікоў нашага Электрычнага Тэхнікума, якія паходзяць з вёсак. Быў і я. Справа, якую абмеркавана на сустрэчы выдалася цікавай. У часе асенніх канікул кожны з нас павінен у сваёй аколіцы правесці гутарку для моладзі з гуртка ЗМВ, аб правілах карыстання электрычнай інсталяцыяй у гаспадарцы. Мне запраланавана Астраўляны, вёска, якая знаходзіцца непадалёку ад маёй роднай мясціны.

Страшнавата трохі...

Нядзеля, 1 лістапада

Нарэшце канікулы...

Дваюраднага брата Грышу ў Астраўлянах сустрэў ля калодзежа. Як жаж ён узмужнеў! З яго твару зыйшло смешнае рабацінне. Густыя, чорныя бровы сур'ёзна сиягнуты. Бач, які прыстойны юнак стаў... «Божа, — падумаў я. — Калі б спаткаў яго на вуліцы ў Беластоку наўрад ці пазнаў бы адразу?»

— Здароў, Грыша! Што чуваць? — прывітаўся з ім.

— Не ведаеш, што ў вёсцы старшыня ЗМВ? А можа старшыніха?... — пажартаваў.

Грыша ўсміхнуўся мне ў вочы і памаўчаўшы спытаў:

— А што такое?

— Прасілі мяне ў Беластоку правесці гутарку для гуртка ЗМВ аб правілах карыстання электрычнай інсталяцыяй. Дык не ведаю з кім тут звязацца ў гэтай справе?

— Нічога, дагаворымся, — адказвае Грыша.

Прызнацца, такога «шыла з мяшком» не чакаў. Старшынёю гуртка ЗМВ з'яўляецца Грыша! Маладзец, ей-богу маладзец!

Вечарам пайшлі ў святыню на танцы. Сціск і мітусня. Адважваюся танцаваць танго. Бадзёрых танцаў не люблю і, прызнацца, не вельмі ўмеею.

Ля вакна стаіць дзяўчына. Ветлівы адкрыты твар з выразна зарысанымі чорнымі бровамі. Крыху па дзіцячаму, шчырыя і цікавыя свету вуглікі вачэй. На снежнабелай блузцы зграбная смалістая каса. У постасі нешта стрыманае, нясмелое.

Аркестр зайграў танго «Тамара». І мне здалося, што яна абавязкова называеца Тамарай! Тамара!... не можа быць інакш...

Кланяюся і прашу танцаваць. — Ці можна? Разгублена зірнула на мяне.

Танцаваў з ёю яшчэ раз і яшчэ... Адчуваў цяптыню яе рук; на смерць баяўся зрабіць фальшыгы крок, каб не сапсаваць штоські крохкае. Перасохла ў горле, і, здавалася, вельмі дурна ўсміхаўся да знаёмых аб прысутнасці якіх бадай толькі паўсвядома здагадваўся.

Канец вечарыны быў нечаканаасцю. Мне стала крыўдна, як непатрэбнаму госцю. Чамусьці саромеўся глядзець на людзей, на гурт дзяўчат — шапух дзея была яна.

Вечар. Ноч. Спаць час і пара... Спаць? Што за чартоўская выдумка гэты сон?! Спаць у цішы чатырох сцен бацькоўскай хаты...

Панядзелак, 2 лістапада

Увесь дзень правёў за падрыхтоўкай да заўтрашняй гутаркі. Ад вакна прасціраўся далёкі краявід з шэрай смугой дрэў і стрэх Астраўлян.

Тупое, сытае асенне змярканне з лянівымі адгалоскамі гаспадарскіх турбот на панадворках. Алавяныя хмары выціскаюць з палеткаў хвалі туману душнага, пранізліва халоднага.

Чалавек на дне туманнага акіяну... Іду бы ў дзівачным сне.

Вось і вуліца Астраўлян? Нехта прайшоў побач мяне. Мужчына. Спакайніо. А што, калі гэты чалавек ведае мяне? Га? Што я тут раблю ўвечары на гэтай пустой вуліцы, адзін, растрывожаны...»

Ззаду, у густым бліску з вокан хат праходзяць дзяўчата. Размова і смех, залівісты, ўпілы. Моўкнунь... Надумана дзелаўтвітым крокам мінаю іх. Так, так — яна! Сярод іх, у ясным плашчы, у некалькі кроках ад мяне!

Прыўітаць?! Сказаць «добры вечар» — усім сказаць «добры вечар»!

Хутка адыходжу з бястурботным яе позіркам перад вачыма — позіркам незнёмага чалавека, і з застыўшымі на абамлелых губах словамі «добры вечар».

Хутчэй адыйсці з асветленай вуліцы ў цемру, у туман. Знікнунь там, каб ніхто не чуў — не бачыў мяне. А мо' вярнуцца?

Прагулкавай вулічкай вышаў край гумнаў на гразкі выган. Зусім недалёка пачуўся прастуджаны голас: «Но-о, Сівая!» Па празкай дарозе паволі поўз цень фурманкі. Адтуль кінуўся са злосным брэхам сабака — бегаў вакол невідочны. Недзе ад агнёў ускрайных хат забрахаў другі сабака, лямыва і адрывіста.

Не ведаю чаму падумаў, што на гэтым выгане знаходжуся першы раз. І не як заблукаўшы позным вечарам малагодак, але як студэнт.

Хлынуў незразумелы жаль — ці то за дзяцінствам ці то страх перад нечым далёкім, няясным, будучым, страх і трывожнасць.

Аўторак, 3 лістапада

Сход гуртка быў вызначан на шэсць гадзін вечара. Праходзячы каля дома, з старым ганкам Грыша прытрымаў мяне за пляче і перабіў размову.

— Глянь, тут жыве Кіра - аграномка. Вучыцца ў Вроцлаве на сельскагаспадарчай акадэміі.

— Ага, — азваяўся я не разумеючы пра што яму разыходзіцца.

— Ну, тая, — Грыша прычварна сцішыў голас, — што ты танцаўшы... і з юнацкай цікавасцю намагаўся заглянуць мне ў твар.

Аголены клён, ганак, брамка, панадворак — усё ўпершыню бачанае зблізу.

Цішыня. Захацелася ўзяцца за клямку брамкі і адчуць яе холад так, як адчувае гэта яна — Кіра...

Мая гутарка аб правілах карыстания электрычнай інсталяцыі адбылася ў святліцы. Зал пасля забавы прыбрана. Цяпер святліца выдалася большай, прастарнейшай.

На мяне глядзелі дзесяткі вачей, уважліва і з павагай. І гэта супактвала мяне, прыдавала паводзінам улэўненасць.

У часе перальняку перад дыскусій прыгледзеўся да сваіх слухачоў.

Дзячынина, што сядзела з берагу, непадалёку вахна чамусьці выдалася вельмі падобнай да Кіры. Адчуваю, што чырванею і выступае на ілбе пот.

На заканчэнне Грыша ўстаў, не спішаючы і быццам паразумеўча ўсіхнуўся да мяне:

— Ад імя ўсіх шчыра дзякую вам, шаноўны сябра, за цікавую размову. Я ніяк не мог уцяміць, што зрабіць са сваімі рукамі, ці аперціся аб стол, ці мо сесci?

— А цяпер хачу паведаміць усім, — працягваў Грыша, — што ў часе зімовых канікул на каляды будзем мець цікавую гутарку нашай зямлячкі Кіры, аб глебах навакольных палеткаў.

Не памятаю, што яшчэ там гаварыў Грыша. Раптам захацела-ся зняць гальштук.

У гэты вечар я не пайшоў простай дарогай дадому. Крадком шукаў у цемнаце хату з старымі гарнкамі і дрыжэў, каб з кім не сустрэцца. Мною авалодала дзіўнае пачуцце папроку і незадавальнення, бы хто насміхаўся з маёй вандроўкі. Уздрыгваўся, калі вецер шахацей у садах апаўшылі лісцямі.

Вось і тая хата. Заўважаю, як нехта стаіць у брамцы. Адчуваю на сабе позірк вачэй. Варочацца позна. І зноў, як учора, хуткім крокам праходжу побач. Гэта Кіра, праз хвіліну гляджу ў яе белы твар.

— Добры вечар, — кажу. Затрымацца, пагаварыць з ёю. У думках пустка і сэрца ламоча.

— Добры вечэр, — адказвае яна.

— Добры вечар, — адказвае мужчынскі голас дзесь з-за брамкі.

Серада, 4 лістапада

Раніцой, надосвітку выехаў я ў Беласток. У аўтобусе прадувала туманнай сырасцю. Пасажыры маўчалі і горбіліся.

Зноў паўстаў страх адзіноцтва, трывожнасць чакання нечага радаснага або сумнага.

Праз некалькі дзён я напісаў у Броцкаў да Кіры ліст — нядоўгі, сяброўскі ліст. Старанна запячаталі яго і выслаў з тоенай надзеяй.

Адказу на яго не дачакаўся ніколі.

Для памяці

Алесь Барскі

ТЫ НЕДЗЕ ЁСЦЬ

Хоць для мяне ты неабдымная,
Хоць для мяне ты недаступная,
Пайду сцяжынкамі інтыхымнымі,
Шукаць цябе вачыма рупнымі.

І можа дзесці за пралескамі,
І за ракою за шырокаю,
Цябе знайду я белавежскую,
Далёкую ды сінявокую.

Я веру, што ты мне прызначана,
Дык не спыняся я ў пошуках.
Прыду парою не назначанай,
З надзеяй — краскаю ў кошыку.

Хоць для мяне ты невядомая,
Мае інстынкты падарожныя,
Табе — шляхамі незнаёмымі
Нясуць каханне пераможнае.

ПАМЯЦІ ПАРТЫЗАНКІ

На грыве хмаркі сівай,
за акном,
зацвіла зорка
Сыпле серабром
ў маё акно і моргае, гарынь.
Звычайна,
як штодзённа ад вякоў...
А ў мяне ў грудзях
зайграла кроў.
Дзіўным прывідам
там, у гары,
мне
твая ўсмешка мілая зазяла,

роднай песняй ў сэрцы заспявала
Усмешка,
аб якой я сніў і марыў...
Момант.
Згінуў чар...
Цябе ж ужо няма!
І чакаць на тваю ўсмешку
ўжо дарма...
Толькі зорка зацвіла на хмary.
моргае,
ўсміхаецца разумна.
А мне сумна.
Так вельмі мне сумна!

ПЕРШЫ ПАЦАЛУНАК

У той вечар
зоркі ўтрачыцей свяцілі
а месяц — дабрадзей
даўжэй чакаў за гарызонтам
вечер лёг на стрэхах
усе раслінкі
лісточкі палажылі на губах
і... ані шораҳу
толькі подых
толькі арамат яе цела
незаўважна разбірае
як устроена шампанскæе
пераадольвае нясмеласць
але тыя руки
з нясмеласці як калекі

не ўмеюць прытуліць
блудзяць
губяцца ў мягкасці цела
яе дзявочыя грудзі
налружыліся каханнем
колькі тармасні
такту
пачуцця меры
як на навічка
за вялікі клопат
каб
з па-за зграбных
рухаў рук яе
сарваць
першы пацалунак.

ПЕРШЫ СНЕГ

Быў гэта, памятаю, першы пухкі снег
І першае з табой, каханая, спатканне.
Здавалася, што час спыніў для нас свой бег,
Хоць быў ён позні, нам хвілінай здаўся ранній.

Халодны лістапад здаваўся нам вясной,
Снег белы на плячах — пуховаю пярынай.
Я поўны шчасця быў у гэты час з табой,
Ці ж можа быць інакш з каханаю дзяўчынай?

Я вуснамі лавіў сняжынкі - матылькі,
Што на твае сядалі шчокі, вусны, вочы.
І ўзіраўся ў твае вочы - вугалькі,
Пяшчотна абдымаў твой гібкі стан дзяячы.

Мне першага з табой спаткання не забыць
І першых неразлучных з ім пухоў - сняжынак.
Усё, што толькі можна з гэтым спалучыць,
Жыць будзе ў май сэрцы, памяці, ўспамінах.

Яша Бурш

У памяці
пляцецца речка
шаўковай паласой
вялікі поплаў быў
засенны расой
і цераз рэчку
ляжала кладка...

Памятаю
як пераходзіў
ёю
у след глядзела матка
баялася
каб не ўпаў у воду
чула сэрцайка яе
і мяшчотны вочы
кідалі шчасце
у дарогу.

Мікола Гайдук

РОДНЫ КРАЯВІД

Глянь!

Мора буйнага калосся
Бясконцай хвалаю плыве,
І толькі грушы даляў просінь
Трыгожаць, самі ж мруць у сне.
Як астравы ў бяскраі ніёу,
Пад голлем прысадаў, хаціны.
Дарогу нехта ў шнур плясчаны звіў
І кінуў звівамі ў даліны.

* * *

Ці знаеш край, дзе срэбра рос
Страсае звон сталёвых кос;
Дзе грае май шумлівых лоз,
І млее тай дзялчут-бяроз?
Я ў краі тым радзіўся, рос,
І адтуль сны істужкай шос
У шырокі свет з сабой панёс.
Забраў я ціш, Супраслі плёс,
І зорны сып, што жнівень строс,
Адвечны сум вузкіх палос
Maіх бацькоў і іхні лёс...
Задумаў звіць у верша скрос.
І на твой суд табе прынёс.

Ягор Хлябіч

КУРАЧКА

Доленька мая ты доля,
Уцякла мне курка ў поле.
Паімчала аж за мост
Растапырыўши свой хвост.

Сяджу, плачу у гумне:
— Ой, вярніся да мяне.
Праляцела шмат мінут:
— Не плач, — Зося, — я вось тут.

САБАЧКА

У цёткі ёсьць сабачка Росіцік —
Нос у сенях, у хаце хвосцік.
Не выходзіць і на сходкі,
Кажа: — Злые куры ў цёткі.

А ваўкоў я не баюся,
Прыдзе час, як раззлуюся,
Дык усіх іх палапаю —
Жыўцом скуры паздзіраю.

А тут цётка хлюсь вадою:
— Не хваліся прада мною,
На падворак не выходзіш,
І дурноту тут гародзіш.

ВАСІЛЬ БАРШЧЭУСКІ

Русалка

Быў цёплы ліпеньскі вечар, адзін з тых, калі нават ліст не варухненецца на дрэве. Хлопцы сядзелі на лаўцы пад разложысцьтым каштанам насупраць Сцёпкавай хаты. Ад ракі даносіўся шум вады і вясёла - пісклівія галасы дзяўчат.

У вёсцы спрадвеку было ўстаноўлена, што дзяўчата купаліся толькі вечарам. Днём, на вачах іншых, яны праста саромліся расправанацца.

— Ну, што, пайшли? — кінуўшы ў бок ракі рыжавалосай галавой, праланаваў Пеця. Ён быў на некалькі гадоў старэйшы ад сваіх сяброў і ў школу ўжо не хадзіў. І Пецю спецыяльна ніхто не выбіраў важаком, але ўсе яго слухаліся. Пеця быў дужы.

Вышаўшы за агароды, хлопцы папаўзлі. Так, беспячней, з ракі не заўважаць. А паўзіце па атаве вельмі лёгка. Мокрыя ад расы жываты, коўзаюцца, як па лёдзе. Хутка на беразе забелягцела дзяўчочая вопратка. Падкраўшыся да яе змоўнікі моцна пачалі вязаць вузлы. Хто на кашульцы, хто на рукаве сукенкі, а хто спрытнейшы, дык яшчэ ў расе памочыць, каб мацней. Такога вузла і зубамі не развязаш. Умомант усё было гатова.

На знак рыжага Пецькі хлопцы раптоўна ўзняліся і з прarezлівым: «ур-р-р-а-а-а!» — кінуліся бліжэй да вады.

А ў раку быццам пярун ударыў. Дзяўчата павізгаючы, як апараныя, выскаквалі з вады і да вопраткі. А там — самыя вузлы. Не надзенеш іх. І да вёскі не пабяжыш без вопраткі. Яны зноў кінуліся ў ваду.

Рэха далёка няслось над ракой задорны рогат хлопцаў.

— Хлопчыкі, лабойцеся бога. Развяжыце вузлы. Аддайце нам вопратку! — прасілі дзяўчата.

— Калі ласка, бярыце. Толькі ўжо самі сабе развязвайце. Не вялікія з вас пані, — смяяліся хлопцы.

— Не прасіце іх дзяўчакі, — пачуўся з вады голас Кабацёвай Любкі. — Гэта ж дзіч. Яны і так не зразумеюць.

— А ты што, мо' вучыць нас пачнеш?! — узлаваўся рыжы.

— Бач ты, толькі што паспела пачатковую школу закончыць, а ўжо ёй нашыя парадкі не падабаюцца. Дзіч знайшла!

— Ну і закончыла! А ты вось нават у чацвёрты не пералез. Вырас пад неба, а дурны як трёба! — адрезала яму Любка.

— А ты разумная? Ну, дык зараз пабачым, як ты паскачаш! — узлаваўся на добра рыжы.

— Хлопцы! Развязвай вопратку і аддавай дзяўчатам! А яна, — рыжы кіўнуў у бок Любкі, — няхай у мяне патпросіць.

Дзяўчаты моўчкі апраналіся.

А Любка.... стаяла на пояс у вадзе. На вачах блішчэлі слёзы. Дрыжачымі ад хвалівання рукамі яна намагалася прыкрыць свае дзяўочыя, ужо выразна закругленыя грудзі ад нахабнага позірку рыжата, які выгодна рассеўся на яе вопратцы. Упершыню Сцёпка ўбачыў такой сваю былую аднакласніцу. Ён, як зачараваны, не мог адараўца вачэй ад яе кучаравых, чорных ветерам рассыпаных валасоў, якія мокрымі пасмамі ліплі да белага, яшчэ не кранутага праменнямі сонца, Любчынага цела, ад яе вялікіх, поўных слёз вачэй.

— Як русалачка, — мільгапула ў галаве Сцёпкі. І, раптам яму зрабілася так шкада Любкі, што ён рашыўся б на ўсё, каб толькі зрабіць ёй нешта прыемнае, добрае.

— Аддай, — папрасіў ён падыходзячы да рыжага.

— Ты што, падлізацца хочаш? — насцярожыўся той.

— Аддай! — цвёрда патрабаваў Сцёпка, адначасова хапаючы рукой за Любчынгу вопратку.

— А гэта што яшчэ?! — ускілеў падымаючыся рыжы і, не выпускаючы з рукі вопраткі, разануў другой на адліў. Сцёпка захістаўся, але вопраткі не выпусціў. Яго ахаліла нейкая злосць. У вачах заскакалі аген'чыкі.

— Эх, ты, рыжая гадзіна! — ускрыжніў Сцёлка і, спрытна падбіўши рыжаму ногі, з усіе сілы штурануў яго ў прудзі.

Рыжы, шырокі ўзмахнуўшы рукамі потырч паляцеў з абрыва ў ваду.

Сцёпка, не звяртаючы на яго больш ўвагі, дрыжачымі рукамі хутка паразвязаў вузлы і працягнуў вопратку Любцы.

— Дзяякую, Сцёпачка, — прагаварыла тая. — Я табе гэтага ніколі не забуду. І Любка поўнымі ўдзячнасці вачымі паглядзеяла на Сцётку. Сцёпка, нічога не адказаўши, павярнуўся і пайшоў да вёскі. З вады выкарабкаўся мокры, як курица, рыжы. Ён цяпер зусім не нагадваў важака. І хлопцы пыснуўшы дружным смехам следам за Сцёпкам нагіраваліся ў вёску.

З таго часу і началося іх сяброўства. Сцёпка кожчы раз стараваўся знайсці нейкую прычыну, каб пабыць з Любкай. Ён мог

з ёю прабыць паўдня, нічога асаблівага не гаворачы. Сцёпку падабалася ў Любцы сціпласць, ветлівасць, яе прага да книжак. Любка таксама даражыла сяброўствам Сцёлкі. І хаяці башкі Любкі не зусім прыхільна глядзелі на іх сяброўства, але і не перашкаджалі ім.

Вядома, не такога зяця спадзяваўся багацей Кабаць для сваёй ядынажкі. Але пакуль глядзеў на гэтага праз пальцы.

—От, молада-зелена, — гаварыў ён часта жонцы. Падрасце, дык сама зразумее, што гэта ёй не пара.

Аднойчы сябры далі сабе слова і далей вучыщца разам, заўсёды дапамагаць сабе. Але падзеі, якія адбыліся хутка пасля гэтага, зусім перамянілі іх планы.

У Сцёлкі памёр бацька. Нельга ж пакінуць самую маші з неўлятчай сястрычкай. І хаяці гаспадарка ў іх невялікая, але трэба яе абрабіць. А хто ж гэта зробіць за Сцёлку!

Любка пайшла вучыщца ў горад.

Сцёпка гаспадарыў. Але і ён не пакінуў вучыщца. Хаяці яму цяжка даводзілася ў хаце, але ўсё ж такі ён здолеў паступіць у завочны сельскатаспадарчы тэхнікум. Спачатку яны даволі часта пералісаліся.

Гэта была звычайнай сяброўская кэрэспандэнцыя. Любка пісала аб жыцці ў горадзе, Сцёпка перадаваў ёй навіны з вёскі і з хваляваннем заўсёды чакаў канікулы, калі зноў будуць разам з Любкай.

Але ў апошні час лісты ад Любкі прыйхадзілі ўсё радзей. І, што, найбольш непакоіла Сцёпку, яны рабіліся нейкімі зусім незразумелымі, быццам іх пісаў нехта другі, каго Сцёпка зусім не ведаў.

У іх змесце адчувалася нейкая пустата, абыякавасць. Чытаючы гэтыя лісты, Сцёпка ніяк не мог уяўіць той даўнейшай мілай Любкі.

* * *

«Мне абавязкова трэба сур'ёзна пагаварыць з ёю. Але чаму ж яна так доўга не прыязджаете, — разважаў ён ідуучы да ракі. — Ужо ж трэці тыдзень, як канікулы пачаліся, а яе ўсё няма.»

Сцёпка дайшоў да ракі і пачаў распранацца.

— Сцёпка! — аклікнуў яго нехта. Сцёпка адварнуўся і уздрыгнуў ад нечаканасці.

Пад густым карчом ракіты, падпёршы галаву рукамі, ляжала яго русалачка. Скупенькі, юводле апошніяй моды, купальны

касцюмчык, амаль зусім не закрываў пабліску чаючага ў апошніх праменнях сонца яе шакаладнага ад загару цела.

Разгублены Сцёлка сталаў у нерашучасці. Яму было вельмі нязручна глядзець на сваю русалачку ў такой вopратцы. Такое становішча было яму вельмі непрывычнае і ён нават засаромеўся.

— Ну, чаго стаіш, як мядзведзь? — хадзі ж прывітаемся, — папракнула яго Любка.

Сцёлка падышоў і, стараючыся не глядзець на яе, паціснуў руку.

— Ты адкуль тут, Любка? — спытаў ён.

— Прыехала сёняня раніцай, ды ляжу вось цэлы дзень над ракой. А сумна ж тут — жыць не хочаца.

— Доўга цябе не было, Любка. Вось ужо два тыдні, як канікулы пачаліся. Думаў, што і зусім не захочаш прыехаць.

— Праўду табе кажучы, дык і няма чато сюды ехаць. Ну, што ж тут. Глуш, ды і толькі. Дні аднастайныя, шэрыйя, доўгія, як гады. А мінулыя два тыдні ў ў Супраслі правяла з Томкам.

— Ведаеш, з тым сваяком маёй гаспадыні. Пісала ж я табе аб ім.

Сцёлка сцярджалына кіўнуў галавой.

— Ну і смешны ж ён, Сцёлка, — шчабятала далей Любка. — Усё да мяне: «Люсенька - коцік», ды «коцік-Люсенька», а ў самога сапраўды як у ката вусікі пад носам стырчаць. А калючыя, як іголкі вожыка.

Калі б Любка магла адчуць, як яна сапраўды жальнула Сцёлку Томкавымі вусікамі, дык мо' далей і не гаварыла б. Але яна гэтага не адчула, таму шчабятала далей.

«Божа! Дзе ж падзелася мая русалачка!? — думаў Сцёлка.
— Што з ёю сталася?».

— Падабаецца табе мой касцюм? — раптам ні з таго, ні з сяго ўстаўши, ды выгібаючыся перад Сцёлкам, як мадэлька, спытала Любка.

— Нічога, — адказаў той не сваім голасам.

— Гэта ад Томка.

Сцёлку ізноў жальнула ў грудзі. Яму рабілася непрыемна.

— Ох, і ўмее ж ён рабіць сюрпрызы, Сцёла! — шчабятала Любка, не заўважаючы нічога. Заходзім мы аднойчы да яго ў пакой (у апошні час ён наняў кватэру ў Супраслі), а ён кажа: «Люська, заплюшч вочы, ды лічы да дзесяці». Я заплюшчыла, лічу і раптам чую ў руках нейкі пакунак.

— Развяжы, — кажа. Я развязала, а там вось гэты касцюм

- Прымерай, — кажа, — ці падыдзе.
Сцёпка далей не мог слухаць усяго гэтага.
- Ну, а як там вучоба ў цябе ідзе? — спыніў ён Любку.
- Вучоба? — здзіўлена паглядзела на яго Любка. — Нічога.
- Вось на канец толькі двойку матэматык уляпіў. Ведаеш, Сцёпа, такі непрыемны тып, што на сам успамін аб ім жудасна робіцца. Восеню буду здаваць папраўку.
- Рыхтуешся? — Сцёпка кіўнуў у бок ляжаўшай у тваре кніжкі.
- Што ты?! Часу яшчэ хоць адбаўляй. Паспею. А гэта Гласка, — сказала яна, беручы кніжку. — «Першы крок у хмарах». Чытаў?
- Толькі некаторыя алавяданні, — адказаў Сцёпка.
- Ну і як? — Сапраўдны мастак. Гэта ж талент, геній! — захаплялася Любка, патеражаючы Сцёпкаў адказ.
- Я з табой зусім не згаджаюся, — заўважыў Сцёпка.
- Чаму ж гэта? — здзіўлена перадытала тая.
- Ен натуралист, грубы натуралист гэты твой «геній», — адказаў Сцёпка.
- Ды і па сутнасці, жыцця — нашага сапраўднага жыцця — ён не бачыць. Глядзіць на яго праз замазаныя саджай акуляры. А іф ж можна так? Ці ж можна мастаку, не адчуваць усяго таго новага, што дзеецца ў нашай краіне?
- А ты, што ж, ты, можаш ведаць аб жыцці, седзячы ў гэтай глушы, — спыніла яго Любка. — Пагаварыў бы ты з маймі сябрамі. Яны б табе сказалі, што думаюць аб сучаснасці. Шэррасць, бязвыходнасць, нуда... Больш нічога. І таму я зусім разумею творчасць Гласкі. Ен піша рэальна, так як ёсьць. Нават больш, творчасць яго мне неабходная. Яна праста ідэя становіцца: узяць ад жыцця столькі, колькі яно зможа табе даць. Не возьмеш цяпера, пасля не знайдзеш. Забярэ нехта іншы. У жыцці нічога назад не вяртаецца.
- Нікудышняя твая ідэя, Любка, — з сумам сказаў Сцёпка.
- Чаму ж гэта?
- Будучыні ў ёй няма.
- Ф-ю-ю, куды ён заехаў! Будучыні няма! На які ж чорт мне твая будучыня, калі мяне ў ёй не будзе? Ты, мабыць, ведаш старапольскую песеньку: «Цо ужыем, то для нас, за сто лят не бэндзе нас».
- З такой песенькай далёка не заедзеш, даражэнская, — хваляючыся, прагаварыў Сцёпка.
- Ну хопіць, Сцёпа, — паяднаўча загаварыла Любка. — Ты, ба-

чу, і сапраўды раззлуешся. Чорт з імі, з геніямі, з ідэятмі. Лепши раскажы, як ты жывеш, як вучышся.

— Я, што ж. Жыву, працую. Да экзаменаў на атэстат сталае сці падрыхтаваўся нядрэнна. Думаю, эдам.

— І як жа ты спраўляешься? Працаваць і вучыцца? Я так ніколі не здолела б, — шчыра прызналася Любка.

— Вядома, гэта не лёгка. Сумаваць і наракаць на шэрасць жыцця нейк не даводзіцца. Часу ў мяне няма на гэта.

— А ўсё ж такі, што ты не гавары, а тут глуш. Ну, якое ж тут жыццё, — упарта стаяла на сваім Любка.

— Так, гэта праўда. Я з табою частковая згаджаюся. Усё яшчэ, шэрэса жыццё нашых сялян. Але і тут шмат змянілася. І хто гэтага не бачыць, дык ён проста сляпы.

— Якія ж тут змены? — Любка пагардліва махнула рукой.

— А электрычнасць у вёсцы, радыёапараты, гэта табе не змены? А тое, што нашыя дзяялізкі перасталі ў лапцях хадзіць, гэта таксама не змены? І калі ўжо на гэта пайшло, дык скажу табе па шчыгасці. За найбольшую змену я лічу тое, што мая маці на прадвесні не патрабуе пазычаць хлеба ў тваіх бацькоў, каб пасля за гэта гнуць стіну на вашым полі.

— А ты што, хацеў мо', каб дарма давалі? — узлавалася задзетая за жывое Любка.

— Не ў тым жа справа. Ці ж ты гэтага не разумееш? Жышцё змяняеца і ў гэтым сутнасць справы. Людзі пачынаюць жыць зусім інакш, па - чалавечаму. А перспектывы?! Падумай толькі, — гаварыў у захамленні Сцёпка. Вось законччу тэхнікум. Тут жа цаліна для маёй дзейнасці. А з нашымі людзьмі можна ўсё зрабіць. Толькі сілы спалучыць трэба, разварушыць іх, выясніць...

— Усё гэта глупства, Сцёпка. — з іскрынкамі ў вачах прагавыла Любка. — Ты вось столькі нагаварыў мне аб жыцці, а сам... ляжыш пры мне, бы камень. Эх, ты калектывізатар! — І... нечакана абхапіўшы Сцёпку за шыю круглымі загарэлымі руцамі яна п'яўкай ўпілася ў юначыя вусны.

* * *

Над ракой, быццам разлітае малако, слаўся туман. У вёсцы запальвалі агні.

— Цьфу! Як жа ўсё гэта нясмачна — думаў, вяртаючыся ад ракі Сцёпка. І дзе ж мае вочы былі дагэтуль?! Русалачка, русалачка! Цьфу! Пастронкам абсцёбашь бы дурня! — думаў ён пра сябе.

ГУМАР

Смеючыся весялей жыць. Хто ж з нас не бачыў радасці маці, якой удалося выклікаць усмешку на твэрдыку засмучанага, ці заплаканага дзіцяці.

Так і з кожным чалавекам так і з народам. Стараемся развесяліць сябе, імкнемся развесяліць другіх. Адзін з пісьменнікаў сказаў: «Дзень у якім вы не смяяліся можаце лічыць бессенсоўна страчаным». І гэта праўда. Нават у самыя цяжкія часы народ знаходзіў час і прычыны да смеху. Схільнасць гэтая выявілася ў многіх камічных казках, у жартаблівых песнях, прыказках і прымаўках.

Адзін раз гэта бывае бліскрыўдная ўсмешка над заганлівай прывычкай бліzkага чалавека, другі раз іранічны смех скіраваны ў адрас людзей поўных пыхлівасці і зазнайства, трэці раз востры знішчальны сатырычны смех над несправядлівымі дзяржаўнымі парадкамі, ці над людзьмі з варожых класаў.

Смех гэта — зброя. Дзяякоучы гэтай зброй народ змагаецца з усім адстальным, заганлівым, няправядлівым, дзікім, ненармальнym з усім тым, што камплікуе і ўтрудняе жыццё. Не залежна ад эпохі, не залежна ад характеристу грамадскага парадку смех заўсёды будзе спаўняць станоўчую ролю. Нават у сучаснасці не мала сустракаем лодыраў, хабарнікаў, падхалімаў хрыбты, якіх патрабуюць бязлігаснага сатырычнага біча.

Смеючыся над другім нярэдка смеямеся над сабой. Бо ў характеристы ў лаводзінах кожнага з нас бываюць скільнасці, якія могуць паказацца смешнымі для другіх.

У жыцці не мала нечаканасцей, здарэнняў, прыгод, якія даюць гумарыстычныя смешныя вынікі.

Несумненна найбольш смеху звязана з п'янімі людзьмі, якія трацяць духовую і фізічную раўнавагу, не могуць запанаваць над сваімі пачуццямі, над сваімі думкамі і паводзінамі.

Смеючыся над злом — асуджаем яго, такім чынам, наш смех мае нярэдка глыбокі грамадскі сэнс. Аднак не заўсёды наш смех мае дыдактычны, навучальны характар. Нярэдка смеямеся проста таму, што нам весела, радасна. Усміхаючыся забываєм аб тых прыкрасцах і клюпатах, якімі поўнае жыццё амаль кожнага чалавека. Смеючыся робімся лепшымі. Затым часта усміхайцеся, ад гэтага прыгажэем, ад гэтага маладзеем. А хто ж не хо- ча быць маладым?

Алесь Барскі

Андрэй Баравы

ПРЫДУМАЛА

(ГУМАРЭСКА)

Тыдзень перад вялікаднем у вайсковае пяхотнае падраздзяленне № 10 прышла трывожная тэлеграма.

„Івану Віслоўскаму, радавому другой роты 42 палка. — Прыйажджай, памерла твая жонка. Похараны адбудуцца ў першы дзень свята. Маці.”

Сівы капітан — афіцэр штаба палка, у якім служыў Іван Віслоўскі, доўга моўчкі сядзеў над тэлеграмай, задумаўшыся над капрызнасцю чалавечага лёсу.

— Вось так і з кожным з нас, — падумаў ён, — жывем, жывем, а за плячыма па нашых слядах смерць ходзіць і не вядома калі цябе падчэпіць, не вядома.

У задуменні пачаў ён рабіць сабе закіды, ці не занадта сурова паступіў, калі ні разу не даў Івану водпуску. Праўда, што Іван на водпуск не надта заслугоўваў, не любіў дысцыпліны. Ну, але як бы там ні было, усё ж такі кожны хоча пабачыцца з жонкаю, а Іван ужо ніколі не пабачыцца.

— Балюча надта, балюча, — падумаў капітан і нервовым крокам пачаў хадзіць навокал стала.

Паклікаўшы найлепшага маладога паручніка, капітан доўга тлумачыў яму неабходнасць пераказання Івану трагічнай весткі ў самай далікатнай форме. Амаль цэлы дзень паручнік трymаў ля сябе Івана і сумнай размовай падгатавляў глебу да паведамлення аб фатальнай тэлеграме.

У канцы рассказаў аб усім.

* * *

— Ваша гора з'яўляецца нашым горам, — ласкова сказаў капітан. Дам вам дзесяць дзён водпуску, — закончыў ціха і цёплла паціснуў руку Івана.

Цэлія суткі дабіраўся Іван дадому. Не мала перадумаў. Курый і думаў, думаў і курый, а цягніковыя калёсы безупынна паўтаралі па-мер-па, па-мер-ла, па-мер-ла. Ад гэтага балела і сэрца, і галава і былі моманты, калі хацелася яму выскачыць праз вакно і зламаць сабе шию.

Калі, у канцы, заскрыпейшы тармазамі цягнік спыніўся на яго станцыі, Іван павольна вышаў з вагона і палявой сцежкай направіўся на свой хутар, які знаходзіўся недалёка за вёскай.

Па яго галаве блукаў вобраз мёртвай, ляжачай у труне жонкі і ціха плачайшых суседак. Цямнела, калі дабраўся ён да сваёй хаты і з пачуццём лёгкага страху стукнуў у дзвёры.

Іван амаль абамлеў, калі дзвёры раптоўна адчыніліся і выбегла з іх здаровая і свежая яго жонка Марыса.

— А бачыш, прыдумала! — сказала яна. Я ж табе пісала, што прыдумаю. Ці ж можа так быць, каб халеры, скапілі чалавека, як чорт грэшную душу, і каб рады ніякай на іх не было. Вось, бачыш, выслала тэлеграму і пусцілі, мусілі пусціць.

Вялікі боль акутваўши душу Івана раптоўна змяніўся ў злосць чалавека, які ўсвядоміў, што яго бязлітасна ашукалі.

Адшпіліўши шырокі салдацкі пояс і выгнуўши жонку на сагнутым калене ды адлічыўши дзесяць заўзятых удараў спакойна заявіў:

— Вось табе дурніца за тое, што прыдумала.

Віктар Швед

ЧАСТУШКІ

Настаўляйце добра вушы,
Каб славечак не губляць.
Мы частушки аб Ванюшы
Тут вам хочам заспываць.

Кажуць, мамін ён сыночак,
Ручанькі без мазалія.
Мама — гэта вол рабочы,
Ваня — усё жыццё цаля.

Ен ніколі свае плечы
Да работы не згінаў.
Трыццаць год ляжаў на печы,
Брухам цэглы шліфаваў.

Ен бландзінам нарадзіўся,
Усе гавораць, не сакрэт,
Праз усё жыццё не мыўся,
І таму цяпер брунет.

Пакахаў Параску крыху,
І хацеў пацалаваць.
Хай жа яго возьме ліха,
За ім бруду фунтаў пяць.

Раз упіўся небарака,
І пад плотам праляжаў,
І адзін толькі сабака
Яго з жалю палізаў.

І калі ўжо надаела,
Вані лодыра валаць,
Пастанову падняў смела,
Каб памерці спрабаваць.

Захацеў ён ўтапіцца,
І пайшоў туды сюды..
Не ўтапіўся, бо бацца
Ваня, як агню, вады.

Зноў аднойчы ён талоўку
У пятлю хацеў улажыць,
Ды не вышла, бо вяроўку
Лянаваўся сабе звіць.

Ваня, Ваня, не дурыся!
Хочам мы табе сказаць,
Лепш за працу ты вазьміся!
Будуць людзі шанаваць.

Андрэй Баравы

ХІМІЧНАЯ ПРАЛЬНЯ

(Гумарэска)

Працаўнік паштовай установы, Васіль Ханькевіч не быў чалавекам багатым. Амаль усе гроши атрыманыя першага кожнага месяца даволі хутка аставаліся ў піўной — забягалаўцы, дзе можна было на хуткую руку закусіць і выпіць.

У святую нядзельку, калі народ павольна і неахвотна ішоў у царкву, прызываўшую верных манатоннай песні сваіх званой, Васіль укладаў планы аб выпіўцы. Аднак, добра ведаў, што ўратаваць яго можа толькі цуд — не было грошикаў. Каля дванаццатай пастукаў сусед, які думаў аб tym самым, што і Васіль. Размова аднак не клейлася.

— Няма прошай, — уздыхнуў Васіль, — а грош патрэбен, да зарэзу патрэбен.

Сусед Кірыла, кум і добры сябра пачакаў хвілінку і як бы няхочучы заўважыў:

— Выход можна знайсці, толькі памазгаваць трэба.

— Я ўжо мазгую нежалькі гадзін, а выйсця не знаходжу, грошай як не было так няма. З парожніага, братка і Саламон не жалъе — закончыў сур'ёзна Васіль.

Кірыла пачакаў хвіліну і пачаў рассказваць, як яго знаёмы аддаў у гарадскую хімічную пральню касцюм, які ў канцы заўгінуў і пральння была вымушана выплаціць яму 1500 злотых.

— Ну, добра, але гэта ж не значыць, што кожны касцюм мусіць тінунець, — усумніўся асцярожна Васіль.

— Ці ты не ведаеш сёняшніх пэрадкаў? Злодзей на злодзею едзе і злодзеем паганяе. Калі і не ўкрадуць дык згубяць, або заменяць, а тады ідзе і заяўляеш, давайце дзве тысячы і даюць, мусяць даць, бо калі не то ў суд.

— Яно вядома — падтакнуў асцярожна Васіль.

* * *

Калі можна забіць каму-небудзь у галаву цвік, то несумненна забіў яго ў галаву Васіля — Кірыла. Два дні хадзіў ён сам не свой, усё нешта думаў, перадумаў, лічыў, нават пачаў у голас гаварыць сам да сябе.

У канцы Васіль нешта вырашыў і павесялеў.

Пасля абеда парыўся ён у шафе, выцягнуў адтуль стары, знішчаны, зашмальцованны касцюм, завінуў ўсё ў газету, і з надзеяй на сэрцы направіўся ў хімічную пральню.

За прылаўкам стаяла тоўстая бландзінка.

— Што прынеслі? — загрымела.

— Касцюм, — адказаў Васіль і нясмелала спытаў:

— А ці ў вас часам не гіне адзенне?

— Бывае, што і праладзе, але не бойцеся плацім, — пацешыла бландзінка. Васілю ад радаснай надзеі задрыжэла сэрца.

— Калі так, то прыміце.

— А якую цану паставіць на выпадак пралажы?

— Стایце якую хочаце — адрэзала жанчына — бяром дзесяць працэнтаў ад кожнай сотні.

Васіль абмацаў кішэню, палічыў гроши і сказаў:

— Я ацэнъваю яго на дзве тысячы.

— Можна і на дзесяць тысяч, — адрэзала бландзінка, — ад двух тысяч плаціце дзвесце злотых.

Васіль палажыў на прылавак дзвесце злотых, якія былі ім атрыманы ад прыносячых на пошту пасылкі і якіх не ўспеў унесці ў касу.

— Неяк параджу, — падумаў, — пазычу і аддам, і так павінна аплаціцца. Вяртаючыся з пральні Васіль быў бадзёры і вясёлы. Укладаў розныя планы. Пастаянавіў, што толькі калі атрымае гроши, то 1500 злотых адложыць на ашчадную кніжку. З решты аддасць даўгі. Рашыў таксама, што перастане піць. Сустрэўшы аднак знаёмага змяніў частковы план, пазычыў сто злотых і пайшоў выпіць з гарачым намерам, што п'е ўжо апошні раз.

Прайшоў тыдзень.

Васіль поўны трывожнай надзеі пайшоў у пральню дастаў квітанцыю і падаў бландзінцы. Тая парылася, у кучы адзення і сказала;

— Няма.

Васілю ад гэтых слоў забіла дух у трудах.

— Яшчэ не прывезлі, — паясніла яна. Прыдзіце заўтра, — парайла.

Васіль не ішоў, а танцеваў, яго думкі змяніліся ў цудоўную казку — надзею. Дзве тысячы, за баражло не вартае і трохсот. Божа, якое шчасце! Назаўтра касцюма таксама не было і гэта ўцвердзіла Васіля, у сваім перакананні.

— Можа выплаціце мне адшкадаванне, — заікнуўся ён; падаючы квітанцыю, — вядома, што касцюм не знайдзеца, вы ж ведаеце, якія ў нас парадкі.

— Ці вы звар'яцелі? — абурылася бландзінка.

— Ці сапраўды думаеце, што каму небудзь патрэбна ваша шмат?

— Гэта не шмат, а касцюм, — адрезаў Васіль.

— Гэта не касцюм, а слёзы, — раззлавалася тая. Я хацела б, каб вы прыйшлі як будзе мая сяброўка, бо мне не хочацца на другі паверх лазіць, але калі так, то пайду, чорт яго бяры!

Праз хвіліну з'явілася бландзінка нясучы трывумфальна чисты, але яшчэ больш парваны касцюм.

Васілю пацяннела ў вачах. Ён пачаў гвалтоўна шукаць выхаду і знайшоў яго ўрэшце.

— Хай паляжыць, прыду пазней, не могу забраць, бо я вышаў з работы.

Пайшоў Васіль з слабой надзеяй у сэрцы, што можа касцюм яго як-небудзь загіне.

Пачаў нават думаць:

— Ці не варта было б падпалаць прарльню, тады напэўна выплацілі б, але як падпалаць, калі яна ў поплеч з пастарункамі міліцыі?

Праз тыдзень Васіль прыйшоў зноў. Касцюм яго красаваўся на самым відным месцы. У яго сэрцы каналі апошнія прамені надзеі. Аднак Васіль быў скільны чакань на нейкі цуд і таму і на гэты раз вышаў без касцюма.

* * *

Праз месяц на кватэру Васіля прыйшла бландзінка з міліцыянерам.

— Прымайце свой касцюм, — сказаў суроўа міліцыянер. — Плаціце 60 злотых за месячнае перахоўванне і 30 злотых за прынясенне яго вам дамоў.

Васіль разлічыўся і зашчаміўшы кулакі паляцеў да кума і добраага сябра Кірылы.

Андрэй Самасей

ПАРА ЗАМУЖ ВЫЙСЦІ, ДОНЮ.

Пара замуж выйсці, доню,
Нашы хлопцы жэняцца.
Гады пройдуць, не дагоніш,
Маладосць не вернецца.

Мама, што зрабішь я маю,
Лёс не усміхаецца.
Як таго я пакахаю,
Хто не падабаецца.

Доню, хлопцаў шмат прыгожых:
Федзя, Лёня, Колечка
І настаўнік наш Сярожа —
Выбраць маеш волечку.

Калі, мама, мае Федзя
Дзіўную традыцыю.
Толькі ў горад ён паедзе,
Пападзе ў міліцыю.

Ляванём я пагарджаю —
Характар паганенькі.
Ён цвярозым не бывае,
Днём і ноччу пяненькі.

Пакахала б Мікалая —
У горадзе ён вучыцца.
Кажуць, вёскі ўжо не знае,
З ім мне толькі мучыцца.

А настаўнік наш Сярожа,
За высока цэніцца.
Надта велькі ён вяльможа,
Са мной не ажэніцца.

Хіба выйду я за Бову,
І мець буду рацью.
Хоць праз дзень не скажа слова,
Ўсё надробіць працаю.

МАЯ ЖОНКА

Маю жонку, маю хату,
Хваліць жонкі не магу,
Хай бы жыгү з ёй той — хто сватаў,
Яна гне мяне ў дугу.

Жонка ўлезла мне на голаў,
Там сядзіць ужо дваццаць год.
Будзь жа браце тут вяёлы,
Шукай шчасця, асалод.

Дома голасу не маю,
Паспрабуй-ка, заспявай!
Яшчэ добра калі лае,
Б'е — дык з хаты уцякай.

Жонка здзекваеца, морыць,
Каб я да другой не ўцёк,
Мяне часта у каморы
Замыкае на замок.

Не знайсці такой вам жонкі!
Яна ў ночы моцна спіць,
Мне ўсю начаньку плялёнкі
Для дзіцяці кажа мыць.

Мая жонка літраў дзвесце
Супу варыць на мой рот,
Цэлы тыдзень трэба есці,
А другі — лячыць жывот.

Выбягае жонка з хаты,
Крычыць: «доктара давай!»
Кіпятком ablіла пяты,
Добры будзь і даглядай.

Хай — жа возьмуць жонку чэрці!
Як жа мне яе любіць?
Не дае ніяк памерці
Ды і цяжка з ёю жыць.

АНЕКДОТЫ

НАВУЧЫЎ

Ідучы праз луг бацька з двумя сынамі напаткалі шырокі роў.
Бацька разагнаўся і пераскочыў праз яго.

Малодшы здзівіўся і сказаў:

- Глядзі, наш бацька скача як сабака.
- Так нельга аб бацьку гаварыць, — павучыў яго старэйшы,
- скача, дык няхай скача, чорт яго бяры.

ДАГАВАРЫЛІСЯ

Раніцай лакей прыслугоўваючы пану быў вельмі вясёлы.

- Чаго ты такі вясёлы, — пытае яго пан.
- Бо мне снілася, што я атрымаў ад пані 100 злотых, а пан пазволіў мне спаць разам з сабою.
- Дурны ты, — кажа пан, — сны трэба разумець заўсёды на-
адварот.
- Я таксама думаю, што ад пана атрымаю 100 злотых,
а спаць буду з пані.

ЗРАЗУМЕЎ

Духоўнік навучаючы ў школе рэлігію пытае вучня:

- Што абазначае слова «сімвол»?
- Вучань падумаў і адказаў:
- «Сім» нічога не абазначае, а «вол», гэта папросту бычок.

РАЗМОВА

Маці пытае дачку:

- Скажы Зося кім была Ева?

Зося глянуўшы скоса на мужа адказала:

- Гэта была жонка, якая так як і я не мела ў што апрануцца.

ДАКЛАДНАЯ

Шафёр едучы праз вёску забіў курыцу.
Колькі вам заплаціць? — пытае гаспадыню.

Гаспадыня падумала і кажа:

— Сорак два злотых і 80 грошай.

— А чаму яшчэ гэтых 2 зл і 80 грошай — здзівіўся шафёр.

— Сорак злотых за мяса, 2 зл. за пер'е, а 80 гр. за яйцо, яна ж у мяне з яйцом хадзіла.

НЕ ЗБАЛУСЯ

— Дзядзька, чаму вы не грабеце сена, не бачыце, якая хмара ідзе.

— Хмара не карова, сена не з'есць.

ЯК ЗРАБІЦЬ

Калі сям'я села за стол пісъманосец прынёс тэлеграму, у якой гаварылася аб смерці ўдзеткі.

Малы Васіль занепакоіўся і спытаў:

— Мама ці будзем плакаць адразу, ці спачатку паабедаем?

ДАБРАЖЫЧЛІВАСЦЬ

Два разбойнікі затаіўшыся ў лесе чакаюць на маючага ехаць дарогай купца. Калі прыйшло некалькі гадзін, а купец усё не ехаў, адзін з разбойнікаў кажа:

— Каб хоць барані божка нічога дрэннага з ім не здарылася.

У ВАГОНЕ

Кандуктар звяртаючыся да падарожнага пытае:

— Ці вы не бачыце напісаў, што гэты вагон для некурачых?

— А ці вы не бачыце, — адказвае падарожны, — што тут за дымам нічога не відаць.

СІЛА ПРЫВЫЧКІ

Фатограф робячы здымак нябошчыку зварочваеща да трупа:

— Ну, а цяпер прыемная ўсмешка і не варушыцца.

ДАГАДЛІВЫ

Наставунік пытае вучня:

— Чаму салавей спываючы песні заплюшчвае вочы?

— Каб усе ведалі, што ён умее іх напамяць, — адказаў вучань.

ЕН ВЕДАЎ

Селянін везучы чыноўніка падглядзеў, дзе ён палажыў снеданне і скарыстаўшы з наўвагі пасажыра з'еў яго каўбасу. Чыноўнік заўважыўшы гэта злосна кажа:

- Ну брат тэтага я не люблю.
- Я так і думаў і таму з'еў, — адрезаў селянін.

УГАДАЛА

Прыйшоўшы за нейкім інтэрэсам да чыноўніка баба прынесла яму торбу труш.

— Нашто было несці — кажа здаволены чыноўнік: твае дзеці з'елі б.

- Нічога паночку, — я скажу ім, што свіння з'ела.

ПАХВАЛІЛАСЯ

Адна жанчына гаворыць другой:

- Каб вы кума ведалі, які мой гэты сыночак разумны?
- А чаму, — пытае суседка.
- Мае усяго паўтода, а да цыцкі рвецца, як стары.

ЗМЕСТ

	Стар.
Налі Каліядар	8
Календарыум	10—33
Народныя прыкметы	34
Беласточчына сёня і заўтра	37
Некалькі слоў аб механизациі	39
Пад што, калі і як запнаваць	40
Тэхнічныя культуры	41
Дадатковая паша	42
Дбайце аб зялёных багаццах	43
Фрукты і агародніна	45
Жывёлагадоўля	49
Аб электрычнасці ў вёсцы	52
Грамадскія і палітычныя арганізацыі	53
Свядомае мачярынства	56
Народная медыцына	59
Кулінарыя	64
Карысныя парады	65
Аб сонечнай сістэме	67
Дзейнасць БГКТ	71—114
Літаратурная частка	117—163